

TVOŘIVÁ

DRAMATIKA

2-3 / 1991
Divadelní výchova-ročník XIII
Ročník II

OBSAH:

INSPIRACE

- Jaroslav Provazník-Jiří Bláha-Petr Žák-Irena Konývková-Jakub Hulák-
-Eva Zajícová-Dana Svozilová : Návrh alternativních osnov vyučova-
cího předmětu Občanská výchova 3

INFORMACE

- Irina Ulrychová : DDL '91 - Dětské divadelní léto 1991, 20. národní
přehlídka dětských divadelních a loutkářských souborů 25
- Jana Konývková : 8. světový kongres Drama in education aneb
Rýpni, kde stojíš! 30

DOKUMENTACE

- Specializační studium Dramatická výchova v Brně 34
- PF UK Praha - Dílna tvořivé dramatiky 47
- Michal Vybíral-Jakub Hulák : Dopis vedení PeF UK 49
- Eva Machková : Náměty na uplatnění tvořivé dramatiky ve studiu
na pedagogické fakultě UK Praha 50
- Eva Polzerová : PF Ostrava - Stručná zpráva o náplni a průběhu
předmětu Pedagogická komunikace 57
- Milada Mašatová : Tvořivá dramatika na katedře výtvarné výchovy
PF UP v Olomouci 70
- Milan Valenta : Aktuální informace o situaci v Olomouci 71
- Josef Valenta : Situační zpráva o tvořivé dramatice na FF UK
v Praze 72
- Pavel Vacek : Pedagogická fakulta v Hradci Králové a dramatická
výchova 74
- Eva Machková : Listování Divadelní výchovou 75

PUBLIKACE-PERIODIKA-BIBLIOGRAFIE

- Obsah periodika Divadelní výchova 1964-1974 /I.část/ 80
- Publikace, které si můžete objednat 83

INSPIRACE

OBČANSKÁ VÝCHOVA

1. POJETÍ VYUČOVACÍHO PŘEDMĚTU

CELKOVÁ CHARAKTERISTIKA

Osobnostní a sociální rozvoj dítěte začíná v okamžiku narození a pokračuje v předškolním věku. Ranou zkušenost ze sociálního života získává dítě doma, v rodině. Zde se formují jeho počáteční postoje a chování. Postupně se u dítěte vytváří potřeba navazovat vztahy i mimo rodinu /mezi vrstevníky, chlapci a dívkami, s ostatními dospělými/ a potřeba překlenout různé změny v životě, jako je přechod z domova do školy, z jednoho stupně školy na druhý, ze školy do zaměstnání.

Občanská výchova v předpokládané koncepci, kterou by bylo přesněji nazvat osobnostní a sociální výchova, má pomoci dětem porozumět tomu, co dělají pro své osobní zájmy i pro život kolem sebe a mimo školu. Má jim pomoci k tomu, aby se v budoucnu staly nezávislými dospělými členy demokratické společnosti. Osobnostní a sociální výchova, hlavní obsah navrhované občanské výchovy, se týká postojů, vědomostí, porozumění, schopností a dovedností - ve vztahu k sobě a k druhým, týká se sociální odpovědnosti a morálky. Pomáhá žákům, aby už ve škole byli tvořiví, podnikaví, aktivní a ohleduplní, a připravuje je tak na aktivní vstup do rodinného, společenského, ekonomického a občanského života.

K úspěšnému plnění těchto cílů volí takto koncipovaná občanská výchova učební strategie a metody založené na reflexi a na vlastní zkušenosti. Vzdává se tradičních naukově založených postupů jako jediné možných. Využívá experimentu, učení se z pozitivní zkušenosti, z vlastního prožitku /tvořivá hra, dramatická hra/, zadání úkolů /i dlouhodobých a týmových/, vytváření přehledů, tabulek atd.

Změna dosavadních učebních osnov tzv. občanské nauky je nevyhnutelná nejen pro nežádoucí ideologický /a také metodologický/ nátěr. Pozitivní změnu tohoto předmětu nezajistí vyškrtání některých jmen a slov spjatých s totalitním režimem nebo marxismem-leninismem, případně mechanické změny kladných

hodnot na záporné a naopak. Smyslem radikální proměny tohoto předmětu, kterou by základní škola mohla prakticky ihned, bez dramatických "re forem" pomoci demokratizaci naší společnosti, je výchova samostatně myslících, aktivních, iniciativních, citlivých a vnitřně bohatých lidí a občanů.

Oproti dosavadní občanské nauce je občanská výchova v navrhovaném pojetí /vycházejícím z anglického projektu S. R. H. Birche Osobnostní a sociální výchova a z mnohaletých praktických zkušeností našich pedagogů dramatické výchovy a tvořivých učitelů na různých typech škol, včetně ZŠ/ programem:

- výrazně formativním /oproti naukovosti dosavadní občanské nauky/,
- svým obsahem aktuálním, založeným na skutečných životních potřebách jedince ve vztahu k sobě, jiným lidem a ke společnosti /oproti většinou prakticky nepoužitelným a tendenčně zkresleným faktografickým nebo pseudofaktografickým poznatkům z občanské nauky/,
- vytvářejícím podmínky pro efektivní učení aktivizujícími způsoby výuky: skupinovou prací, metodami založenými na tvořivé hře, experimentování, na získávání vlastních zkušeností, prožitků a sebereflexí /oproti tradičnímu a verbálně poučujícímu a pasívně napodobivému vyučování/,
- integrujícím výchovnou činnost v této oblasti na tomto stupni školy, a usnadňujícím tak instrumentální použití získaných poznatků v jiných předmětech, v mimoškolní činnosti, v životní praxi /oproti atomizovaným poznatkům z občanské nauky/,
- uvědomujícím si nutnost kontinuity sociálního učení: rodina - základní škola - střední škola /oproti občanské nauce navazující v 6. ročníku na izolované a polozapomenuté vědomosti z prvouky a vlastivědy/.

Občanská výchova v navrhovaném pojetí je komplexním systémem osobnostní a sociální výchovy žáka. Při respektování tvořivého přístupu učitele se s ním může identifikovat většina dětí /a to i tzv. problémových i sociálně oslabených/ a jeho prostřednictvím se efektivně připravovat na život v dospělosti. Program nabízí přeměnu občanské nauky v plnohodnotnou občanskou výchovu osobnosti.

VÝCHOVNĚ VZDĚLÁVACÍ CÍLE

Cílem navrhované koncepce občanské výchovy je všestranný osobnostní a sociální rozvoj dítěte jako jedince, jako člena společnosti a jako budoucího dospělého občana. Zdůrazňuje osobní a sociální odpovědnost, pomáhá při přípravě na rodinný život a partnerství, v přípravě na práci a zaměstnání, na odpovědnost občana vůči společnosti v měřítku národním

a mezinárodním. Zahrnuje rovněž některé oblasti výchovy k povolání, zdravotní a sexuální výchovy, výchovy sociální a etické.

Zároveň způsob práce, který navrhovaná koncepce vyžaduje, podporuje obrazotvornost a tvořivost, schopnost rozumět sobě a druhým, vcítit se do druhého, vidět za činy i pohnutky, které k nim vedly, rozvíjí pochopení a toleranci, tříbí postoje a názory žáků - nikoliv verbálním poučením, ale přímou zkušeností a prožitkem.

Obecné cíle občanské výchovy jsou dále specifikovány ve čtyřech oblastech - profilech, které se při výuce, v praxi musí neustále propojovat, doplňovat a prolínat. Vymezení cílových požadavků a tematických okruhů:

1. Osobnostní profil /rozvoj osobnosti dítěte/ - Hlavní cíle:

tvorba životního stylu, uvědomování si životních hodnot, vytváření jejich hierarchie, mravní a etická výchova. Dílčí cíle a tematické okruhy: sebeuvědomování, sebekázeň, sebehodnocení, respektování vlastních schopností, vlastních silných i slabých stránek, sebedůvěra, sociální dovednosti, osobní problémy, hodnocení situací, rozhodování, řešení konfliktů, spolupráce, ovlivňování etických názorů a soudů, rozvoj emocionálního a estetického cítění, komunikativní dovednosti, základy hlasové hygieny a kultura mluveného projevu, péče o zdraví, bezpečnost silničního provozu, první pomoc.

2. Studijní profil /rozvoj studijních schopností/ - Hlavní cíle:

rozvoj schopnosti plánovat a organizovat, odhad vlastních schopností, motivace k dalšímu studiu, získávání dovedností shromažďovat a zacházet s informacemi. Dílčí cíle a tematické okruhy: rozvoj schopnosti učit se, učit se z chyb, plánování a organizování, pěstování vytrvalosti, ochota podstoupit riziko a snášet nezdary, dovednosti podávat zprávy a aplikovat získané vědomosti, rozvíjení strategie myšlení, hodnocení školní práce, pěstování důvěry v sebe sama, rozvoj osobní iniciativy, získávání dovedností vyhledávat a zaznamenávat údaje a fakta, výpisky a dokumentaci, plánování dalšího studia mimo školu.

3. Pracovní profil /příprava žáka na práci a zaměstnání/ - Hlavní cíle:

Rozvoj schopností spolupracovat ve skupině, podněcování iniciativy a aktivity, vědomí vlastních schopností, rozvoj ekonomického myšlení.
- Dílčí cíle a tematické okruhy: zkoumání skupin povolání, schopnost spolupráce s různými členy skupiny, vytváření mezilidských vztahů při práci ve skupině, autorita a konflikt, hodnocení a sebehodnocení,

uspokojení z práce, úcta k práci, rozvoj ekonomického myšlení, seznámení s novými principy naší ekonomiky, schopnost přenosu dovedností a vědomostí do nové situace, pružnost a adaptabilita, volba povolání, rozpoznávání příležitostí k práci /včetně dobrovolné práce/, schopnost podnikání.

4. Občanský profil /příprava na občanský život v demokratické společnosti/ - Hlavní cíle: Příprava na život ve společnosti - rodina, škola, občanská společnost, mezinárodní společenství. Dílčí cíle a tematické okruhy: rodinná výchova, společenské chování, účast na životě školy a obce, plnohodnotný život v pluralitní společnosti, předsudky, stereotypy, diskriminace, respektování morálních a náboženských hodnot společnosti, respektování plurality názorů a náboženského přesvědčení, rozeznávání a přijímání práv a odpovědnosti občana demokratické společnosti, řešení konfliktů a problémů, vyrovnávání se se změnami ve společnosti, s působením mass medií, reklamy a se zvyklostmi, získávání poznatků a zkušeností z politického života naší společnosti, o mezinárodních vztazích, terorismu, vandalismu, péče o životní prostředí, ochrana přírody, příprava na život mimo rodinu.

OBSAH PŘEDMĚTU

Obsah předmětu se rozpadá do tří základních okruhů:

1. Člověk a jeho vztahy k prostředí - rozvoj psychických funkcí člověka /pozornost, soustředění, vnímání, obrazotvornost, kultivace pohybu a řeči, myšlení, city, vůle/ a rozvoj jeho tvořivých schopností, rozvoj sociálních vztahů a dovedností /sociální komunikace, kontakt, skupinová dynamika, osvojení sociálních rolí, filozofie života, světový názor/.
2. Citová a estetická výchova - celkové kultivování osobnosti, výchova ke vkusu, rozvoj tvořivosti, aktivní účast na kulturním životě školy a obce, vytváření životního stylu.
3. Vybrané poznatky a vědomosti zejména ze společenských věd, zvl. z etiky, psychologie, sociologie, filozofie, noetiky, logiky, informatiky, práva, ekonomie, politologie, politiky a historie, mezinárodních vztahů, ekologie, z kultury a umění, a základní informace o aktuálním společenském, politickém a kulturním dění.

Páteří občanské výchovy jsou první dva okruhy, neboť v nich jde především o aktivní získávání zkušeností, postojů a vztahů. Třetí okruh - poznatky a vědomosti - musí vyplývat z potřeby poznat, orientovat se ve světě, v němž žijeme.

MEZIPŘEDMĚTOVÉ VZTAHY

Občanská výchova má vazby nejen k naukově pojatým předmětům, jako je dějepis, zeměpis a přírodopis, ale také ke všem předmětům souvisejícím přímo či nepřímo s estetickou výchovou: k českému jazyku a literární výchově, hudební výchově, výtvarné výchově, dramatické, respektive literárně dramatické výchově, tělesné výchově a výuce cizím jazykům. Ostatně řada témat obsažených v osnovách občanské výchovy založených na osobnostní a sociální výchově může být při dobré spolupráci s vyučujícími jiných předmětů obsažena nebo alespoň zmíněna jinde /uvedení do některého z témat, které bude rozvedeno v občanské výchově, další aplikace v občanské výchově nastoleného řešení daného problému, odkazy na souvislosti, kontext ap./.

Občanská výchova může být v navrhovaném pojetí v roli centrálního, respektive integrujícího předmětu. Mohla by být nejdůležitější spojnici mezi všemi předměty, protože se týká základních výchovných cílů. Ve všech předmětech na základní škole jsou takové složky, které mají vliv i na osobnostní a sociální rozvoj žáka. Odpovědnost za takto pojatou občanskou výchovu by však měli v ideálním případě mít všichni učitelé. Žák by pak viděl učení /nejen výuku/ jako celek, pochopil by význam toho, co dělá pro své osobní zájmy, co pro své okolí, co pro život po skončení školy.

VYUČOVACÍ METODY A ORGANIZAČNÍ FORMY

Základní metodou občanské výchovy založené na osobnostním a sociálním rozvoji žáka je improvizace. Improvizace poskytuje hrajícím členům skupiny autentickou situaci /šíře: podmínky, pravidla hry/, kterou musí samostatně, aktivně a tvořivě řešit, a je tedy také zdrojem autentického prožitku, byť uměle navozeného fiktivní situací nebo pravidly. Improvizování dovoluje volné, svobodné, aktivní objevování světa /zejména sociálního/, poskytuje silný zážitek znovuvznikání a znovuvytváření a dává šanci každému zúčastněnému podle jeho schopností a možností zapojit se do společné práce.

Ve všech ročnících převažují v navrhovaných osnovách občanské výchovy praktická cvičení a hry a další formy aktivizace žáka. Má-li občanská výchova rozvíjet osobnostní a sociální schopnosti žáků, je nejvhodnější učební situací strukturovaná skupinová práce. Třídu je užitečné rozdělovat podle možností a povahy úkolu do menších podskupin /dvou-, tří-, čtyř-, pěti- i vícečlenných/. Děti ve skupinách společně pracují na plá-

nované činnosti, úkolu. Učitel funguje jako manažer, organizátor, přímý účastník.

Žáci by měli mít příležitost uvědomit si, že přínos každého z nich, včetně sebe sama, si zaslouží pozornost ostatních. Měli by být schopni mluvit o své práci, prezentovat ji a také ochotně přijímat podmětné návrhy a kritiku.

Žáci tak mají možnost pracovat ve skupinách různé velikosti a zaměření, ale také příležitost k samostatné práci. Zkoušejí vůdcovství a podřízenost ve skupině, diskutují o problémech, společně rozhodují, prezentují osobní a skupinové návrhy a názory, sdílejí odpovědnost za výsledky skupiny. Tato činnost vede k osvojování sociálních dovedností /spolupráce, tolerance, vedení, podřízenost apod./.

Občanská výchova má zejména tyto prostředky, založené na improvizaci jako metodě :

1. Hra s rolemi - Princip hry s rolemi spočívá v navození situace a rozdělení rolí. Děti spontánně a improvizovaně rozvíjejí v rolích danou situaci, jednají v rolích. Hra s rolemi využívá dětské schopnosti "hrát si jako". Prostředí, postavy, situace jsou představovány - "jako", prožitky, postoje, city jsou skutečné, reálné. V podstatě jde tedy o učení se vlastní zkušeností, prožitkem. Role mohou obsahovat způsoby chování považované za vhodné i nevhodné, různé postoje, mohou odrážet různé životní názory, styl, obsahují celou škálu citů, názorů a přesvědčení. Žáci vnímají akce těchto rolí, do nichž vstupují oni nebo druzí, zabývají se otázkami motivů, následků činů, působení okolností a na okolnosti, otázkami místa, času, postojů. Učitel citlivými zásahy, navozováním situací vede hru kupředu, usměrňuje ji v případě potřeby /většinou tak, že vstupuje sám do hry v přijaté roli/. Stručně řečeno: Žáci přijmou roli a při improvizování rozvíjejí a řeší určitou situaci. Výhodou je, že se tak děje ve hře, "nanečisto", kdy všechna nesprávná řešení mohou být v diskusi rozebrána, "opravena", zopakována bez vážných následků, které by mohla mít ve skutečném životě. Hra s rolemi umožňuje učiteli vnést zevnitř podněty, aniž by uplatňoval autoritu zvenčí. Výhodou práce v roli je, že učitel může mluvit jako osoba reprezentující určitý postoj, nikoliv jako učitel. Hra s rolemi odstraňuje leckdy falešnou, uměle budovanou hierarchii obvyklých vztahů třída-učitel. Když žáci pracují na hře s rolemi, není mnohdy možné, aby projevovali v dané chvíli /v průběhu hry/ přílišný respekt nebo úctu k pedagogovi /záleží na rolích, které učitel a žáci přijmou/. Na druhé straně však role umožňuje učiteli, aby zaujal

stanovisko k třídě způsobem, který by nemohl použít jako učitel /může být např. drsnější verbálně i neverbálně, přesvědčivější atd./. Učení hrou s rolemi může posloužit jako výborná strategie k zahájení celoskupinových činností, kdy žáci pracují bez předem plánovaného výsledku. Úkolem učitele je vytvořit podmínky, aby se žáci mohli identifikovat se svými rolemi. Učitel je může motivovat a vytvářet kontrolovaný rámec pro to, co se odehrává.

Jaký druh role může přijmout učitel? Např.:

- autoritu a velení
- skromnou pozici
- tzv. druhé housle
- roli reportéra, posla, zprostředkovatele
- roli někoho s autoritou, ale v opozici k žákům
- roli někoho, kdo potřebuje pomoc nebo je v nesnázích
- roli někoho velmi obyčejného a nedůležitého
- roli "dávlova našeptávače" atd.

Jak učitel zapojuje do hry své žáky?

Zpočátku děti potřebují danou pevnou strukturu, protože neumějí strukturovat samy. Když žáci pracují s rolí, neimitují pouze odpozorované chování, ale imaginativním způsobem kombinují mnoho detailů. Aby pracovali efektivně, musí využívat svých vlastních zkušeností a vědomostí a vybrat pro roli odpovídající chování. Učí se tak pružnosti, soustředění a sebeovládání. Přijímají pokyny a impulsy ze skupiny a z prostředí, učí se ukázat svoje reakce ve vztahu k obsahu, jejich sebekázeň vyrůstá z jejich vlastního pochopení, stává se také sociální kázní, protože děti musí rozeznat a respektovat požadavky a pravidla hry s rolemi, dynamiku skupiny a přizpůsobit se. Účastí v aktivní hře s rolemi se žáci stávají schopnějšími spolupráce a sociální interakce.

Příklady na hry s rolemi ze Zásobníku dramatických her, cvičení a improvizací: v kapitole VII. Charakterizace např. hry 10 /Sochy s různými variantami/, 13 /Klobouky/, 16 /Cestující a diváci/ atd. V kapitole VI. ~~Tvořivost~~ např. hra 11 /Změny situací/ atd.

2. Metoda simulace - Varianta hry s rolemi. Situace navozená učitelem nebo skupinou se blíží těm, s nimiž se děti setkávají v běžném životě. Tyto situace jsou simulovány ve třídě - žáci jednají sami za sebe v dané situaci a okolnostech. Nehrají roli někoho jiného /na rozdíl od hry s rolemi/. Příklady na hry se simulovanou situací ze Zásobníku dramatických her, cvičení a improvizací : v kapitole VII. Charakterizace např. hra 21/Vymě-

něné role/, 22/Prodká změna okolností/ atd., v kapitole V. Plynulost řeči a slovní komunikace hra 20/Dialogy na dané téma s určitou situací/ atd.

3. Hry s pravidly - Hry s pravidly je možné hrát na různých úrovních - od zábavné činnosti /s vědomím, že si jen hrajeme/ až po případ, kdy hrou řešíme do hloubky nějaký problém /např. určení vůdců a těch, co je následují/. Hry mohou být zaměřeny na koncentraci paměti a pozornosti, na pozorovací činnosti, cvičení interakce atd. Ať mají hry jakoukoli funkci, musí třída i učitel znát a dodržovat jejich pravidla.

Příklady ze Zásobníku dramatických her, cvičení a improvizací: v kapitole I. Rozehřátí, uvolnění a soustředění např. hry 1 /Hra na babu se všemi možnými variantami/, 4 /Hra na lovu v džungli/, 16/Pozorovatel/, v kapitole VII. Charakterizace hry 7 /Kdo je kdo?/, 8 /Ve smyslu tohoto slova/ atp.

4. Elementární cvičení a hry na rozehřátí, uvolnění a soustředění - Tyto hry a cvičení je vhodné zařazovat soustavně většinou na začátek lekce, námětu nebo tématu, ve chvíli, kdy upadá pozornost, apod. Jsou výhodné nejen pro rozvoj schopností a získání dovedností důležitých pro každého jedince, ale slouží rovněž k vytváření žádoucí atmosféry, nálady, skupinového citění, z nichž lze pak rozvíjet další práci. Příklady ze Zásobníku dramatických her, cvičení a improvizací: viz všechny hry a cvičení 1. kapitoly a další hry z různých kapitol.

5. Individuální a skupinový výzkum - Žáci jsou posíláni za účelem různých zjištění do terénu. Po návratu referují o výsledcích, vzájemně je porovnávají, sumarizují atd.

6. Organizace besed, interview - diskusí

Je přirozené, že k některým tématům nebo v některých momentech je na místě použít rovněž metodu výkladu - ale spíše jako prostředek doplňkový.

Navrhovaná koncepce občanské výchovy má tu výhodu, že každý učitel může při používání prostředků a metod a při jejich obohacování o další typy vyjít ze svého založení, zaměření a ze svých schopností, a především ovšem z potřeb a atmosféry třídy.

Z navrhovaných osnov a jejich charakteru vyplývá, že ideální počet žáků ve skupině je 15 - 20, ale i tam, kde není možné větší třídy dělit do dvou skupin, se takto koncipovaná práce osvědčuje i se 40 žáky.

Pro výuku je nejvhodnější herna nebo podobný variabilní volný prostor. Pokud pro to nejsou ve škole podmínky, postačí taková místnost

nebo třída, kde je možné vytvořit volný prostor bez klasického uspořádání lavic, prostor, kde je možné si sednout nebo lehnout na zem a v prostoru se volně pohybovat. /Tělocvična však není příliš vhodná./

Co do požadavků na materiální vybavení je občanská výchova v navrhovaném pojetí velice nenáročná. Vítány jsou magnetofon, gramofon, příp. kazetový magnetofon /přenosný/. Ostatní materiál /výtvarný atp./ lze zajistit i ve spolupráci se žáky a rodiči.

S ohledem na časovou náročnost některých činností, jejich přípravu a realizaci a na charakter práce v občanské výchově je výhodné spojit dvě hodiny do jednoho bloku /dvouhodina jednou za 14 dní, tedy 20 vyučovacích celků za školní rok/. Dvouhodiny umožňují soustředěnější a prohloubenější práci. Další možností je kombinovat občanskou výchovu s jinými předměty, které s ní souvisejí /např. s výtvarnou výchovou/.

Dále doporučujeme, aby občanská výchova založená na osobnostním a sociálním rozvoji byla zařazena už do 5. ročníku /bez ohledu na to, zda bude opět přesunut do prvního stupně nebo ne/. Právě v 5. ročníku by mohla sehrát důležitou roli při socializaci žáků a jejich adaptaci na vyšší stupeň ZŠ.

Důležitá poznámka : Navrhované osnovy občanské výchovy počítají s tím, že konkretizaci cílů a upřesňování témat ve vztahu k žákům si bude provádět každý učitel sám. Občanská výchova v tomto pojetí vylučuje striktní a univerzální dodržování učebních plánů. Dokonce i na stejné škole bude průběh vyučování občanské výchovy v jedné třídě trochu odlišný od hodin občanské výchovy v třídě sousední.

PODMÍNKY ÚSPĚŠNOSTI

Dnešní svět prochází obdobím nespojitých změn, které v žádném případě nepředstavují stálý a plynulý vzestup. Jsme svědky posunu v cílech. V takovém typu společnosti dosáhnou dnešní děti dospělosti. Znamená to, že bychom měli děti vychovávat tak:

- aby byly schopnější experimentovat,
- aby byly tolerantnější k nezdarům, chybám, neúspěchu /vlastnímu i ostatních/,
- aby byly ambicióznější při stanovování svých cílů,
- aby měly více sebedůvěry,
- aby byly pružnější, přizpůsobivější,
- aby byly schopnější spolupráce,
- aby byly schopny pracovat v týmu,
- aby byly schopny rozeznat celou šíři možností pro vlastní uplatnění.

Občanská výchova se proto zaměřuje na hledání nejlepších praktických prostředků jednání v každé situaci. Musí obsahovat i podmínky pro to, aby žáci mohli dělat chyby a přijímat riziko. V š i c h n i žáci musí dostat příležitost bez ohledu na to, jaké jsou jejich schopnosti a nadání. Učitel dává žákům jasně najevo, že každý skutečný čin je vysoce hodnocen. Každý vyřešený úkol, prezentovaný názor obsahuje riziko chyb a omylů, vyžaduje odvalu "jít se svou kůží na trh". Učitel vytváří a podporuje atmosféru důvěry a tolerance, učí žáky riskovat neúspěch, poučit se z omylů a chyb a přijímat kritiku. Učitel působí jako rádce a povzbuzovatel, poskytuje dětem podmínky pro získávání zkušeností a pomáhá jim rozvinout jejich sebedůvěru, rozpoznávat a hodnotit osobní výsledky a poskytuje dětem oporu a rady při neúspěchu.

Učitel může přispět k osobnostnímu a sociálnímu rozvoji žáků :

- vlastním příkladem /profesionální vědomosti a dovednosti, názory, postoje, chování/,
- zpřesňováním a ujasňováním jejich myšlení,
- poskytováním vhodných strategií a metod pro řešení úkolů,
- trpělivým nasloucháním tomu, co chtějí říct,
- tím, že žákům dává neustále najevo, že jsou akceptováni jako plnohodnotní jedinci, partneři při společné práci.

Měl by věnovat důkladnou pozornost vybavení třídy /aby umožňovala co největší proměnlivost/, využívání výstav, vývěsek, rozšiřování vlastních zdrojů materiálů.

Pro úspěch takto koncipované občanské výchovy je však nezbytné, aby učitel žáky n e z n á m k o v a l tradičním způsobem.

Občanskou výchovu v navrhovaném pojetí lze začít učit kdekoli prakticky ihned. Avšak pod jednou podmínkou: že nebude zavedena povinně a všude, ale pouze tam, kde ji bude učit zkušený a tvořivý pedagog, nejlépe takový, který je obeznámen s moderním pojetím dramatické výchovy /tvořivé dramatiky/ a cíli, metodami a prostředky osobnostního a sociálního rozvoje, a který je navíc vybaven také praktickými zkušenostmi z tvořivé práce s dětmi ve škole i mimo ni.

Zahájit výuku občanské výchovy v navrhovaném pojetí je tedy možné pouze tam, kde k tomu jsou personální podmínky. Řešení se nabízí v zásadě dvojí:

- umožnit tvořivému učiteli, vybavenému požadovanými dovednostmi, zkušenostmi a znalostmi /aprobace občanská nauka není podmínkou, spíše

překážkou/, aby mohl občanskou výchovu v tomto pojetí učit a aby se podle svých možností a možností školy mohl účastnit vzdělávacích akcí v oboru tvořivé dramatiky, pořádaných různými zařízeními resortu školství a kultury /viz Závěr/;

- nebo využít zkušených vedoucích dětských dramatických, loutkářských nebo recitačních kolektivů nebo některých tvořivých učitelů literárně dramatických oddělení základních uměleckých škol a přizvat je ke spolupráci jako externí učitele občanské výchovy nebo alespoň odborné konzultanty.

Velice cenná by občanská výchova v navrhovaném pojetí byla jistě i pro pedagoga, který pracuje na škole jako výchovný poradce, pro něhož by mohla být nedocenitelným a nenahraditelným prostředkem k poznávání dětí /nejen problematických/.

Úspěšnost občanské výchovy ovlivní samozřejmě i spolupráce a podpora ostatních učitelů, vedení školy a rodičů a vůbec celková atmosféra školy. Do projektu by bylo užitečné zapojit rovněž vychovatele školní družiny nebo školního klubu. Důležitou roli tu může sehrát také podpora a podněcování mimoškolní činnosti žáků.

2. ROZPIS UČIVA

5. ROČNÍK

Osobnostní profil

- rozvíjet zdravé sebevědomí a pozitivní obraz sama sebe
- umět přiznat vlastní chybu
- adaptace na přechod na vyšší stupeň školy a rozvíjet sebekázeň v oblasti přesnosti docházky a přípravy
- orientovat se v různých situacích
- podporovat spolupráci v kolektivu
- kultura mluvy a hlasová hygiena
- jednoduché principy péče o zdraví a hygienu
- bezpečnost silničního provozu

Studijní profil

- rozvíjet schopnost soustředění
- účinně se učit nasloucháním - pochopit jednoduchou slovní instrukci, porozumět přímé informaci - písemné, ústní, numerické, obrazové
- cvičit paměť, schopnost zapamatování
- rozvíjet strategii myšlení
- schopnost přijmout a řešit jednoduché úkoly
- akceptovat rozvrh domácí a školní práce - pokusit se jej vytvořit

Pracovní profil

- postupně rozeznávat množství a rozmanitost pracovních příležitostí
- poznávat funkce společenského chování v různých sociálních vztazích v různých profesích

Občanský profil

- účinně přispívat k rodinným, školním a místním akcím
- pečovat o životní prostředí v bezprostřední blízkosti školy a domova
- schopnost přijmout potřebu pravidel a odpovědnosti v rodinném a školním životě

6. ROČNÍK

Osobnostní profil

- rozvíjet schopnost vcítit se do druhého
- upevňovat vztahy v kolektivu
- vytvářet skupinovou identitu
- estetická výchova a život kolem nás - vkus v oblékání, kultura stolování
- kultura mluvy a hlasová hygiena

Studijní profil

- schopnost přijmout a řešit jednoduché úkoly s pomocí i bez pomoci
- ochota riskovat a pokračovat v práci
- schopnost orientovat se v jízdních řádech

Pracovní profil

- postupně rozeznávat škálu zaměstnání spojených s výrobou potravin, obchodem a bydlením v místě
- chápat smysl lidské práce, úcta k práci druhých i k práci vlastní

Občanský profil

- rodina - základ společnosti
- uplatňovat odpovědnější přístup ke školnímu a rodinnému prostředí a pečovat o ně, problémy vandalismu
- rozpoznávat a přijmout rozdíly a podobnosti lidí ve společnosti, problém rasismu
- naše republika - federativní stát dvou národů a dalších národností
- společenské chování - dítě ve společnosti dospělých /veřejné místnosti, dopravní prostředky atd./

7. ROČNÍK

Osobnostní profii

- schopnost poskytovat zpětnou vazbu ve skupinové situaci a schopnost reagovat na zpětnou vazbu
- vyrovnat se s názory druhých
- povzbuzovat a podporovat druhé
- přizpůsobovat se vzrůstající odpovědnosti
- rozpoznat věci, které bychom chtěli zlepšit
- rozpoznat osobní styl zvládání obtíží
- strategie zdravého života - životospráva atd.
- citlivost k potřebám druhých
- uvědomovat si faktory, které narušují komunikaci mezi lidmi
- kultura mluveného projevu

Studijní profil

- postupně si osvojit učební styl
- využívat strategie myšlení k řešení problémových situací
- získávat dovednosti pozorovat, zkoumat, zaznamenávat; rozvíjet schopnost referovat o výsledcích pozorování a zkoumání
- získávat informace z numerických údajů včetně statistik a diagramů
- užívat informace pro vlastní účely
- schopnost získávat informace z doporučených textů
- schopnost získávat doplňující informace z fondu knihovny
- účastnit se diskusí v malých skupinkách

Pracovní profil

- rozvíjet schopnost spolupracovat při vytváření společného díla
- postupně rozeznávat škálu zaměstnání spojených s poskytováním služeb ve městě
- poznávat principy tržní ekonomiky

Občanský profil

- rozvíjet vědomí odpovědnosti za životní prostředí a jeho ochrana
- život v pluralitní společnosti
- schopnost využít veřejného činitele /ve škole, v obci/ k působení na změny a zlepšení ; problém pasivity a lhostejnosti ve vztahu ke společnosti
- poznávat strukturu našeho společenského zřízení a státního uspořádání, právní základy ČSFR, orgány právní ochrany; problém terorismu

8. ROČNÍK

Osobnostní profil

- vidět vlastní hodnoty a respektovat hodnotový žebříček druhých
- ocenit vlastní schopnosti a hodnoty
- rozvíjet schopnost řešit osobní problémy
- stanovit si dosažitelné cíle a plánovat způsob rozvíjení schopnosti překonávat nesnáze
- rozeznávat fyzické a emoční změny svého dospívání
- vyrovnávat se s tlakem skupiny vrstevníků
- rozvíjet schopnost zvládnout konflikt
- rozvíjet schopnost být sebevědomý bez agresivity
- některé poznatky z psychologie
- přiměřeně komunikovat v situacích bez bezprostředního kontaktu /telefon, formuláře, dopisy/
- základy první pomoci a odpovědné jednání při nebezpečí
- kultura mluveného projevu

Studijní profil

- zlepšovat rozpětí pozornosti, kapacitu paměti, dovednosti běžného čtení /orientačního/
- vědomě rozvíjet strategii učení
- plánovat s ohledem na budoucí potřebu učení
- pěstovat schopnost přejímat iniciativu ve skupině při vyhledávání, shromažďování a prezentaci informací
- užívat systém pro zakládání a vyhledávání údajů a informací
- umět provádět kontrolu a hodnocení vlastní práce
- umět získat pomoc při řešení úkolů
- diskutovat přiměřeně a efektivně o problémech

Pracovní profil

- rozeznávat skupiny povolání
- vzhled do jednotlivých povolání, hodnocení na základě praktických zkušeností

Občanský profil

- podílet se na vytváření dobrých vztahů v komunitě užíváním demokratických prostředků
- uvědomit si vlastní občanská práva a odpovědnosti, dodržování pravidel občanského soužití

- rozeznávat faktory, které vedou v pluralitní společnosti k diskriminaci
- ústava
- právní základy ČSFR
- zabývat se působením mass medií, reklamy, inzerce a jejich vlivem

9. ROČNÍK

Osobnostní profil

- učit se ze svých vlastních chyb
- rozvíjet vytrvalost
- rozvíjet schopnost hodnocení vlastní osobnosti, potřeb, schopností, zájmů
- pěstovat schopnost odhalovat podobnosti a rozdíly mezi sebou a ostatními
- uvědomovat si podstatu emocionálního a psychologického vývoje
- kultura mluveného slova
- rozvíjet životní styl založený na pochopení způsobu života, který podporuje mentální a fyzické zdraví
- vědět, jak se ubránit způsobu života, který zvyšuje nebezpečí onemocnění, nehody, včetně rizik alkoholismu, drog, kouření a přílišné uvolněnosti

Studijní profil

- rozvíjet dovednosti, které jsou klíčové pro samostatné studium
- umět hodnotit vlastní pokrok ve vztahu k předpokládaným požadavkům
- užívat metod sběru informací a prohloubit porozumění zkoumanému předmětu
- rozeznávat příležitosti k zaměstnání, posoudit, jak odpovídají vlastním osobním aspiracím
- umět zacházet s formuláři, dotazníky atp.

Pracovní profil

- umět efektivně a s jistotou vést rozhovor a přiměřeně a efektivně prezentovat sebe sama
- umět přenášet dovednosti a vědomosti do nových situací
- porozumět povaze vztahů v pracovní situaci, včetně pochopení autority
- postupně sestavovat svůj životopis
- znát podstatu odborové organizace, práva a povinnosti zaměstnavatelů a zaměstnanců

Občanský profil

- poznávat faktory, které ovlivňují člověka jako člena demokratické společnosti
- pochopit podstatu morálního kodexu, vytvářet morální soudy o tom, co je třeba dělat v dané situaci, odůvodnit je a užívat je v praxi
- být citlivý k handicapovaným a starým lidem
- dokázat hodnotit zákonné a morální aspekty sexuálních vztahů a instituce manželství; výchova k manželství
- kriminalita mládeže
- zabývat se globálními problémy /budoucnost našeho světa atp./
- seznámení s některými filozofickými otázkami, předmět filozofie
- některé otázky víry a náboženství

3. ZÁVĚR

Tvořivá dramatika nebo její prvky /pod názvem dramatická výchova, respektive dramatické vyjadřování představ/, které tvoří i základní vrstvu obsahu, metod a prostředků navrhované koncepce občanské výchovy, se už rozšířila v mnoha mateřských školách a plně se tam osvědčuje.

V nejbližší budoucnosti bude třeba vytvořit podmínky pro to, aby tvořivá hra a osobnostní a sociální výchova měly místo i na 1. stupni základní školy. Je známo, že přechod dítěte z prostředí a atmosféry mateřské školy do ZŠ je pro něj zhusta nepříjemným zlomem, ba šokem, protože současná škola je většinou na hony vzdálena Komenského proklamované ško-le hrou. Na ZŠ citelně chybí komplexní estetická výchova a prostor pro osob-nostní /zejména citový/ a sociální rozvoj dítěte, pro uplatňování a rozvoj jeho tvořivosti, která je nepostradatelná pro každého platného občana pluralitní společnosti. Takto koncipovaný předmět /daleko více nežli faktografií zatížená vlastivěda/ by tvořil přirozenou spojnici mezi rozvojem tvořivosti v MŠ a osobnostním a sociálním rozvojem v rámci občanské výchovy na 2. stupni ZŠ, případně i v dalších ročnících, a na střední škole.

O experimentální zavádění alternativního učení občanské výchovy od 5. ročníku projevila zájem ZŠ Vídeňská ve Znojmě /ředitel Petr Žák/. Občanská výchova v navrhovaném pojetí se zde začne experimentálně vyučovat od září 1991 ve všech třech pátých třídách.

Ke kvalitní přípravě vyučujících občanské výchovy v navrhovaném poje-tí lze využít praktických seminářů, dílen a školení o tvořivé hře, komu-nikaci a dramatické výchově /tvořivé dramatice/, které pořádají zejména:

Ústřední ústav pro vzdělávání pedagogických pracovníků /Myslíkova 7, Praha 1/, ARTAMA (IPOS) /Sněmovní 7, Praha 1/ a jeho Centrum pro dětské aktivity, Ústřední dům dětí a mládeže ČR /Havlíčkovy sady 58, Praha 2/, Středisko dramatické výchovy při Domu dětí a mládeže Brno /Lidická 50, Brno/ a Sdružení pro tvořivou dramaturgii /Sněmovní 7, Praha 1/. Konzultace nabízejí Centrum pro dětské aktivity /pracoviště ARTAMY, Sněmovní 7, Praha 1, tel. 53 48 41/ a Sdružení pro tvořivou dramaturgii /předsedkyně Eva Machková, Slunná 27, Praha 6, tel. 35 55 54, tajemník Jaroslav Provazník, ARTAMA, Sněmovní 7, Praha 1, tel. 53 68 46/ a jeho regionální sekce /kontakty : Praha a střední Čechy - Jana Konývková, Koubkova 5, Praha 2; severní Čechy - Petra Pokorná, DDM, Podhorská 49, 466 01 Jablonec n.N.; východní Čechy - Miroslava Císařová, Impuls, Okružní 1130, 500 03 Hradec Králové; jižní Čechy - Eva Horáková, Parkán 116, 381 01 Český Krumlov; západní Čechy - Jaroslav Řezáč, PF Plzeň; Morava - Hana Dvorská, Na Letné 59, 776 00 Olomouc/.

V Praze dne 25. dubna 1991

Návrh předkládá iniciativní skupina ve složení :

Jaroslav **PROVAZNÍK** /vedoucí/,
Zvonková 2640, 106 00 Praha 10
vedoucí Centra pro dětské aktivity,
odborný pracovník pro tvořivou
dramaturgii v ARTAMĚ (IPOS), Praha

Jiří **BLÁHA**
Poříčská 25, 295 01 Mnichovo Hradiště,
učitel LDO ZUŠ

Petr **ŽÁK**
Pohraniční stráž 31, 669 02 Znojmo,
ředitel ZŠ Vídenská, Znojmo

Irena **KONÝVKOVÁ**,
Kollárova 1126/10, 363 01 Ostrov,
učitelka LDO ZUŠ Ostrov a učitelka
občanské nauky na gymnáziu Ostrov

Jakub **HULÁK**
Mánesova 16, Praha 2
student PF UK Praha

Eva **ZAJÍCOVÁ**
zástupkyně ředitele ZŠ Na Santošce 1,
Praha 5

Dana **SVOZILOVÁ**
Pernštejnská 5, 600 00 Brno,
odb. prac. DDM Brno, Lidická 50

DODATKY

1. DOPORUČENÁ LITERATURA PRO UČITELE OBČANSKÉ VÝCHOVY

- S.R.H. Birch: Personal and social education - Osobnostní a sociální výchova. Zaměření, osnovy a plánování v Haidtault High School, Středisko dramatické výchovy, DDM, Brno 1990
- Eva Machková : Zásobník dramatických her, cvičení a improvizací, SKKS, Praha 1990 - 4. rozšířené vydání
- Silva Macková-Dana Svozilová, Škola /dramatickou/ hrou, Středisko vzdělávacích a poradenských služeb kultury-DDM, Brno 1990
- Eva Machková : Základy dramatické výchovy, SPN, Praha 1980
- Miloslav Dismán : Receptář dramatické výchovy, SPN, Praha 1976 a další vydání
- Hana Budínská : Hry pro šest smyslů, Gamma ve spolupráci se Sdružením pro tvořivou dramaturgii, Praha 1990 - 2. vydání
- Soňa Pavelková : Dramatická výchova, KKS, Plzeň 1989 - 3. vydání
- Josef Mlejnek : Dětská tvořivá hra, KKS, Hradec Králové 1981
- Jindra Delongová-Silva Macková-Šárka Štembergová: K činnosti zájmových kroužků recitačně dramatických, ÚDPM JF, Praha 1986
- Milada Mašatová : Dramatika s loutkou, Sdružení pro tvořivou dramaturgii-OKS, Olomouc 1991
- Eduard Bakalář : I dospělí si mohou hrát, Pressfoto ČTK, Praha 1976
- Jana Vobrubová : Dramatická hra jako prostředek socializace dítěte, ÚKVČ, Praha 1974
- Tvořivá dramaturgie, periodikum - vydává Sdružení pro tvořivou dramaturgii a ARTAMA (IPOS), Praha

2. SEZNAM PEDAGOGŮ A VEDOUCÍCH DĚTSKÝCH KOLEKTIVŮ, KTEŘÍ MOHOU SPOLUPRACOVAT SE ZÁKLADNÍMI ŠKOLAMI JAKO UČITELÉ OBČANSKÉ VÝCHOVY NEBO JAKO KONZULTANTI PŘI ZAVÁDĚNÍ TOHOTO PŘEDMĚTU

P r a h a

Soňa Pavelková /uč. ZUŠ/, Koubkova 5, 120 00 Praha 2

Ljuba Fuchsová /uč. ZUŠ/, Na Zvoničce 4, 140 00 Praha 4

Radmila Svobodová /uč. ZUŠ/, Chaplinovo nám. 654, 152 00 Praha 5-Barrandov
Jaroslav Provazník /odb. prac. ARTAMY/, Zvonková 2640, 106 00 Praha 10
Miroslava Vydrová /herečka/, Šmeralova 19, 170 00 Praha 7
Eva Zajícová /uč. ZŠ/, ZŠ U Santošky 1, 150 00 Praha 5
Irena Svobodová /uč. ZŠ/, Radlická 40, 150 00 Praha 5
Irina Ulrychová /uč. ZUŠ a odb. prac. MŠMT ČR/, Voršilská 6, 110 00 Praha 1
Jana Mandlová /odb. prac. ÚDDM ČR/, Jahodová 117, 106 00 Praha 10
Blanka Kolínová /herečka/, Oldřichova 26, 120 00 Praha 2
Vladimíra Spilková /ped. PF UK/, katedra pedagogiky PF UK, Praha
Marie Mejstříková /ped. PF UK/, katedra pedagogiky PF UK, Praha

Střední Čechy

Jiřina Lhotská /uč. ZUŠ/, Jarošova ul., 276 01 Mělník
Krista a Jiří Bláhovi /uč. ZUŠ/, Poříčská 25, 295 01 Mnichovo Hradiště
Bohumila Marková /uč. ZŠ/, ZŠ Slapy

Východní Čechy

Libuše Nováková /uč. ZUŠ/, Revoluční 180, 517 21 Týniště n. Orlicí
Olga Strnadová /uč. ZUŠ/, 28. října 792, 564 01 Žamberk
Josef Tejkl /uč. ZUŠ/, Marxova 1544, 500 06 Hradec Králové
Zdeněk Dlabola /uč. ZUŠ/, ZUŠ Týniště n. Orlicí, PSČ 517 21
Zdeněk Petržela /uč. ZŠ/, Engelsova 11, 568 02 Svitavy
Blanka Šefrnová /uč. ZUŠ/, Nádražní 10, 568 02 Svitavy
Anna Přikrylová /uč. zvláštní školy/, Malé nám. 16, 568 02 Svitavy
Hana Voříšková /uč. ZUŠ/, ZUŠ Chocen
Irena Truhlářová /uč. ZUŠ/, ZUŠ Vysoké Mýto a ZUŠ Hradec Králové

Severní Čechy

Petra Pokorná /odb. prac. DDM/, DDM Jablonec n. Nisou
Libuše Hájková /uč. ZUŠ/, Dvořákova 4, 466 01 Jablonec nad Nisou
Eva Kaderková /uč. ZUŠ/, Pražská 2116, 438 01 Žatec
Azalka Horáčková /uč. ZŠ/, Vodňanská 602/4, 460 14 Liberec 14
Alena Malá /uč. ZŠ/, ZŠ Podbořany
Vladimír Valeš /OŠI/, referát školství OÚ Chomutov

Západní Čechy

Irena Konývková /uč. ZUŠ a uč. gymnázia/, Kollárova 1126/10, 363 01 Ostrov
Dagmar Jandová /uč. ZUŠ/, ZUŠ Vejprnická, 300 00 Plzeň
Jaroslav Řezáč /ped. PF/, PF Plzeň
Eva Ichová /odb. prac. MKS/, MKS, sady Pětatřicátníků 1, 305 61 Plzeň

Jižní Čechy

František Zborník /ped. PF/, Kodádkova 476, 389 01 Vodňany
Jiří Pokorný /řed. MKD, odb. prac./, J. Ježka 4, 370 00 České Budějovice
Eva Horáková /odb. prac. OKS/, Parkán 116, 381 01 Český Krumlov
Miroslav Slavík /uč. ZUŠ/, Nová 574, 373 44 Zlín
Blanka Rožánková /ext. spolupř. zvláštní školy/, Plešivecká 124, 381 00
Český Krumlov
Marie Husinecká /uč. ZUŠ/, ZUŠ Písek
Radka Zborníková /uč. ZUŠ/, Kodádkova 476, 389 01 Vodňany
Jana Procházková /uč. ZUŠ/, Bavorovská 699, 389 01 Vodňany
Jaroslav Kubeš /uč. ZUŠ/, ZUŠ Volyně
Marie Poesová /uč. ZŠ/, Svobody 1030, Třeboň
Severní Morava

Alena Petrová /uč. ZUŠ a ext. spol. ZŠ/, ZUŠ Žerotín, 770 00 Olomouc
Milada Mašatová /uč. ZUŠ/, Polská 4, 770 00 Olomouc
Milan Valenta /ped. PF/, katedra spec. pedag., PF Olomouc
Eva Polzerová /ped. PF/, Prostřední 739, 725 25 Ostrava-Polanka
Hana Dluhošová /ped. PF/, Havlíčkova 225, 742 83 Klimkovice
Aloisie Němcová /uč. ZŠ/, 5. května 1352, 756 61 Rožnov p. Radhoštěm

Jižní Morava

Dana Svozilová /odb. prac. DDM/, Pernštejnská 5, 600 00 Brno
Silva Macková /odb. prac. DDM/, Kalvodova 25, 600 00 Brno
Petr Žák /uč. ZŠ/, Pohraniční stráž 31, 669 02 Znojmo
Ludmila Dohnálková /uč. ZŠ/, 696 03 Dubňany č.p. 399
Jaroslav Dejl /uč. ZŠ/, ZŠ Gagarinova, 674 01 Třebíč
Jana Křenková /uč. ZUŠ/, Na prutech 19, 591 01 Žďár nad Sázavou
Jiří Pelán /ped. PF MU/, PF MU Brno
Lenka Preňková /uč. ZŠ/, ZŠ Brno, spolupř. DDM Lidická 50, Brno

3. EVA MACHKOVÁ : ZÁSOBNÍK DRAMATICKÝCH HER, CVIČENÍ A IMPROVIZACÍ

ODPOVĚĎ MINISTERSTVA ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY ČR

Sdružení pro tvořivou dramatiku
k rukám J. Provazníka
Sněmovní 7

118 00 Praha 1

Praha 29.5.1991

Vážený pane tajemníku,

ministr školství, mládeže a tělovýchovy ČR prof. RNDr.P.Vopěnka, DrSc., se omlouvá, že nemůže pro velké množství dopisů odpovědět osobně. Byl jsem pověřen, abych tak učinil v jeho zastoupení.

Návrh alternativních učebních osnov občanské výchovy pro ZŠ předložený Vaším Sdružením pro tvořivou dramatiku představuje výrazný posun v obsahu i metodách vedeného předmětu a v mnohém se shoduje s obsahovou koncepcí učebních osnov občanské výchovy pro ZŠ zpracovaných PF UK Praha, katedrou občanské výchovy. Tyto učební osnovy jsou připraveny se souhlasem MŠMT ČR k vydání a budou používány v ZŠ od škol. roku 1991/92.

Vzhledem k tomu, že Vámi navržené alternativní učební osnovy svým pojetím osobnostní a sociální výchovy žáků ZŠ vycházejí z obdobných principů jako schválené učební osnovy a přinášejí metody a styl práce, který je v našem současném školství spíše výjimečný než obecněji známý a používaný, doporučujeme navázání přímého kontaktu Vaší iniciativní skupiny s katedrou občanské výchovy PF UK Praha, vedenou doc.dr.P.Piřhou. Z dopisu doc.dr.P. Piřhy, kterým reaguje na návrh alternativních učebních osnov, je smyslnost navázání vzájemné spolupráce, a tím i propojení úsilí o vytvoření předmětu občanská výchova jako obsahově i metodicky nového, zcela zřejmé.

MŠMT ČR děkuje za projevenou iniciativu a předpokládá úspěšnost předloženého projektu koncepčně i metodicky objevené občanské výchovy.

S pozdravem

PhDr. Miroslav Frömer, CSc., v.r.
ředitel odboru všeobecného
vzdělávání

Vyřizuje : dr. Fučíková

INFORMACE

DDL '91

DĚTSKÉ DIVADELNÍ LÉTO 1991

20. národní přehlídka dětských divadelních a loutkářských souborů
14. - 21. června 1991 Prachatice

Úvodem něco chvály chudoby...

Nikdy jsem nebyla zastáncem oné teze, která tvrdí, že dobré umění se rodí pouze v bídě a nepochopení. Až letošní prachatické dětské divadelní léto mě přimělo k zamyšlení nad její pravdivostí. Přesněji - srovnání představení našich dětských souborů tak, jak jsme je měli možnost v průběhu týdne vidět, s videozáznamem z 1. mezinárodního festivalu Divadlo, kde hrají děti, který se konal letos v lednu v Moskvě.

Na straně jedné /té naší/ doslova a do písmene "chudé divadlo" - místo kostýmů ponejvíce jednobarevná bavlněná trička a kalhoty či sukně. tak, jak je nabídla každodenní dětská skříň, doplněné drobným náznakem; na holé scéně jednoduchý paravan nebo pár bedniček, které se rychle proměňují v cokoli, co zrovna děj hry potřebuje /a mnohdy ani ty bedničky ne, často je scéna tvořena pouze těmi, co hrají, materiálem její proměny je dětské tělo/; většinou jednoduché stabilní nasvícení, obvykle společné pro hlediště i jeviště. tak, aby hrající viděli, pro koho hrají; a když hudba, pak nejspíše provozovaná samotnými dětmi přímo na jevišti... Na straně druhé finanční velkorysost projevu - jící se v náročných divadelních kostýmech, navrhovaných pravděpodobně profesionálními výtvarníky /v kostýmech ve své dokonalosti a dokončenosti vlastně nehybných, neproměnlivých a determinujících/; ve scéně bohatě vybavené kulisami a "skutečnými" rekvizitami /bez osvobozující magické moci rekvizit zástupných či imaginárních/; v dobře zařízeném světelném parku; v záplavě muziky, jejíž barevná zvuková smršť dokáže snadno přehlušit všechny myšlenky.

Na jedné straně přirozené hrající si děti, ne vždy dokonalé v zvládnutí jistých jevištních dovedností, jako je technika hlasu nebo pohybu, zato však spontánní, tvořivé a oduševnělé, protože vědouce /co hrají, proč a komu/; na druhé straně přechasto dokonale vybavené miniaturní kopie dospělých herců /i s mnoha jejich nectnostmi, včetně náznaku jakéhosi "kultu hvězd"/, kde autentickou dětskou výpověď o světě "jak já ho vidím", nahrazovala efektní "show"; kde za nedětským výkonem bylo možno domýšlet neukojenost dospělého režiséra, který se přes děti "realizoval", který jim vnutil svůj pohled.

A tak se celý můj zážitek z tohoto videa /nutně ovšem neúplný!/ zkoncentroval do jediné, značně hořké věty: "Ještě že nemáme peníze!" Jak dokáže jejich dostatek v ne příliš povolaných rukách v zárodku utlumit tvořivost, jak snadno může svést k nevkusů a povrchnosti...

A v těch povolaných? O tom my nemáme příliš možností se přesvědčit. Protože peněz pro děti bylo u nás vždycky málo - a teď po nějakou dobu nebudou asi téměř žádné - máme šanci dopracovat se v dětském divadle na absolutní špičku! Takže, platí-li skutečně ona zmíněná teze z úvodu - máme se na co těšit!!!

Stať aneb "Chvála dobrého výběru..."

Chceme-li se pokoušet o dětské divadlo, pak základem tu je výběr předlohy a nalezení klíče k jejímu inscenování. Výběrem nemyslím pouze polapení krásného, zajímavého textu. Mním tím objevení takového textu, který bude právě těmto dětem a právě mně jako jejich vedoucí sedět, bude odpovídat našim zkušenostem i našim dovednostem, jehož téma se stane i naším tématem. Měl by být zas o kus náročnější než ten předešlý, klást před soubor nové úkoly. Neměl by být však hlubokou tůní, do níž byl vhozen neplavec s nadějí, že to nějak zvládne.

Z tohoto hlediska se pokusím stručně napsat o souborech a inscenacích, které jsme měli letos možnost na národní přehlídce vidět...

o o o

... a proto v první řadě budu mluvit o představení literárně dramatického oboru ZUŠ Žamberk : ZA ČASU UŠATÝCH ČEPIC. Vančurova pohádka Kubula a Kuba Kubikula zlákala už mnohé dramaturgy... A mnozí si už na ní vylámaly zuby. Olga Strnadová se nelekla úkolu - balvanu, nepodlehla pietě velící zachovati klasiku, jak jest, - a aniž sebe méně ochudila atmosféru příběhu a krásnou vančurovskou řeč, vybrala z pohádky nosné téma o síle lásky a přátelství a nemilosrdně odstranila vše, co k němu nepatřilo. Myslela přitom na své děti, na jejich schopnost "utáhnout" celý příběh a pomohla jim tím, že přehledně rozčlenila děj na krátké úseky uváděné chorem, který dění na scéně rytmizuje a stává se opěrnou kostrou hry. Sama pak vstoupila do hry jako Kuba - a zde se protly dvě role, ta divadelní s tou životní, protože co jiného je vedoucí dětského souboru než medvěďák, uvádějící svá medvídata do světa, chápavý dospělý, připravující své svěřence pro život! A dobrý výběr i nalezený klíč se zúročily v projevu dětí, který byl neuvěřitelně přirozený a hravý; děti se v textu zabýdly se záviděníhodnou jistotou a naplňovaly jeho téma celým svým "bytím" na scéně.

Loutkářský soubor ze ZUŠ Na Střezině v Hradci Králové pod vedením Ireny Truhlářové se pustil jinou cestou. V představení UF A OF byla použita zaklínací formulka "děti samy vymyslely", a tak jsme viděli dosti banální příběh dvou hrošíků, kteří utekli do světa, dostali se do zajetí zlého ředitele zoologické zahrady a "deus ex machina", který jim pomohl na svobodu a zlého ředitele potrestal, byl, trochu paradoxně, čert. Vedeme-li děti k samostatné slovesné tvorbě jakožto součástí rozvoje tvořivosti, pak jistě možnost vidět své dílo "zhmotněné" na jevišti je důležitým impulsem a motivací. Chce to ale, aby sám vedoucí měl jisté literární schopnosti a velkou dávku kritičnosti. Nelze se přece smířit s tím, že vše, co děti vyprodukují, je hodno obdivu a zveřejnění. Je nutno dokázat uhlídat logiku motivické stavby příběhu, dát tématu jistý přesah a vyvarovat se všech banalit, které děti do příběhu /pod vlivem televize?/ tak rády vnášejí. Nedokáže-li dítě ještě "překročit samo sebe", měl by se o to pokusit alespoň vedoucí.

Soubor Hlásek ZUŠ Milevsko a jeho vedoucí Marie Bolková sáhly po textu Wandy Chotomské a zdramatizovaly ho pod názvem MALÁ POHÁDKA O VELKÉM SNU ROHLÍKA VEJŠKRÁBKA. Nezůstaly u jeho pouhého přepisu, původní text pohádky tvořil vlastně jen část hry, ve výsledném dojmu dokonce tu méně podstatnou. Mnohem zajímavější bylo pozorovat dětskou hru "na pekárnu", mít potěšení z toho, že znovu a opět tvořivě bylo použito principů dramatické hry, "jak se to dělá", která před několika lety v Palačinkové Pepince Věry Dřevíkové zaujala účastníky Kaolického divadelního léta. Předpokládám, že celá rozsáhlá expozice "výroby rohlíků" byla kolektivním dílem všech členů souboru. To, že minimálně fabulovali, ale o to více hledali, jak vtipně a nově sdělit divákovi všeobecně známé skutečnosti, jim pomohlo vyhnout se mělčinám, v nichž uvízl hradecký soubor. Mohlo se tak také stát, že z vlastně tragického příběhu, jehož tématem je falešná iluze a její střet s realitou, vzniklo veselé a uvolněné představení, aniž bychom ten posun cítili jako násilný.

Loutkářský soubor ZUŠ Praha 10-Hostivař se představil s pohádkou O CHYTRÉM KOUCOUROVI, pohádkou známou snad po celém světě. Věra Dřevíková zvolila zřetelný text Josefa Spilky z dětského leporela a, věr na sama sobě a stylu své práce, vše, co šlo, ještě odverbalizovala a pokusila se nahradit adekvátní akcí. Zbyla tak holá kostra, na kterou děti začaly nabalovat nové "maso" - gagy. Bylo jich početně, jeden vtipnější než druhý, a přece pod tím novým masem občas vykukla holá kost, a o tyto holé kosti zakopával chvílemi rytmus představení. Inscenace byla inspirativní právě prací s detaily, byť v jejich záplavě se snad trochu ztratil přehled o celku.

Soubor Fanfuláci ze ZUŠ Nové Město na Moravě /vedoucí Marie Kolářová/ si pro své vystoupení vybral text Josefa Čapka O PYŠNÉ NOČNÍ KOŠILCE. Text zdánlivě tak snadný a vhodný pro menší děti. Ale ukázalo se, že zdání klame. Pohádka J.Čapka vyžaduje schopnost nadhledu a stylizace, a ty zase potřebují jistou míru zkušeností životních i divadelních. Jinak se snadno může stát, že humor sklouzne do sentimentality a didaktičnosti, v textu jistě obsažené, ale nahlížené s lehce pobaveným odstupem. Ale - tak, jako se Čapek nesnadno formuje do výsledného dramatického tvaru, tak je pro děti setkání s ním rozhodně nesmírně obohacující a jistě stojí za to znovu a znovu se o "ruku této princezny" pokoušet, byť nám hrozí, že dostaneme košem.

V Prachaticích se objevila jedna hra ze současnosti " a to díky 5. ročníku LDO ZUŠ Žerotín Olomouc a jeho vedoucí Aleně Petrové. Povídka Olgy Hejné o problémech dospívání vyšla v polovině šedesátých let, takže ta současnost už také není nejžhavější. Na dramatizaci textu TONKA A ZUZKA je to trochu znát, je poplatný dobové poetice, jisté sentimentalitě všedního dne. Tomuto nebezpečí se ale Alena Petrová zdárně vyhnula využitím brechtovského inscenačního principu. Postavy samy sebe komentují a "shazují", v bleskových střizích se střídá prožitek a odstup - to vše umožňuje "pubertákům" hrát o citu a nestydět se za něj. V tomto smyslu to také bylo jedno z nejinspirativnějších představení.

Nejhranější autorkou letošního Prachatického léta byla Milada Mašatová. Určitě právem. Její původní texty i dramatizace, zbavené zbytečné mnohmluvnosti, budované v přesném rytmu, soustředěné na jádro dramatické situace bez zbytečných odboček, jsou plné svérázného a přitažlivého humoru. Ale právě tento humor, jeho styl, se stal kamenem úrazu dvou ze tří představení, která jsme měli možnost na

národní přehlídce vidět. Ukázalo se, že mašatovská poetika přes svou zdánlivou jednoduchost a přístupnost je dosti tvrdým oříškem k rozlousnutí. Vyžaduje vysokou míru nadhledu, schopnosti "shodit se" i velkou dávku vlastní tvořivosti. Pokud nejsme naladěni na stejnou strunu, snadno se může stát, že představení ztratí svižnost a hravost předlohy. Místo lehounkého poletujícího balónku tu náhle máme masívní gumový míč, se kterým se také dá pinkat, ale poněkud při tom bolí ruce. To se přihodilo souboru Rubínek z Nového Boru pro vedením Jaroslavy Lukášové a Libuše Lžičářové, které přepracovaly Čtyři pohádky o jednom drakovi na TŘI KRÁLOVSTVÍ, i dramatickému souboru ZUŠ ze Žatce s vedoucí Evou Kaderkovou, který si vybral adaptaci Feldekovy SNĚHURKY. V obou případech šlo o představení poctivá a čistá, jak ve vztahu k hrajícím dětem, tak ve výběru jevištních prostředků, obě se ale minula žánrem. Opět tu vyvstala otázka možnosti převodu loutkářské předlohy do činoherního tvaru. Dvakrát se o to soubory pokusily a dvakrát neuspěly. Jistě to však jde. Dokonce to může být velice lákavý, dráždivý úkol. Je třeba však najít ten správný klíč, "loutkovitost" textu se nesmí stát překážkou, ale ozvláštněním. Pokud takový klíč neobjevíme, musíme hledat dál. Znovu číst - vybírat - zahazovat a tak stále dokola, až jednou přece jen na dně zůstane nějaké to zrnko zlata. Že to dá práci?... Dá.

Se třetím "mašatovským" představením přijel do Prachatic plzeňský soubor Kapka s vedoucí Danou Jandovou. Také oni sáhli po SNĚHURCE. A jak už to v pohádkách bývá, do třetice všeho dobrého, tentokrát to byl výběr zdařilý. Nejenom tím, že loutkáři hráli hru určenou pro loutky, ale hlavně proto, že tito "začínající dospělí" skutečně dokázali využít toho, co jim text nabízel. Stal se pro ně bohatým zdrojem nevázané recese. Recese, kterou jeden ze seminářů nazval "sebebavismem" - ale jakýpak sebebavismus, má-li z něj požitek i divák?! Oscilace mezi tím, co prožívají loutky a jak to komentují živí herci, způsobila příjemné jiskření mezi hledištěm a jevištěm a dala hře náležitý švih a spád.

Soubor LDO ZUŠ Slavonice pod vedením Dany Bláhové napsal a upravil podle lidové slovesnosti HRU O SVATÉ BARBOŘE. Mohl to být skutečný dramaturgický čin. Vždyť lidové divadlo je dodnes zdrojem, ke kterému bychom se měli navracet a z něhož, zejména v dětském divadle, stále můžeme čerpat. V této inscenaci však nebylo čitelné, jde-li o inspiraci lidovým divadlem, nebo o jeho parodii. Okamžiky, které v sobě měly metaforičnost, sílu a patos, byly vzápětí střídány horečnou aktivitou. V neustálém chvatu a roztržitém pohybu se ztrácela myšlenka. A šlo-li o pevnost ve víře - což se dá stálost vyjádřit tékáním? Zlo, dobro, víra - vše se semlelo na jednu hromadu, ztratilo své jasné kontury a tím i závažnost. Herci lidového divadla se nepitvořili, pro ně divadlo mělo stále to nejužší spojení s vírou a tím i opravdovostí. Nepitvořme se ani my.

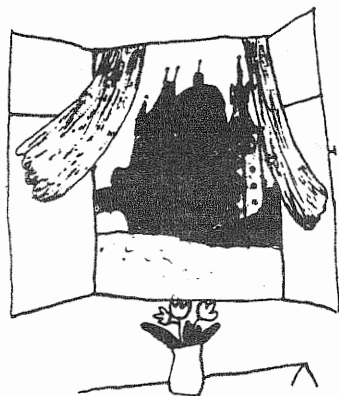
Na závěr řady představení vycházejících z dramatické hry a stavějících převážně na epickém principu se náhle objevila inscenace zcela jiného typu - a vzbudila tak rozporné reakce jako žádná jiná v průběhu celého týdne: od naprostého zavržení k nadšenému a bezvýhradnému přijetí. Mirek Slavík a soubor Hudradlo ze Zlivi napsali na motivy irské lidové pověsti hru pojmenovanou po hlavní hrdince KIRREE. Zpracovali v ní silné téma o dospívání a moci žvlů, kterou překonává lidská /tady mateřská/ láska a sebeobětování. Je nám v současné době něčeho více třeba než této odvahy k oběti? Naléhavost tématu však v první části hry téměř zanikla v jednotlivém, velmi realisticky vedeném dialogu, byla zamlžena snahou o vytvoření psychologicky hodnověrných charakterů. Teprve v druhé části, kdy živly dostaly kon -

krétní podobu a funkci, kdy místo monolitního dialogu "člověk - člověk" začal dialog "člověk - živly", stalo se téma čitelné. Snad to chtělo více se oprostít od přemíry, byť i krásných, slov; nechat spíše mluvit tělo než ústa; více pracovat se stříhem a rytmizací děje. Nehrát o věcech dotýkajících se mýtů a magie realisticky. Byl to pokus vykročit z dobře prozkoumaného území někam dál. Abychom na mapy už nemuseli psát "Hic sunt leones", bylo ho třeba.

Závěrem chvála podané ruky...

Zatímco se politické strany nemohou dohodnout na referendu o zachování federace, nám v Prachaticích v tom udělal jasno slovenský soubor Šalik ze ZUŠ Šaľa svým představením ĎURO, POZDRAV ĎURA. Proč by na jednom dvorku nemohli spolu žít jak vlaštovky, tak vrabci? Každý je jiný - a právě proto si mají spolu co říct... A inklinovalo-li v minulosti slovenské dětské divadlo k efektní podívané, pak nám poselství o přátelství nabídl soubor ze Šali jako prostě a upřímně podanou ruku, která nepotřebuje navlékat glazé rukavičky. Stal se tak vpravdě symbolickou tečkou za letošní národní přehlídkou dětského divadla.

Irina Ulrychová

aneb

Rýpni, kde stojíš!

Vybídnutí, které by mohlo být snad sociologickou sondou a stejně dobře i rozsáhlou filozofickou úvahou, bylo tématem 8. světového kongresu Drama ve výchově, který se konal 22. - 27. března letošního roku v rakouském městečku Igls. Pro 65 účastníků z různých zemí světa se tak "Rýpni, kde stojíš" stalo podnětem k práci v praktickém semináři, obsahem přednášek a teoretických diskusí a nakonec prostě heslem-zdravicí, pronášeným s mírnou úsměvnou ironií kdykoli a kdekoli.

Společným programem bylo i každodenní "warming up", nebo-li po česku rozcvička, pro mne úžasná hodinovka s černošským lektorem Altonem Kumalo. "Rytmus je všude a ve všem kolem nás!" To byla Altonova první věta a poté nás celý týden s neuvěřitelným nasazením, s nevyčerpatelnou energií a s nakažlivým nadšením učil rytmus cítit, vnímat, dostat ho do těla tak, že člověka ovládne, až je schopen bez přemýšlení a otrockého počítání si zvládat i nezvladatelné pohybové a taneční kreace. Byla to prostě nádhera! Za pouhého vyluzování nejrozličnějších zvuků dokázal sám sebe celého rozrytmizovat, rozpohybovat, roztančit celé své tělo a dokonce i nás. A že mezi námi byly i úctyhodné dámy, paní profesorky nejrozličnějších universit světa a solidní, již prošedivělí pánové, zasloužilí předsedové všemožných asociací, sdružení a kdoví čeho všeho!

"Rýpni, kde stojíš" otevíralo v teoretické části kongresu prostor pro hledání nových cest výchovy, pro tázání se po smyslu a funkci dramatu ve výchově v přítomnosti a v budoucnosti, zda a jak může pomoci při sbližování lidí, národů, přispět ke sblížení Západu a Východu, k lepšímu poznání sebe sama a tak i druhých. Byly to jistě velice zajímavé otázky, ale odpovědět na ně, což je pochopitelné, tento kongres nemohl a nebude moci ani jiný podobný. Nějaké odpovědi, směrnice a návody nejsou ani smyslem takovýchto setkání. Smyslem je vzájemně se informovat, vzájemně si předávat své zkušenosti a společně uvažovat a hledat. Jen tak na okraj: Já jsem si tuto část pro sebe nazvala, bez úmyslu ji nějak zlehčovat, "světovou havlomání". Občas se to tu jen hemžilo téměř obřadně vyslovaným "Chavel" či "Hável", "Žít život v pravdě" a "lidská identita". Někteří při takovéto citaci obraceli svůj pohled na mne, že jsem "jako z té Prahy" a z "těch Čech", a já nevěděla, co mám dělat, zda jim to odkývnout, nebo se cítit poctěna či co vlastně. A všichni se chystají do Prahy. A všichni se vyptávají. A všichni se o všechno zajímají. Chvilími jsem si připadala jako nějaký exot, kterým ani v nejmenším nemohl být všem milý Alton, ačkoli se narodil na jihu Afriky a byl tu jediným černochem. Na druhou stranu by bylo dobré této momentální, ale přechodné situace maximálně využít.

Viděla jsem zde i několik videozáznamů různých dílen a seminářů, školní výuky, a dokonce jeden zajímavý dokument o využití prvků "dramatu" při práci v muzeu. Promítalo se i několik divadelních projektů s dětmi i s dospělými, s amatéry i profesionály. Využívaná byla každá volná chvíle.

lečka, o všem zhlédnutém se pak diskutovalo, ať již při veřejných diskusích, nebo jen tak u kávy. Škoda jen, že jsem s sebou neměla také nějaký podobný materiál. Myslím si, že se máme čím pochlubit.

Praktickou část motivoval a inspiroval svým představením, a především způsobem své tvorby, dánský profesionální režisér Per Flink Base. Úvodem nám promítnul záznam svého představení, které se hrálo v Kodani pod názvem Transport. Transport proto, že hracím prostorem byl noční autobus projíždějící městem svou obvyklou trasou, během níž se uvnitř i venku odehrával příběh dvou mladých lidí, novodobého Romea a Julie, příběh o lidských vztazích, o lásce, nenávisti a lhostejnosti, o nedorozumění a nechtění pochopit a chápat, ale i o touze přesvědčit druhého o správnosti a smyslu svého konání. Problém člověka ve vztahu k sobě samému a k druhým se tedy stalo tématem i naší práce.

Inspirativním pro mne osobně bylo také vlastní divadelní vyjádření prostřednictvím výtvarna, pohybu, symbolů, chóru a expresivního hereckého projevu hlavních protagonistů v kontrastu s reálným, civilním prostředím autobusu a ulice. Proces vzniku inscenace, tak jak nám ho Per popsal mě byl blízký a známý. Jednalo se o kolektivní tvorbu tak, jak ji známe u některých našich špičkových amatérských souborů, kde způsob práce na divadelním tvaru je způsobem vlastního vyjádření a stává se součástí jejich bytí.

Po projekci a diskusi o viděném mezi nás byli pozváni tři obyvatelé nedalekého Innsbrucku, dvě ženy a jeden muž, Elisabeth, Soffie a Hans.

Vyprávěli nám své životní příběhy, o svém dětství, rodině, kamarádech, škole, co, kdy a jak na ně zapůsobilo a ovlivnilo jejich existenci, o svém současném životě, o jeho radostech i problémech. Tyto tři biografie se pro nás staly konkrétním materiálem pro práci ve skupinách.

Já jsem se dostala do třídy, kterou vedla profesorka univerzity v Detroitu Shirley Harbinová, velice milá a nesmírně temperamentní dáma. Její osobnost byla pro práci naší skupiny dost podstatná, a zatímco jinde se hodně a dlouze diskutovalo a teoretizovalo nad charaktery a osudy našich hostů, my jsme se už při prvním setkání pokoušeli vyjadřovat nejen slovy. Nebylo to pochopitelně jen díky Shirley. Ačkoli jsme byli každý z jiné země, většinou od sebe dosti vzdálené /Finsko, Kanada, Norsko, Maďarsko, USA, Československo/, nějak jsme si vzájemně jako lidé byli blízcí. A tak jsme spolu tvořili, zkoušeli a hledali co nejpřesnější vyjádření myšlenek, názorů, dojmů, které jsme získali z vyprávění Elisabethy, Soffie a Hanse. Pomalovali jsme přitom spoustu papíru a vymysleli jsme několik etud a hráli si se zvuky, barvami, látkami rytmem, abychom nakonec opustili kongrescentrum a nechali se inspirovat lesem, který nás obklopoval, prostorem, stromy, starými pařezy, kameny. Brzy jsme se shodli na základních charakteristikách všech tří postav i na tom, co je spojuje a co dělí. Společně jsme pak vybrali ze všech předchozích improvizací to, co se nám zdálo být nejpřesnější, ale i nejzajímavější a snažili se o zvýraznění a zčitelnění.

I když smyslem nebylo dojít k nějakému výslednému tvaru, ve smyslu jakéhosi "představení". I přesto - protože jsme si poslední večer měli svou práci ve skupinách vzájemně předvést - se všichni pokusili o nějaké ucelení. Tedy i my. Zůstali jsme v lese a chtěli i ostatním nabídnout cestu mezi stromy, stíny a vzdáleností, naši komunikaci s prostorem, tichem a zvuky lesa. Cestu, která teprve dotvářela naše stylizované vyjadřování, naši hru o strachu a bezradnosti, o samotě mezi lidmi /Soffie/, o věčném chození v kruhu, který chci, ale nemohu porušit, díky své pohodlnosti a konformismu /Elisabeth/, o schopnosti být občas slonem v porcelánu a neumět to přiznat /Hans/.

Leč, příroda dokáže zaskočit! Poslední den začalo pršet, doslova lít a lilo a lilo a nepřestávalo. Chvíli jsme dumali, co teď, ale pak, protože les prostě nelze přenést a nainstalovat do budovy, jsme se se-
sedli kolem stolu, zapálili si svíčku a povídali o tom, jakpak je tam u nás /u vás, u nich/ doma. Rozhodli jsme se čekat. Takže zatímco ostatní až do večere pobíhali, zavírali dveře zkušeben, cosi sháněli a divili se, my jsme měli čas v klidu si probrat, co všechno se za dobu našeho pobytu zde událo.

Večer jsme zhlédli práci všech skupin. Zajímavý byl rozdíl mezi ukázkami tříd, kde převažovali seminaristé z německy mluvících zemí, a ostatními. Skupiny převážně německy mluvících se soustředili především na verbální projev, vše to byly většinou více či méně rozehrané dialogy, zatímco ostatní využívali více mimoslovního projevu, výtvarné prvky, symboly a metaforu, pohyb, zvuky atd.

Po skončení poslední ukázky pršet sice úplně nepřestalo, ale už to nebylo tak zlé. Nakonec jsme tedy přece jenom "vyštvali" sebe i ostatní do zimy a nepohody. Putování přes rozbahněné lesní pěšinky, nacucanou trávu a mech, tmou a studeným větrem /to už samo o sobě bylo pro všechny "dostatečně silným zážitkem"/. A k tomu ještě my, spousta rozsvícených svíček a Wagnerova hudba. Ale kupodivu nám nikdo nenadával! Inu, cizinci jsou zdvořilí.

Jen jsem si tak pomyslela, když jsem promrzlá čekala v letních šatečkách na určeném stanovišti na svůj "výstup": Jsme to ale blázni, všichni "dramatáci". A země byla promáčená a měkká. Tak tedy :
"Rýpni, kde stojíš!"

Jana Konývková

DOKUMENTACE

DRAMATICKÁ VÝCHOVA

v Brně

Filozofická fakulta Masarykovy univerzity v Brně, **katedra pedagogiky**, zahajuje školním rokem 1991/92 šestisemestrové studium /6 hodin týdně - cca 13 výukových bloků v semestru/ Dramatická výchova pro absolventy pedagogického vysokoškolského studia nejen na FF MU, ale i pro absolventy jiných škol. Projekt, na němž se kromě pedagogů FF MU, podíleli rovněž odborníci ze Střediska dramatické výchovy při DDM Lužanky v Brně /Dana Svozilová ad./, uveřejňujeme v plném znění.

1. SEMESTR

Základy dramatické výchovy

/2 hod. přednášky - zkouška; celkem cca 26 hodin/

- Cíl specializačního studia, plán studia, koncepce.
- Uvedení do problematiky dramatické výchovy, cíle a obsah DV, její složky, výchovné klima a styl vedení.
- Individuální a **sociální** rozvoj jednotlivce.
- Příprava učitele, osobnost učitele DV, plánování výuky DV.
- Systém výchovy prostřednictvím DV v zahraničí /předškolní výchova a výuka na 1. stupni, kolektiv dětí a jeden učitel, samostatný předmět DV na 2. stupni a střední škole, využití DV v jednotlivých předmětech, projekt DV, vysokoškolské studium - aprobeace učitelů atd./.
- Odborná terminologie /dramatická výchova, tvořivá dramatika, dramatická hra, improvizace, etuda, cvičení atd./.

Literatura : E. Machková : Základy dramatické výchovy, SPN, Praha 1980

E. Machková : Dramatická hra jako prostředek výchovy dítěte
KKS, Ostrava 1980

J. Provazník : Osm letmých pohledů do labyrintu základních
pojmů dramatické výchovy, PKS, Praha 1987
/Sešity dramatické výchovy, sv. 5/.

J. Mlejnek : Dětská tvořivá hra, KKS, Hradec Králové 1981

S. Machková-D. Svozilová : Škola /dramatickou/ hrou, KKS, Brno 1990

M. Dismán : Receptář dramatické výchovy SPN, Praha 1976

Dramatická výchova dětí. Cyklus přednášek a seminářů,
ÚKVČ, Praha 1978

Tvořivá dramatika - časopis, STD a ARTAMA, od roku 1990

Drama from 5 to 16 - osnovy sv. 17, Ministerstvo výchovy a
vědy Velké Británie 1989

Metodika dramatické výchovy

/1 hod. semináře - zápočet; celkem cca 13 hodin/

- Struktura předmětu DV, metody práce, prostorové a technické vybavení.
- Cíle a zaměření jednotlivých cvičení a dramatických her /rozvíjení jednotlivých stránek osobnosti dítěte - pozornost, vnímání, obrazotvornost, fantazie, tvořivost, komunikace, spolupráce, sociální vztahy, dovednosti - pohyb, řeč, city, myšlení atd./.
- Systém práce Střediska dramatické výchovy; nabídkové programy, ZŠ, systematická práce s vybranými třídami, koncepce předmětu DV na gymnáziu, práce dětského dramatického souboru Pirko, semináře pro učitelky MŠ, vychovatele, učitele atd.
- Videozáznamy lekcí DV s komentářem.

Seminář dramatické výchovy

/3 hod. semináře - zápočet; celkem cca 39 hodin/

Zaměření : Osobnostní a sociální rozvoj pedagoga. Základy dramatické hry

- aktivní zapojení do elementárních cvičení a dramatických her, které by mělo vést k získávání dovedností a k rozvoji schopností samotných studentů/pedagogů.

/Pozn.: V semináři metodiky DV dávat do souvislosti tato cvičení s jejich využitím při práci s dětmi - věkové zvláštnosti dětí, schopnosti a možnosti rozvíjení/

Okruhy cvičení:

Objevování sebe a okolního světa

Cvičení na rozehrání a uvolnění, psychofyzické uvolnění jako první předpoklad k dramatickým hrám všech typů. Cvičení na soustředění, vnímání, pozornost, paměť. Cvičení na rozvíjení smyslového vnímání - rozvíjení hmatové, zvukové, zrakové, chuťové, čichové představivosti, hry s vyloučením zraku, prostorová orientace.

Cvičení představivosti a rozvoj fantazie

Jednoduché podněty vedoucí k vybavování zažitého i k fantazijským představám; schopnost jednat a mluvit na základě těchto představ. Sdělovat je a rozvíjet v dalších činnostech.

Rozvoj obrazotvornosti a tvořivých schopností

Podněty pro vyprávění, psaní, kreslení, pohyb a různé formy projevu. Rozvíjení jednoduchých námětů, asociací do tvořivé hry jednotlivců i skupiny.

Vnitřní a vnější napětí a uvolnění

Hry a cvičení navozující střídání napětí a uvolnění v závislosti na různých druzích a stupních citů a pocitů. Veškerá lidská aktivita je odvozena od těchto dvou poloh : závislost projevu na psychofyzickém uvolnění a napětí.

Prostorové citění a vztahy

Vztah jedince k prostoru, věcem a lidem v něm - orientace v prostoru, vztahy a pocity lidí v závislosti na prostředí. Pohyb, kontakt a komunikace v prostředí reálném i smyšleném. Souvislost mezi prostorem a prostředím a psychofyzickým napětím a uvolněním.

Základy rytmického cítění

Rytmus jako organizující princip dramatické hry - kázeň, soustředění, soucítění, forma projevu. Zvládnutí základů práce s rytmem a dynamikou projevu - pohybem, zvukem, slovem. Jednoduché rytmické hry, práce s dětským veršem a lidovou poezií.

Literatura : Eva Machková : Zásobník dramatických her, cvičení a improvizací, SKKS, Praha 1990

Soňa Pavelková : Dramatická výchova, KKS, České Budějovice 83

Hana Budínská : Hry pro šest smyslů, Gamma, Praha 1990

Jindra Delongová-S.Machková-Š.Štembergová : K činnosti zájmových kroužků recitačně dramatických, ÚDPM JF, Praha 1984

E. Machková-E.Magerová-M.Mašatová : Kapitoly z praxe dramatické výchovy, KKS, Ostrava 1982

Praxe s dětmi

/v 1. semestru minimálně 2 kontakty studentů s třídami/

1. První kontakt studentů s 2-3. třídou ZŠ. Společné hry a improvizace studentů a dětí vedené lektorem, směřující k poznání vlastních reakcí a schopností komunikovat s dětmi a k poznání dítěte-partnera /řešení společných úkolů ve dvojicích i v menších skupinách/.

2. Druhý kontakt studentů s třídou z 2. stupně ZŠ /6. - 7. třída/. Řešení úkolů v menších smíšených skupinách, diskuse, hodnocení práce.

Požadavky k zápočtu :

1. Písemné hodnocení vlastních dovedností při kontaktu s dětmi.
2. Písemné hodnocení dětí - poznatky o jednotlivcích i skupině.
3. Hodnocení vlastních schopností a dovedností při dramatických hrách, cvičeních a improvizacích v semináři DV

2. SEMESTR

Psychologické otázky dramatické výchovy

/ 2 hod. přednášky - zkouška; celkem cca 26 hodin/

Cíl předmětu : Navázat na předchozí psychologické vzdělávání posluchačů, rozšířit znalosti z obecné, vývojové, pedagogické a sociální psychologie vybranými kapitolami, které mají bezprostřední vztah k DV.

- Základy obecné a vývojové psychologie - vnímání, pozornost, obrazotvornost, myšlení, paměť, řeč, emoce, vůle. Psychologické zvláštnosti předškolního věku, mladšího školního věku, puberty, adolescence.
- Psychologie osobnosti - temperament a konstituce, schopnosti, vlohy, nadání, talent, speciální schopnosti a inteligence, osobnost a motivace, primární lidské potřeby, zájmy, postoje, hodnotová orientace.
- Sociální psychologie - sociální skupiny, dělení skupin, vliv skupiny na jedince. skupinové normy, sociální role ve skupině, pozice členů, vztahy ve skupině. Sociální komunikace, sociální klima ve skupině a styl vedení. Základy sociometrie /sociogram v praxi vedoucího skupiny/.
- Sociální otázky ve vztahu k dramatické výchově :
 - a/ Psychologie tvořivosti - kreativita, faktory tvořivosti, tvořivost a tvorba, roviny tvořivosti, kreativní a antikreativní situace.

b/ Psychologie hry - pojem hry, nejvýznamnější teorie hry, fantazie a hra, hra a nápodoba, dělení dětských her, hry dramatické; vztah hry spontánní a řízené. Věkové zvláštnosti hry dětí a hry dospělých. Hráč a herec.

c/ Využití DV v psychoterapii - psychodrama, sociodrama.

Literatura : J. Hlavsa : Psychologické otázky výchovy k tvořivosti, SPN, Praha 1984

S. Millarová : Psychologie hry, Panorama, Praha 1978

Z. Zaborowski : Sociální psychologie a výchova, SPN, Praha 65

J. Huizinga : Homo ludens, Mladá fronta, Praha 1969

E. Berne : Jak si lidé hrají, Panorama, Praha 1970

J. Křivohlavý : Jak si navzájem lépe porozumíme, Svoboda, Praha

S. Hermochová : Metody aplikované sociální psychologie I - IV

Metodika dramatické výchovy

/1 hod. semináře - zápočet; celkem cca 13 hodin/

- Metodika práce s dětmi - princip dramatických her, motivace, náměty rozvíjení tématu, variování;
 - podněcování dětského spontánního projevu a osvojování technických prvků - metodika her a cvičení;
 - vnitřní i vnější pravidla dramatické hry.
- Příklady lekcí a projektů - zkušenosti z práce s dětmi v dramatickém souboru, z lekcí DV pro ZŠ, ze spolupráce s Drama Centre v Redbridge ve Velké Británii, zahraničních seminářů a festivalů atd.
- Odkaz J.A. Komenského.

Seminář dramatické výchovy

/3 hod. semináře - zápočet; celkem cca 39 hodin/

Zaměření : Vytváření skupiny, skupinové spolupráce a souhry. Komunikační dovednosti.

Využití předchozích cvičení v celoskupinových hrách, jejich rozvíjení a doplnění o metodiku.

/Pozn. : V semináři metodiky dávat do souvislostí s využitím her a cvičení při práci s třídou, kolektivem dětí - fungování skupiny, pozice, role, vztahy dětí ve třídě, řešení úkolů ve skupině atd./

Okruhy cvičení :

Vytváření skupiny - kontakt a mimojazyková komunikace

Kontakty ve skupině s využitím podnětů z oblasti smyslového vnímání. Hry zaměřené na budování důvěry, sounáležitosti, spolupráce a zodpovědnosti.

Variety základních her a cvičení, jejich obohacování dramatickými prvky, vedení hráčů k aktivitě, podněcování nových nápadů a inspirace.

Řešení společných úkolů - skupinové vztahy, pozice, role.

Hodnocení vlastní i skupinové práce - diskuse.

Technika a kultura pohybu

Technická průprava, dokonalé zvládnutí těla a získání specifických pohybových dovedností, které se pak postupně vědomě a tvořivě uplatňují

v dramatických činnostech - analýza pohybu, základy pohybové průpravy, zásady správného držení těla, chůze.

Základní členění prostoru, prostorová orientace, využití rekvizity při pohybové přípravě.

Základní prvky z techniky pantomimy - přenášení váhy, tahy a tlaky, zpomalený a zrychlený pohyb, impulsy, partnerská práce.

Technika a kultura hlasového projevu

Vývoj řeči a mluvního ústrojí, význam dechu pro mluvní proces, spektrum hlasu, rezonanční dutiny, rejstříky lidského hlasu.

Aktivizace těžiště, dech, tvoření hlasu, artikulace, modulace řeči, dynamika, tempo a rytmus

Kontakt a jazyková komunikace - hlasový projev, plynulost řeči - zvukový kruh, slovní hry, jednoduchý monolog a dialog.

Pseudokomunikace : dialog zástupnou řečí, vyprávění příběhů, řetězové vyprávění.

Rytmická příprava

Základy rytmického cítění - takt, rytmus, tempo, dynamika, zesilování a zeslabování - individuální cvičení.

Rytmická cvičení v propojení s kontaktem - uvolňovací rytmické hry, rytmicko-dynamické hry výrazové, rytmicko-dynamický kruh, kontakt skupin.

Literatura : L.Kurková : Dětská tvořivost v hudbě a pohybu, SPN,Praha 1981

V. Martinec : Lidské tělo - inspirace a nástroj dramatického projevu, ÚKVČ,Praha 1975

K. Horák : Slovo, gesto, pohyb, tvar, OÚ, Bratislava 1978

V. Vávra : Mluvíme beze slov, Panorama, Praha 1990

A. Záboj : Zásobník pohybových her - honičky, KDDM,Brno 1985

Š. Štembergová : Technika řeči starších dětí, ÚDPM JF-OKS Příbram, Praha 1980 /2. vydání/

Š. Štembergová : Výrazová hlediska mluveného projevu, OKS, Gottwaldov 1982 /2. vydání/

J. Novotná-Týmlová : Technika mluvního projevu a výrazu herce, AMU, Praha 1988

Práce s dětmi

1. Ukázka práce s dětmi z dramatického souboru, společná práce dětí se studenty. Rozvíjení některých probraných her a cvičení, srovnávání práce dětí, které pracují dlouhodobě, a dětí ze ZŠ.

2. Sledování lekcí DV pro ZŠ v rámci programů Střediska dramatické výchovy DDM Lužánky, Brno.

3. Náslechy v hodinách dramatické výchovy na Soukromém gymnáziu Lužánky.

4. Zprostředkování účasti studentů na seminářích v rámci národních přehlídek dětské ZUČ :

a/ národní přehlídka dětských recitátorů a recitačních kolektivů v Mělníku /využití DV na ZŠ/

b/ národní přehlídka dětských divadelních a loutkářských souborů v Prachaticích /DV při přípravě divadelního představení/

Požadavky k zápočtu

1. Písemný rozbor konkrétní zhlédnuté lekce, hodnocení reakce dětí, splnění stanoveného cíle, průběh lekce atd.
2. Písemné hodnocení skupinové práce studentů a vlastního podílu na ní.

3. SEMESTR

Kapitoly z literatury pro děti a mládež

/2 hod. přednášky - zkouška; celkem cca 26 hodin/

Cíl předmětu : Seznámit studenty se základní problematikou a zákonitostmi dětské literatury i jejími stručnými dějinami. Orientovat je na zdroje textů a podnětů z dětské literatury pro potřeby vlastní tvořivé práce v hodinách dramatické výchovy, ČJ, literatury, popř. při přípravě dětského představení.

- Úvod do problematiky DL - volba témat i výrazových prostředků; lidová slovesnost - základ a východisko DL.
- Vznik a základní etapy vývoje české literatury pro děti, stručný přehled: lit. 19. stol., počátku 20. stol., meziválečná, po roce 1945 a nejnovější. Nejvýznamnější díla a osobnosti světové literatury.
- Členění dětské literatury podle: věku čtenářů, druhový a žánrový okruh DL pro tři vývojové a věkové stupně dítěte /říkadla, lidová poezie, lidová pohádka a pověst, povídky z přírody, ze života dětí, historie a současnost, autorská pohádka, dobrodružná literatura, naučná beletrie, dobrodružná literatura atd/.
- Dominantní žánr pohádka - třídění a hlavní charakteristiky žánru; boje o pohádku, struktura kouzelné pohádky, moderní pohádky atd.
- Výběr námětů a literárních předloh k improvizacím, texty pro dětský přednes, problematika dramatizace a adaptace textů pro potřeby DV a dětského divadla.

Literatura : O. Chaloupka-J.Voráček : Kontury české literatury pro mládež, Albatros, Praha 1983 /2. vydání/

O.Chaloupka-V.Nezkusil : Vybrané kapitoly z teorie dětské literatury I - III, Albatros, Praha 1973,1976,1979

K. Čukovskij : Od dvou do pěti, SPN, Praha 1959

H. Šmahelová : Cesty folklorní pohádky k literatuře, KKS, České Budějovice 1989

E. Machková : Mezi skutečností a snem, KDPM, Ostrava 1988

E. Machková : Dramatika pro děti, KKS, Ústí nad Labem 1985

M. Genčiová : Literatura pro děti a mládež ve srovnávacím žánrovém pohledu, SPN, Praha 1984

Přednět a loutka v dramatické výchově

/2. hod. semináře - zápočet; celkem cca 26 hodin/

- Hra s předmětem jako součást dramatické hry, smysl práce s předmětem v DV, jednotlivé formy hry s předměty - jako cvičební náčiní, jako rekvizita, zástupná rekvizita, jako loutka.

- Loutka - základní zásady ožívování loutek ve vztahu k možnosti jednotlivých typů loutek, rytmičnost loutky, řeč, stylizace gest a pohybu, fázování, celková stylizace v práci s loutkou.
- Dramatická hra s předmětem a loutkou jako nadstavba DV, divadlo loutek a předmětů jako zdroj dalších možností a motivací k práci s dětmi, využití práce s materiálem v tvořivých aktivitách dětí.
- Specifika loutkového divadla :
 - a/ smysl práce s oživeným předmětem nebo loutkou;
 - b/ různé funkce oživeného předmětu nebo loutky - prvek ilustrující text, prvek umožňující stylizaci a nadsázku, prvek umožňující vyjádřit se známkou, symbolem, a zejména jevištní metaforou;
 - c/ iluzivní a neiluzivní formy divadla loutek a předmětů.

Literatura : H.Budínská : Hry pro šest smyslů, Gamma, Praha 1990

H.Budínská-J.Provazník : Loutky podněcují inspirují, baví, ÚKVČ, Praha 1981

L.Richter : Předmět, loutka, divadlo, KKS, České Budějovice 1987

M.Mašatová : Dramatika s loutkou, STD, Olomouc 1991

Slovo, pohyb, výtvarno a hudba v dramatické výchově

/2. hod. semináře - zápočet; celkem cca 26 hodin/

Pojetí dramatické výchovy jako komplexního estetickovýchovného předmětu.

a/ Dramatická hra v jednotlivých estetických výchovách - výtvarné, hudební, literární, pohybové.

b/ Využití prvků těchto výchov v samostatném předmětu (procesu) tvořivé dramatiky.

Slovesné hry

Hry a cvičení zaměřené na rozvíjení slovní pohotovosti, plynulosti řeči, práce s textem, literární tvořivost atd. Využití těchto námětů při hodinách literatury a českého jazyka.

Pohybové hry

Na základě získaných pohybových dovedností rozšiřovat dramaticko-výrazové schopnosti při partnerském kontaktu a skupinové práci. Využití prvků pantomimy v rozvíjení jednoduchých podnětů v pohybových improvizacích.

Výtvarné podněty

Podněty pro dramatické hry z oblasti výtvarného umění - barva, tvar, kompozice při vyjádření nálady a pocitu, výtvarné hry s materiálem.

Obraz jako východisko k improvizacím - portrét, krajina, zátiší, abstraktní obrazy. Vyjádření prožitků výtvarnými prostředky. Využití ve výtvarné výchově.

Hudební podněty

Hudba jako inspirace k improvizacím - nálady, zvukové příběhy atd. Vyjádření nálady a pocitu zvukem, rytmem, melodií. Prvky Orffovy školy. Využití těchto námětů v hodinách hudební výchovy.

Vzájemné propojení všech výchov při práci s dětmi. Komplexnost dramatické výchovy.

- Literatura :** J. Vobrubová : Literární a slovesné hry a výchova k samostatnému literárnímu projevu, KDPM, Brno 1983
- Z.K.Slabý : Zájmové kroužky literární II, ÚDPM JF, Praha 1987
- S.Pilková : Umět si hrát, ČÚR PO, Praha 1985
- H.Budínská-S.Pilková : Čtyři barevné kapky, MF, Praha 1989
/2. vydání/
- N.Jasanová : Hudba, pohyb, kresba, slovo, V.Svojtka, Praha 1990

Praxe s dětmi

1. Osobní účast studentů na vedení lekce DV pro ZŠ - zapojení do hodin pod vedením lektora /rozcvičky, jednoduché hry a cvičení v rámci celkové koncepce předem připravené a vyzkoušené lekce/.
2. Samostatná práce s dětmi ze souboru - praktické vyzkoušení některých her, cvičení a improvizací s dětmi různého věku. Motivace a věkové zaměření dle vlastního výběru studentů.

Požadavky k zápočtu :

1. Metodická řada cvičení pohybových, hudebních, výtvarných nebo literárních - cíl, řazení, využití atd.
2. Výběr veršů nebo textů z dětské literatury nebo učebnic pro motivaci různých cvičení nebo jako náměty pro určitý typ práce s dětmi /pozornost, soustředění, kolektivní citění, fantazie, smyslové vnímání atd./
3. Hodnocení vlastní práce s dětmi.

4. SEMESTR

Vybrané kapitoly z teorie divadla a dramatu

/2 hod. přednáška - zkouška; celkem cca 26 hodin/

Cíl předmětu : Seznámení se základními pojmy z teorie dramatu a dějinami divadla v souvislosti s využitím divadelní praxe /školní divadlo/ ve vyučování.

- Dějiny divadla a dramatu - počátky divadla, antické divadlo, středověké divadlo - 2 prameny divadla - velikonoční obřady a lidové komediantské produkce, liturgické hry, mystéria.
Renesanční divadlo - Italská komedie, komedie dell'arte, masky, typy scénáře, improvizace, vývoj ve Španělsku.
Anglické divadlo - divadelní společnosti, Shakespeare, divadelní prostor, herectví.
Reakce na renesanci, barokní dvorské divadlo, jezuitské divadlo, estetická doktrína francouzského klasicismu.
Počátky obrození v českém divadle.
- Základní pojmy z teorie dramatu, epika a dramatika, otevřená a zavřená dramatická forma, téma, kompozice - dramatická situace, postava, děj, výstavba dramatu.
Základy teorie herectví, základní pojmy Stanislavského metody, typy herectví, divadelní jazyk, složky divadelního výrazu.

- Dramaturgie a režie - práce na divadelní inscenaci v souvislosti se specifikou práce dětských divadelních souborů.
Dramaturgie v závislosti na pojetí DV a cílů, které přípravou veřejného vystoupení pedagog sleduje; specifické vlastnosti textu pro dětský kolektiv.

- Divadlo hrané dětmi, dítě a herectví.

Literatura : L. Moussinac : Divadlo od počátků po naše dni, Praha 1965

J. Císař : Vývoj divadelního jazyka, KKS, České Budějovice 1990

R. Lukavský : Stanislavského metoda herecké práce, SPN, Praha 1978

L. Richter : K problematice netradičního autorského divadla ÚKVČ, Praha 1984

Z. Srna : O společenském poslání divadla, KKS, Brno 1975

Improvizace a hra v rolích

/2. hod. semináře - zápočet; celkem cca 26 hodin/

Pravdivost a přirozenost jednání

Rozvíjení osobnostních prvků, "já" v daných okolnostech, veřejné sdělení, běžné životní zkušenosti a situace, míra divadelní sdělnosti /dívat se, slyšet = vidět, poslouchat = sdělovat/. Vztahové a pocitové odlišnosti, změny okolností - přirozenost, pohotovost reakcí, proměny intenzity, dané okolnosti, vnitřní monolog.

Pravdivé jednání v situacích, s kterými nemáme životní zkušenosti, představa neznámého, proměnlivost, typičnost a atypičnost chování.

Charakterizace

Osobnost interpreta - charakterizační cvičení jako východisko ke zkoumání charakteristik a charakterů, vedoucí k hlubšímu poznání života, mezilidských vztahů, vlastností a reakcí lidí.

Charakterizační dramatická hra jako možnost vcítění se do druhých, pozorovat a chápat jejich vnitřní pochody, rozeznávat je podle vnějšího chování.

Znakové, symbolické a metaforické vyjadřování charakterů - dramatická situace, děj, konflikt, řešení - hra v rolích. Monolog, dialog.

Improvizace s dějem

Základní situace s postavami - výměna rolí. Improvizace na dané téma - dané okolnosti pro společnou akci, jejímž cílem je prožitek určité situace. "jako a kdyby" - pravdivost jednání.

Hromadné improvizace - bez dramatického konfliktu a souvislého děje, od simultánních her ke skupinovým improvizacím, odtud k etudám, variantám řešení, opakování a fixování.

Náměty etud - hledání témat, variace při zadání postavy, prostředí a situace, témata z denního života i témata fantastická, pohádková, historická, dobrodružná atd.

Improvizace podle literární předlohy - zvládnutí elementárního dramatického tvaru, uzlové body příběhu, role. Možnosti převodu do fyzického zpodobnění dramatické situace. Práce na tématu a daném textu.

Literatura : S.Macková-D.Svozilová-J.Delongová : Vezměte do ruky knihu, KKS, Brno 1988

Výstavba lekcí dramatické výchovy

/2. hod. semináře - zápočet; celkem cca 26 hodin/

Typy lekcí DV

Příklady z práce Střediska dramatické výchovy, zahraniční materiály, dlouhodobé projekty. Stavba hodiny - ujasnit si záměr každé hodiny, návaznost cvičení a her, ujasnit si hlavní cíl každého zařazovaného cvičení nebo hry, předem promyslet motivace, organizační zajištění a promyšlení hodiny, příprava na hodinu, orientační plán na delší časové období /kontinuita/.

Zásady vedení hodiny

Úloha učitele DV při vedení lekce, týmová práce pedagogů - učitel v roli, spoluúčast na hře dětí, formy řízení hodiny - pokyny, slovní doprovod učitele formou vnitřního monologu, vstupování do akce, usměrňování, varianty řešení atd.

Využívání různých oblastí, pamatovat na všechny složky dramatické výchovy - atmosféra hodiny, přesné motivování, důslednost, konfrontace prožitého s osobními problémy a zkušenostmi žáků, ohled na individuální zvláštnosti dětí a jejich osobní situaci.

Samostatné řízení připravených témat na semináři studenty, rozbor, diskuse.

Hodnocení

Systém hodnocení práce žáků v hodinách DV; samostatné hodnocení skupinové práce i vlastního podílu na ní, hodnocení ostatních formou diskuse, připomínek - konstruktivní "kritika" skupinové i individuální práce.

Testy, hodnotící tabulky, otázky a okruhy při hodnocení učitele i žáků - zahraniční materiály.

Praxe s dětmi

1. Samostatné vedení vlastní hodiny DV v rámci nabídkového programu Střediska dramatické výchovy pro základní školy.
Týmová práce studentů (skupiny 3-4 studentů připravují jeden projekt).
- Dopolední blok cca 3 hodiny
2. Samostatné vedení hodiny DV na gymnáziu (individuální práce jednoho studenta se skupinou 20 dětí - 1,5 hodiny).

Požadavky k zápočtu:

1. Písemná příprava na hodinu DV, výběr námětů vzhledem ke stanoveným cílům hodiny a příslušné věkové kategorii dětí.
(Okruhy : literatura pro děti, popř. učební látka jiných předmětů - dějepis, zeměpis, občanská výchova, výtvarná, hudební, literární výchova atd.). Cíl, plán hodiny, realizace, reakce dětí, průběh hodiny, zhodnocení, závěry.
2. Dramatizace literární předlohy (krátkého literárního útvaru, pohádky, povídky, úryvku) -určení věkové kategorie, téma, koncepce, bodový scénář, příprava projektu, realizace s dětským kolektivem

5. SEMESTR

Historický a srovnávací pohled na dramatickou výchovu

/1. hod. přednášky - zkouška; celkem cca 13 hodin/

- Vývoj pedagogických názorů na uplatnění dramatických aktivit ve výchově a vyučování v souvislosti s pedagogickými směry a jejich vlivy na vznik a vývoj DV.

- Řádové divadlo /jezuité/, J.A. Komenský, obrození, 20-30. léta našeho století, období po roce 1945, současnost.
- Pohled na výchovu dítěte - učení intelektuální a zkušenostní, verbální s neverbální, aktivita ve výchově a vyučování, globální, exemplární, skupinové vyučování, projektová metoda atd.
- Úloha dětského divadla a školního divadla ve výchovném procesu, pojetí dětského divadla jako nápodoby divadla dospělých a vývoj k aktivnímu zapojení dítěte do přípravného procesu, dětské divadlo jako divadlo autorské.
- Systém přehlídek dětské ZUČ a seminářů, dlouhodobé vzdělávání pedagogů - lidové konzervatoře. Situace na pedagogických fakultách u nás - pozice DV v současném školství. Střediska dramatické výchovy, Sdružení pro tvořivou dramaturgii, koncepce VŠ studia.
- Vznik tvořivého dramatu v souvislosti s "novou výchovou" v zahraničí /1924 USA/. Evropa od 40. let našeho století, mezinárodní organizace AITA/IATA a dramatická výchova. Zařazení DV do systému školství /Anglie/, systém vysokoškolského vzdělávání učitelů.

Literatura : Dějiny českého divadla I , Academia, Praha 1968
 /kapitoly o řádovém divadle, J.A.Komenském, o divadle pro děti a mládež/
 J.A. Komenský : Škola na jevišti, Praha 1947
 Základy školy dobře spořádané
 D. Čeporanová : Divadelní tvorba pro děti v zrcadle kritiky, ÚKVV, Praha 1972
 O. Zúkal-M.Disman : Využití divadla v školní práci, Praha 1954
 P. Slade : Child drama, London 1965
 B. Way : Development through Drama, London 1967
 K. Byron : Drama in the English classroom, London 1986

Volitelné semináře

/Posluchači si zapíší 2 volitelné semináře podle vlastního zaměření, 2 hodiny semináře - zápočet/:

Dramatická výchova v předškolním věku

Charakteristika předškolního věku - pozorování, paměť, soustředění, citové prožívání a sociální chování dítěte.

Rozvíjení fantazie a tvůrčí spontaneity dětí - klima pro tvořivé činnosti, motivace - moment překvapení, střídání činností, kontrasty, potřeba estetického prožitku - komplexnost výchovy.

Možnosti učitele v předškolním zařízení /MŠ/, spolupráce s rodiči, akce pro rodiče a děti.

Praxe : Účast na lekcích DV pro MŠ, spolupráce s učitelkami MŠ, rozšiřující semináře.

Dramatická výchova na 1. stupni

Využití tvořivé dramaturgie při dlouhodobější práci učitele s jednou třídou 1.-4. ročníku ZŠ.

Možnosti dramatické výchovy jako nepovinného předmětu, propojení aktivit se školní látkou prvouky, matematiky, českého jazyka, čtení, výtvarné,

hudební a pohybové výchovy a využití dramatických her při výuce jednotlivých předmětů.

Zkušenosti učitelů 1. stupně ZŠ.

Praxe : Spolupráce s třídami 1. stupně, účast na hodinách, samostatně vedená hodina na ZŠ ve spolupráci s třídním učitelem.

Dramatická výchova na 2. stupni

a/ Koncepce samostatného předmětu DV /popř. nepovinného předmětu/.

b/ Využití DV v hodinách ostatních předmětů /dějepis, zeměpis, přírodopis, český jazyk, literární výchova, výtvarná a hudební výchova atd./.

c/ Využití DV v hodinách občanské výchovy - viz. S.R.H.Birch: P.S.E. - osobnostní a sociální výchova, SDV, Brno 1990.

Zkušenosti učitelů 2. stupně ZŠ.

Praxe : Spolupráce s třídami 2. stupně, které mají zkušenosti ze Střediska dramatické výchovy.

Dramatická výchova na střední škole

Osnovy pro samostatný předmět DV na středních školách, specifika práce se středoškolskou mládeží - příprava dlouhodobějších projektů.

Zkušenosti z výuky DV na Soukromém gymnáziu Lužánky, Brno.

Praxe : Vedení hodiny DV na SG, spolupráce s pedagogickým sborem, projekty.

Dramatická výchova ve volném čase

System práce v mimoškolních zařízeních:

a/ využití DV v práci vychovatelů ve ŠD, školních klubech a v zájmově zaměřených kolektivech, ekologická výchova;

b/ práce vedoucího dětského divadelního nebo loutkářského souboru

- dramaturgie dětského souboru

- dramatizace, specifické vlastnosti dramatického textu pro DS

- režijní postupy /od improvizace k realizaci představení, podíl dětí na konečném tvaru, podíl vedoucího jako dramaturga, režiséra, pedagoga na tvůrčím procesu/

- formy inscenačních postupů

- specifika živě hraného a loutkového divadla, dětský sólový a sborový přednes.

Praxe : Spolupráce s dramatickým souborem, ukázky souborové práce, možnost vlastní inscenační práce s dětmi ze souboru atd., účast na přehlídkách, práce porotců atd.

Dramatická výchova ve speciální pedagogice

Možnosti DV při práci s handicapovanými dětmi a mládeží.

Základní skupiny postižení :

a/ mentálně, pohybově, s vnitřním postižením, se smyslovými vadami, s psychickou problematikou atd.;

b/ zdravotně oslabení, dlouhodobě upoutaní na lůžko, hospitalizovaní - možnosti pedagoga ve zdravotních zařízeních, nemocnicích, léčebnách;

c/ sociálně oslabení.

Socializační aspekty tvořivé dramatiky - rozvoj psychických funkcí, osobnostní rozvoj postižených dětí, zařazení postižených dětí do kolektivu atd.

Praxe : Možnost zprostředkování spolupráce se zařízeními

- DD neslyšících

- ZŠ pro nevidomé

- MŠ pro děti s logopedickými vadami řeči

- Ústav pro tělesně postižené

- AGAPE, Asociace pro socializaci a seberealizaci postižených

6. SEMESTR

Diplomový seminář

/konzultace 1 hod. zápočet/

Příprava na závěrečnou státní zkoušku /požadavky viz návrh Statutu SZ zpracovaný E. Machkovou, Koordinační centrum Sdružení pro tvořivou dramaturgii, Praha 1990 - in Tvořivá dramaturgii II, č. 1, červen 1991/

Obsah jednotlivých částí zkoušky:

- A - Písemná práce. Studie o zvoleném nebo metodickém problému, popř. pracovní projekt, záznam praxe, výklad k dramatizaci apod. Součástí mohou být fotografie, zvukové záznamy, videozáznamy práce s dětmi atd. Rozsah 30-50 stran strojopisu.
- B - Praktická ukázka práce. Samostatná hodina DV nebo zkouška vedená uchazečem. Ukázková hodina zaměřená na hry a cvičení rozvíjející kontakt a komunikaci. Je sledován přístup k dětem a dalším členům skupiny, citlivost, schopnost přijímat podněty a rozvíjet je v další práci. Ukázka trvá cca 45 - 60 min.
- C - Vlastní sólový výstup. Uchazeč předvede jeden výstup připravený a jeden improvizovaný, a to tak, aby prokázal jak schopnosti přednášecské a herecké, tak improvizací. Může tedy volit ze dvou kombinací :
 - a/ - přednes básně nebo prózy podle vlastní volby
 - etuda /improvizace/ na námět zadáný komisí
 - b/ - připravený individuální výstup podle literární předlohy, kterou si sám zvolí
 - improvizované vyprávění na námět zadáný komisí
- D - Ústní zkouška. Obsahem ústní zkoušky je především diskuse o předložené práci a o ukázkové hodině, jejich hodnocení i vyvození obecnějších závěrů. Dále budou uchazeči kladeny otázky z teorie dramatické výchovy, pedagogiky a psychologie, dětské literatury a základů divadelní teorie a praxe. Komise hodnotí zejména uchazečovu schopnost aplikovat znalosti v praxi.

PF UK Praha

Dílna tvořivé dramatiky 1990/1991:

Projekt fakultativního dvosemestrálního studia pro studenty pedagogické fakulty UK

Dvousemestrální cyklus pro zájemce v rozsahu 18 schůzek - tj. 2x měsíčně z toho 1x v sobotu /KD Stodůlky, pak Studio ARTAMA/ 8 hodin

1x všední den /ZŠ U Santošky/ 4 hodiny

V KD Stodůlky a Studiu ARTAMA - osobnostní rozvoj pedagoga - minimum pro pedagogy

- praktikum dramatické výchovy s metodikou

ZŠ U Santošky

- střídání praktik na 1. a 2. stupni
/prvouka, vlastivěda, občanská nauka,
dějepis, český jazyk, výtvarná výchova/

Časový rozvrh : sobota 8.30 - 12.30 a 14.00 - 18.00
všední den : 8.50 začátek akce

Předměty a lektori

/počty hodin uvedeny z hlediska posluchačů/

Základy dramatické hry - 12 vyučovacích hodin

/lektori : Krista a Jiří Bláhovi, ZUŠ Mnichovo Hradiště/

Základ předmětu tvoří elementární hry a cvičení - získání základních dovedností a rozvoj schopností, které jsou předpokladem zdárného fungování dramatické hry. Obsah lekcí tvoří tyto oddíly :

- objevování sebe a okolního světa
- základy rytmického cítění
- prostorové cítění
- představivost a fantazie

Dramatická hra a komunikace - 12 vyučovacích hodin

/lektorky : Šárka Štembergová, PF UK, a Radka Svobodová, ZUŠ Praha 5/

Základ předmětu tvoří **osvojování** slovní komunikace jako organického celku techniky a výrazu. Z předchozí látky navazuje zejména na oddíl rytmického cvičení. Těžiště je v hlasovém projevu, plynulosti řeči, slovní komunikaci.

Dramatická hra a komunikace předjímá i některé hry a cvičení z oddílů představivost a fantazie a charakterizace a klade k nim základy.

Dramatická hra s předmětem a výtvarným prvkem - 8 vyučovacích hodin

/lektorky : Hana Budínská, ÚDDM Praha, Mirka Vydrová, herečka, Praha/

Základem předmětu jsou hry s materiály, předměty, s výtvarnými prvky a postupy. Je především loutkářsko-výtvarnou variantou ostatních předmětů.

Dramatická hra a kontakt - 16 vyučovacích hodin

/lektori : Miroslav Slavík, ZUŠ Zliv a Jiřina Lhotská, ZUŠ Mělník/

Základem předmětu je vybudování sociálních vztahů a dovedností. Navazuje na hry na představivost a fantazii a na slovní komunikaci, dále je využívá a rozvíjí. Těžiště je v oddílech - kontakt, mimojazyková komunikace - obrazotvornost a tvořivost.

Zčásti se tu předjímá charakteristika.

Improvizace - 20 vyučovacích hodin

/lektorky: Mirka Vydrová, Jiřina Lhotská/

Rozdělení látky mezi obě lektorky /posluchači se u obou vystřídají/:
M. Vydrová - improvizace vytvořené na vlastní náměty lektorky nebo posluchačů /bez literárních předloh/; J. Lhotská - improvizace podle literárních předloh. Improvizace navazuje na vše ostatní v kursu, je jeho vyvrcholením, profilovým předmětem - zde se mají posluchači zabývat tím, co nejvíc budou s dětmi dělat. Těžiště tu je v
- charakterizaci
- improvizacích s dějem.

Teorie a metodika - 4 vyučovací hodiny + asi 9 hodin seminářů při návštěvách v ZŠ U Santošky

/lektori: Eva Machková, Jaroslav Provazník/

Účelem předmětu není přednášet, co lze přechít, ale vést frekventanty k reflexi průběhu kursu, k potřebě rozšiřovat svůj rozhled a vědomosti a umět to, co znají ze studia na PF, aplikovat na dramatickou výchovu. Částečně bude uplatněna i seminární metoda - průběžně zadávané úkoly pro skupinky posluchačů podle specializace.

Vedení PeF UK
a
katedra pedagogiky PeF UK
M.D.Rettigové 4
110 00 Praha 1

Praha 5. června 1991

Vážení,

ve školním roce 1990-1991 jsme absolvovali dvousemestrální kurs dramatické výchovy - Dílna tvořivé dramatiky, který uspořádalo Sdružení pro tvořivou dramaturgii a ARTAMA /IPOS MK/ ve spolupráci s naší fakultou.

Kurs obsahoval osm celodenních praktických cvičení a sedm následných vyučovacích hodin různých předmětů s využitím prvků a postupů dramatické výchovy v ZŠ U Santošky 1, Praha 5. Součástí kursu byly také teoretické přednášky.

Účast v kursu považujeme za velmi přínosnou z hlediska rozvoje osobnosti, zvláště proto, že jsme měli možnost získat řadu dovedností nezbytných pro každého pedagoga.

Cílem našeho dopisu je podpořit zavedení dramatické výchovy a osobnostního a sociálního rozvoje do řádného studia na fakultě. Proto navrhuje :

1. Uspořádat pokračování proběhlého kursu, který byl pouze uvedením do problematiky. Navíc byl handicapován tím, že se praktické semináře **musely konat o** sobotách, takže se jich nemohli zúčastnit všichni zájemci, a i ti, kteří se ho účastnili, nemohli být z objektivních důvodů vždy přítomni. - Proto zároveň žádáme, aby se s pokračovacím kursem počítalo v řádném rozvrhu výuky.
2. Uspořádat úvodní kurs pro nové zájemce formou průběžného studia nebo týdenního soustředění.
3. Podpořit aktivity studentů v oblasti pořádání vlastních seminářů /ve spolupráci s lektory/.
4. Zařadit do prvního ročníku všech typů studia praktický seminář obsahující prvky a postupy dramatické výchovy zaměřené na osobnostní a sociální rozvoj. Od druhého ročníku pak připravit pro zájemce další studium dramatické výchovy /na některých pedagogických fakultách - např. v Ostravě, Plzni, Brně - je dramatická výchova do osnov už zařazena/.

Pro uskutečnění těchto plánů navrhuje, aby zástupci fakulty vstoupili v jednání se Sdružením pro tvořivou dramaturgii, které může realizaci těchto návrhů koncepčně i personálně zajistit.

Doufáme, že se vedení katedry a fakulty k našim návrhům vyjádří.

Za absolventy dvousemestrálního studia
dramatické výchovy

Michal Vybíral, student 2.roč.
Macharova 2094, 544 01 Dvůr Králové

Jakub Hulák, student 2. roč.
Mánesova 79, 120 00 Praha 2

Na vědomí : všem katedrám PeF UK, řediteli IPOS MK, koordinační radě STD,
AS, AO PeF UK

Náměty na uplatnění tvořivé dramatiky ve studiu na pedagogické fakultě UK Praha

Tvořivá dramatika vznikla v polovině 20. let v USA v souvislosti s reformním pedagogickým hnutím. Přestože se za téměř sedmdesát let proměňovala a s rozvojem v řadě vyspělých zemí se i diferencovala, zůstává trvale spojena s hlavními dosud platnými a pro praxi plodnými myšlenkami reformního hnutí, které mohou mít význam pro možnost zásadního převratu našeho stagnujícího a svým pojetím zastaralého školství. Její základ tvoří:

- aktivní učení, učení praxí, zkušeností
- spojení rozvoje osobnostního a sociálního
- rozvíjení imaginace, intuice a tvořivosti v protikladu k převažujícímu učení racionálnímu,
- spontaneita a individuální přínos jedince,
- příprava pro lidský život v jeho komplexnosti.

Trvale má tvořivá dramatika funkci socializační i sociálně terapeutickou /s některými přesahy až k psychoterapii/. Tímto vším se ale neomezuje ani možnost jejího uplatnění ve výchově uměním a k umění /v celé šíři uměleckých oborů, i speciálně umění divadelního/.

V praxi se tvořivá dramatika uplatňuje ve třech hlavních směrech:

1. **Osobnostní a sociální rozvoj** je obsažen v každé podobě či typu tvořivé dramatiky, při každém jejím použití a je vždy jedním z cílů této činnosti. Existují však také struktury, v nichž je osobnostní a sociální rozvoj cílem jediným či aspoň zcela převládajícím. Hlavní z nich jsou tyto :

a/ Vyučovací předmět "osobnostní a sociální výchova", který v anglické střední škole /11 - 16 let/ představuje obdobu naší "občanské nauky". Přesahuje ji tím, že není pouhou naukou, ale nabízí zkušenosti učení a že se neomezuje na vyučování o občanských institucích, organizacích, filozofiích a jiných historických výtvorech, ale vychovává jedince k občanství.

b/ Příprava adeptů učitelství - uvědomělé ovládnutí sebe sama a svého jednání v mezilidské situaci, komunikace a kontaktu, vcítění do druhého. /Obdobně by se mohla tvořivá dramatika uplatnit v přípravě na všechna povolání, v nichž dominuje mezilidský kontakt - od prodavaček po politiky./

c/ Speciální pedagogika, sociální terapie - v různých podobách a směrech i intenzitě podle problematiky jednotlivých odvětví a situací.

2. Dramatická hra a hra v roli jako vyučovací metoda se může uplatnit prakticky ve všech vyučovacích předmětech, a to v rozsahu od příležitostného, třeba i jen několikaminutového zařazení her, cvičení a improvizací, až po rozsáhlé celodenní, vícedenní, až několikátýdenní projekty; vedle použití v rámci jediného předmětu či oboru lze dramatickou hru a hru v roli uplatnit i v integrovaných předmětech a při vyučování širších témat, která přesahují systém věd a školních předmětů /praktické zvládnutí mluvené řeči, ekologie, ekonomické myšlení, sexuální výchova apod./, tj. v těch případech, které se v angličtině označují jako "cross curricular" - "napříč osnovami"; důležitým prvkem je uplatnění projektové metody, předpokládající samostatné shromažďování informací žáky a jejich zkoumání /přístup "experta"/.

3. Divadlo a zájmová činnost. Tvořivá dramatika může mít v této větvi jak rekreativní, tak vyučovací charakter. Je průpravou k pravdivému a přirozenému divadelnímu projevu, jehož u dětí nelze dost dobře dosáhnout jinými cestami. Míra divadelnosti a vhodnosti produktu pro veřejné vystoupení může být odstupňována od kratičké improvizované dramatizace předvedené jiné části skupiny přes neformální představení pro jinou, ale spřízněnou skupinu /jiná třída, rodiče, skupina učitelů apod./ a přes veřejné představení vypilované dramatizace anebo dětského autorského divadla až po interpretaci dramatických textů. Všechny tyto formy se mohou uplatňovat jak v nespecializovaných zařízeních a kolektivech /základní a střední školy, družiny a kluby, dětské organizace apod./ tak v specializovaných zařízeních a skupinách /soubory, základní umělecké školy, event. předmět "drama" na střední škole apod./.

Pedagogické fakulty mohou přispět k přípravě učitelů a vychovatelů zejména v oblasti osobnostního a sociálního rozvoje a uplatnění metod tvořivé dramatiky ve vyučování, ale neměly by se zcela zříkat ani přiměřeného zájmu o oblast divadla a zájmové činnosti, stejně jako divadelní fakulty nemohou ani v přípravě specialistů pro ZUŠ a pro soubory pominout osobnostní a sociální rozvoj, který je základním předpokladem veškeré práce v tvořivé dramatice, ale neměly by se zcela zříkat ani zájmu o tvořivou dramatiku ve vyučování.

Příprava učitelů a vychovatelů pro tvořivou dramaturgii má dát absolventovi variabilní skladbu kvalifikace a vycházet tak víc potřebě pružné rekvalifikace a změny zaměstnání.

System studia tvořivé dramaturgie na pedagogické fakultě /pedagogických fakultách/ by měl přispět :

- a/ k překlenutí některých problémů současného stavu, jejichž příčinou je fakt, že dosud dramatická výchova nebyla v školském systému uplatňována /s výjimkou MŠ a SPgŠ/; je třeba poskytnout možnost oficiálního ověření kvalifikace těch, kteří ji dosud neměli kde získat, a dále prověřit faktickou kvalifikaci těch, kteří ji zatím mají jen formálně /individuální kvalifikační studium, atestační studium, zkoušky/;
- b/ k doplnění vzdělání a rekvalifikaci učitelů z praxe;
- c/ k přípravě budoucích učitelů pro tento obor;
- d/ k rozvíjení teorie a metodiky oboru a rozpracování různých praktických aplikací /zejm..doktorandské studium/.

Z hlediska míry a účelu zařazení dramatické výchovy do přípravy posluchačů PF lze různé formy studia rozdělit do tří skupin :

A/ Tvořivá dramaturgie jako jeden z předmětů studia

Kvalifikační a rekvalifikační studium /denní i při zaměstnání/ - obory předškolní výchova a učitelství I. stupně ZŠ.

Tvořivá dramaturgie jako povinný předmět pro všechny posluchače v rozsahu minimálně 80 - 100 vyučovacích hodin, a to v průběhu čtyř semestrů /od I. semestru studia/. Praktický předmět, základem jsou praktická cvičení, semináře, náslechy a výstupy. Obsah tvoří osobnostní a sociální rozvoj posluchače /základy dramatické výchovy/ a metodika tvořivé dramaturgie v práci s dětmi. Obsah a metody se ověřovaly ve volitelném kursu pro posluchače PF v KD Stodůlky, v ZŠ U Santošky a v ARTAMĚ.

B/ Tvořivá dramaturgie jako profilující předmět

Specializační studium - dálkové při zaměstnání nebo roční nástavbové pro středoškoláky i vysokoškoláky. Určeno kvalifikovaným pedagogům, absolventům středních i vysokých škol - učitelkám MŠ, učitelům ZŠ, pracovníkům poraden, vychovatelům, vedoucím školních souborů, pracovníkům domů dětí a mládeže. Absolventi mají v praxi uplatňováním tvořivé dramaturgie vytvářet podmínky pro přirozenou proměnu školní i mimoškolní výchovy a přispívat k její vnitřní přestavbě. Důležitou součástí učebního plánu proto má být vedle tvořivé dramaturgie seznámení se sociální psychologíí, s reformními pedagogickými směry a se srovnávací pedago-

gikou, tj. s tím pojetím výchovy a vzdělání, které překonává nedostatky našeho současného školství a výchovy. Dále tvoří obsah tohoto studia osobnostní a sociální rozvoj frekventantů, metodika tvořivé dramatiky v práci s dětmi, základy teorie dramatiké výchovy. Na to navazují volitelné aplikace, vypisované podle zaměření posluchačů:

1. tvořivá dramatika jako metoda vyučování, projektová metoda;
2. tvořivá dramatika ve speciální pedagogice a poradenství;
3. tvořivá dramatika a ostatní umělecké výchovy;
4. tvořivá dramatika, jazyk a literatura;
5. tvořivá dramatika v zájmové činnosti a dětské divadlo;
6. tvořivá dramatika jako cesta k "divadlu ve výchově" a k tvorbě individuálních výstupů.

Inovační studium - určeno pro učitele z praxe, event. pro posluchače nejvyšších ročníků PF /jakákoliv aprobace/. Obsah přibližně jako ve specializačním studiu, ale ve formě týdenních dílen - internátních soustředění v tematických blocích /modulech/ :

1. osobnostní a sociální rozvoj posluchače,
2. metodika a teorie tvořivé dramatiky,
3. sociální psychologie, reformní a srovnávací pedagogika,
4. volitelná aplikace.

Atestační studium - určeno pro učitele ZUŠ, vedoucí souborů, kulturní pracovníky, pracovníky DDM, kteří mají divadelní kvalifikaci bez specializace pro dramatickou výchovu. Jako inovační studium, ale navíc přidat ještě modul 3 a - obecná pedagogika, obecná a vývojová psychologie. Z volitelných aplikací zejména č. 4 a 5.

/Poznámka : Event. zájemci mohou bez nároku na osvědčení absolvovat jednotlivé moduly podle vlastního výběru./

C/ Tvořivá dramatika jako obor studia - aprobace

Rozšiřující studium - pro učitele ZŠ a MŠ, pro učitele dramatické výchovy na SPgŠ, občanské nauky, neperspektivních aprobací. Dálkové roční studium, minimálně 300 vyučovacích hodin. Obsah asi jako u studia specializačního. Možnost event. pokračování v dalším roce formou inovačního studia - moduly 3 a 4.

Individuální kvalifikační studium /bakalářské/ - určeno pro úzký okruh praktiků s prokazatelně dobrými výsledky a dlouholetou praxí, ale bez vysokoškolského vzdělání. Zřídit pouze pro přechodné období, a zejména pro starší učitele ZUŠ, pro potenciální učitele tvořivé

dramatiky na PF, SPgŠ, konzervatořích. Obsah dálkového studia, většinou jednoletého upravit podle potřeb jednotlivých frekventantů. Jeho těžiště je v teorii, v samostatné práci, výuka je těsně propojena s praxí posluchačů, jejíž hodnocení je součástí závěrečné zkoušky.

Doktorandské studium /postgraduální/ - individuální příprava zkušených praktiků k disertační práci. Mají přispět k rozvíjení metodiky a k aplikacím pro vybrané typy tvořivé dramatiky, zejm. v školní výuce a výchově, k rozvíjení teorie oboru. Jednotlivé běhy lze postupně zaměřovat na speciální tematické oblasti vymezené podobně jako volitelné aplikace. Tematicky zaměřené semináře, práce na projektech podle potřeb rozvoje tvořivé dramatiky, spojení s praxí frekventantů.

Oborové aprobační studium - denní studium učitelství 2. stupně v běžném rozsahu, tvořivá dramatika nejlépe v kombinaci s dalším uměleckovýchovným předmětem. Absolventi se mohou uplatnit na základních uměleckých školách, zejména na menších, kde je kombinace aprobačí vítána, dále v domech dětí a mládeže, kulturních zařízeních, postupně i v základních školách; perspektivně zavádění kombinací s občanskou naukou, speciální pedagogikou, dalšími aprobačními předměty. Komplexní oborová příprava zahrnující všechny tři hlavní směry dramatické výchovy.

- - -

V pedagogicko-psychologické složce ve všech formách studia je třeba klást důraz na sociální psychologii, na psychologii osobnosti a na pedagogiku a psychologii tvořivosti.

U všech forem studia ad B a C je předpokladem přijetí úspěšné absolvování talentové zkoušky, která klade důraz na osobnostní předpoklady, na tvořivost, komunikativnost, schopnost vcítění, imaginaci a intuici.

Rámcová osnova obsahu studia tvořivé dramatiky

Osobnostní a sociální rozvoj posluchače

Základy dramatické hry - pozornost a soustředění, objevování sebe a okolního světa, představivost a fantazie, základy rytmického a prostorového cítění, pohyb a pantomima, komunikace slovní a mimoslovní, hlasový projev, plynulost řeči, kontakt, obrazotvornost, tvořivost, hra v roli a charakterizace, dramatická hra s předmětem.

Metodika a teorie tvořivé dramatiky

Improvizace s dějem - na vlastní náměty, podle literární předlohy. Třídění her a cvičení, druhy improvizací. Interpretace. Stadia vývoje jedince ve vztahu k dramatické hře. Schopnosti a dramatická výchova. Akomodace a asimilace, učení intelektuální a zkušenostní, systematické a globální. Prožitek a sebeuvědomování. Výchovné klima a styl vedení. Vývoj a současný stav dramatické výchovy, její uplatnění v praxi. Cíle a obsah dramatické výchovy.

Sociální psychologie

Sociální skupina /pojem, třídění/, vliv skupiny na jedince. Model skupiny a pojetí výchovy, vliv typů řízení na skupinu. Skupinové normy, sociální role, sociální pozice, sociální postoje. Teorie komunikace.

Reformní a srovnávací pedagogika

Hnutí nové výchovy a pragmatická pedagogika - kritika dosavadních systémů výchovy. Dítě jako východisko, postoj k dítěti. Spontánnost, aktivita dítěte, zážitek obtíže, zkušenost, expresivnost, individuálnost, celistvost. Projektová metoda, skupinové vyučování. Činná škola, pedagogika zájmů. Výchova pro společnost, tolerance, demokracie. Umělecká výchova. Současný stav školství a výchovy ve vybraných zemích /zejm. USA, Velká Británie, Skandinávie/.

Volitelné aplikace

Zavádění jednotlivých volitelných aplikací záleží na postupu rozvoje těchto aplikací u nás a mj. i na výsledcích doktorandského studia, dále také na možnostech přizvání zahraničních učitelů /zejm. anglických - možnost event. spolupráce British Council/.

1. Tvořivá dramatika jako metoda vyučování, projektová metoda

Závisí na shromáždění dostatečného množství poznatků z naší praxe, možno řešit seminárně /reflexe vlastní praxe posluchačů/. Možnost pozvání anglického lektora. Projektová metoda - její praktické provádění a způsob využití v školním vyučování.

2. Tvořivá dramatika ve speciální pedagogice a poradenství

Informace o možnostech využití se shromažďují, event. koncipovat rovněž jako seminář.

3. Tvořivá dramatika a ostatní umělecké výchovy

Nejlépe jako hlavního lektora získat dr. Kena Robinsona z univerzity ve Warwicku, který je koordinátorem celobritského úkolu "Arts in Education". Event. seminář jako 1 a 2.

4. Tvořivá dramatika, jazyk a literatura

Tvořivá dramatika jako metoda praktického osvojování řeči a poznávání literatury. Jazyk jako prostředek tvořivé dramatiky a literatury. Literatura jako prostředek rozvíjení tvořivé dramatiky /improvizace s dějem/ a poznání jazyka. Základní prostředek : improvizace s dějem, cvičení a hry z oblasti jazykové komunikace.

5. Tvořivá dramatika v zájmové činnosti a dětské divadlo

Uplatnění tvořivé dramatiky v přípravě inscenace s dětmi. Základy teorie dramatu a dramaturgie, autorsko-dramatizátorské práce, základy režie a scénografie, světlo, zvuk. Varianta : loutkové divadlo.

6. Tvořivá dramatika jako cesta k "divadlu ve výchově" a k tvorbě individuálních výstupů učitelky MŠ. Spojení role učitele a herce v jedné osobě. Anglické pojetí "divadla ve výchově". Projektová metoda a "divadlo ve výchově". Tvorba individuálního výstupu. /Zaměření na divadlo ve výchově a individuální výstup lze řešit další diferenciací posluchačů./

K postupu zavádění jednotlivých forem :

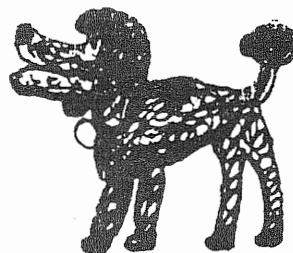
Vzhledem k možnosti zavádění plně fungujícího systému přípravy učitelů v tomto oboru je nejnaléhavější zavést :

Individuální kvalifikační studium, doktorandské studium, inovační a rozšiřující studium.

V druhé etapě specializační dálkové studium a atestační studium, ve třetí pak specializační nástavbové a oborové - aprobační.

Tvořivou dramatiku jako povinný předmět v kvalifikačním a rekvalifikačním studiu zavádět postupně, podle lektorských možností. Některé formy studia by bylo možno i spojovat, například inovační a atestační studium může probíhat společně, jen posluchači atestačního studia by měli jedno soustředění navíc.

Eva Machková

PF Ostrava

Stručná zpráva o náplni a průběhu předmětu

PEDAGOGICKÁ KOMUNIKACE

který byl povinným předmětem pro studenty 1. ročníku (obory) na PF v Ostravě. Předmět byl koncipován a realizován po celý semestr jako praktický seminář vždy 2 vyučovací hodiny týdně. Za semestr se uskutečnilo 10 lekcí, pak se v jedné lekci studenti účastnili kratinkého pedagogického výstupu ve 4. a 5. třídě ZŠ (vše bylo snímáno videokamerou), v jedné lekci proběhla projekce a v následné rozbor a zhodnocení pedagogických výstupů.

1. LEKCE

1. Vzájemné povyprávění : a/ jméno, odkud jsem,
b/ proč jsem na této škole,
c/ proč jsem na této kombinaci,
d/ co očekávám od semináře.
2. Hra na jména.
3. První vstup do daného prostoru (třída 4x7 m, lavice po obvodu) - chůze v **zadaném** tempu + kontakt všech zúčastněných v prostoru.
4. Chůze v prostoru - štronzo . Vzájemný kontakt : jména a následovně sdělení barvy a stručný popis oblečení vyvolaného.
5. Jako bod 3, ale tempové změny.
6. Hra na jména - "upíři".
7. Jako bod 3 a 5 - seběhnutí k dané barvě nebo okolo určeného hráče.
8. Kruh - výběr partnera očima (dvojice).
9. Dvojice si 5 minut vypráví (volné téma).
10. Kruh (sezení na židlích) - každý z dvojice sděluje, co se dozvěděl od toho druhého.

Vyhodnocení lekce :

1. Kombinace : Čeština-dějepis - Většinou odpovědi velmi stručné, jen někteří propojili otázky do souvislého celku a projevíli názor. Matematika-fyzika, fyzika-základy techniky - Reakce **spontánnější**, s vyhraněnějším názorem.
Čeština-hudební výchova - Většinou silné zaujetí pro hudbu, názory byly promíchány s jistou dávkou emocí.
2. Jen velmi ojediněle dělal společný rytmus a tempo problémy; při vyvolávání jmen se projevilo zvýšené soustředění.
3. "Strach" z prostoru, mnohdy špatné držení těla, sklon hlavy a velmi nesmělý kontakt očima na ostatní, které potkáváme v prostoru.
4. Soustředění, které se projevuje aktivizací a výrazem celého těla; než se všichni vystřídají, u některých klesá soustředění.

5. Po upozornění na držení těla /významu/, práci dechu, po objasnění aktivní chůze a poukázání na členění prostoru - pohyb v prostoru je jistější, cílenější; přetrvává jistá chaotičnost.
6. Plné soustředění je střídáno s uvolněním, smíchem a prvním výraznějším kontaktem na zúčastněné v prostoru.
7. Projevila se již jistá přirozenost, uvolněnost, pocit radosti ze hry.
8. Náročný úkol, chvíle velkého soustředění byla prostrídána smíchem a opětným pokusem se soustředit.
9. Většinou spontánní povyprávění ve dvojicích.
10. Mnohdy byla sdělení útržkovitá, prokládána vlastními myšlenkami.

2. LEKCE

1. Chůze po prostoru v různých tempových obměnách s využitím "štronza" - respektování daného prostoru a **všech** zúčastněných v prostoru.
2. Totéž v běhu.
3. Kombinace chůze a běhu - rychlá reakce na barvy, vlasy, oblečení, věci a jména.
4. Kruh (sezení na židlích) - hra "pračka" - pohotovost, postřeh, rozvíjení slovní zásoby.
5. Kruh - hra na jména; kombinace : v kruhu vyvolávání.
6. Dvojice (jako v 1. lekci) - hra na autíčka - za rameno, za prsty, na zvuk.
7. Dvojice (sedí zády k sobě) - stručně **napišu**: jaké má můj partner oči, oblečení, náladu (moje zdůvodnění) a kam bych ho dnes pozval.
8. Kruh (na židlích) - Auguste Renoir : Cesta (obrázek) - úkol :
 a/ nový název,
 b/ barva, která mě zaujala a proč,
 c/ asociace na zvolenou barvu, bez vztahu k obrázku,
 d/ co mi na obrázku vadí.

Vyhodnocení lekce :

1. -2. Na začátku lekce patrná nesoustředěnost; opětovné opakování zákonitostí pohybu v prostoru, tentokrát během hry. Po upozornění nastává větší kontakt ve skupině. Stálým problémem je členění prostoru, stále dochází k houfování.
3. Zlepšil se kontakt ve skupině, začalo soustředění na **vlastní** práci a překlenutí vlastních témat a problémů, s kterými studenti vstupovali na lekci - zvýrazňuje se kontakt ve skupině.
4. Soustředění v rámci kruhu, nedostatečná slovní pohotovost a slovní zásoba.
5. Soustředění v rámci kruhu, z větší části je jméno spojeno s fyzickou osobou.
6. Radost ze hry, větší soustředění a soustředění na **druhého**, cílený pohyb po prostoru.
7. Velké soustředění, bližší poznávání, hledání vztahu k druhému. Ve skupině matematika-fyzika Martin vyzval všechny k nějakému společnému programu.

8. Prohlížení obrázku se zaujetím, soustředění na dané úkoly, zajímavé postřehy a asociace.

3. LEKCE

1. Honička - šlapaná, ve dvojicích.
2. Umístění židlí v prostoru a jejich využití ve hře : schůze, běh po prostoru mezi židlemi a návrat k vlastní židli; posazení na volnou židli.
3. Židle v prostoru, všichni sedí na židlích - hra na loutky: vlastní tělo je loutkou, jednotlivé části jsou propojeny na imaginárních nitích. Podle pokynů lektorky "vyvlékáme" jednotlivé části těla a následně navlékáme a tělo vracíme do základního vzpřímeného posazení.
4. Kruh (na židlích) - obměna hry na jména : vyvolávač a 3 vyvolaní si vzájemně vymění místa.
5. Hra na autíčka : opěrný bod hlavy, cesta za zvukem.
6. Slepá řada přes překážky (vede lektorka), následné sdělování pocitů a dojmů.
7. Kruh (na židlích) - **sluch** - a/zvuky venku - asociace,
b/zvuky uvnitř - asociace,
c/ dvojice - zvuky uvnitř - 5 následných zvuků spojit do příběhu.
8. Dvojice - **hmat** - a/ cítění dechu druhého,
b/ vzájemné přivedení k 5 věcem (ten, kdo je veden, má zavřené oči) - paměť, určení věcí.
9. Obrázek : A.Renoira - 2 kontrastní barvy - asociace, příběh.

Vyhodnocení lekce :

1. Vede k okamžitému soustředění a pohotovosti, vede skupinu k společné práci.
2. Začíná se projevovat určitý vztah k prostoru a k těm, kteří se v něm pohybují. Opominutí vztahu k druhým vede ke srážce, které následně vzbudí větší soustředění a uvědomění si ostatních v prostoru.
3. Cvičení se provádělo se zavřenýma očima, snaha o soustředění na vlastní tělo. Postup : vzpřímený sed, paže volně na kolenou: uvolňujeme pravou ruku, levou ruku, pravé rameno, levé rameno, hlava, zvolna páteř, pravá noha, levá noha a zpětné navlékání.
4. Všichni již se znají : jméno je spojeno s konkrétní osobou, jíž jméno patří. Tempo hry je kolísavé, je ovlivněno jednáním rozehrávače.
5. Projevuje se zvýšená citlivost, velké soustředění. Autíčka za jízdy mění několikrát řidiče - vyhodnocení, stručný popis pocitů a dojmů.
6. Trvání hry v průměru od 9-14 minut. Nejlépe obstály technické skupiny a čeština-hudební výchova. Diskuse o hře byla nejrozsáhlejší ve skupině fyzika-základy techniky, kde jsme se dostali k otázkám typu: Jak mě hodnotí okolí? Vnější pohled. Potřeba být oporou tomu druhému.
7. Cvičení proběhlo se zavřenýma očima. Vázaly se asociace na jednotlivé zvuky, pokoušeli jsme se vytvořit si veřejnou samotu a říkat ná-

pady polohlasem - nebát se zveřejňovat své nápady. Totéž ve dvojicích - vzájemné zveřejňování. Ve dvojicích vznikl společný příběh na 5 následných zvuků - mnohdy se projevila jistá originalita nápadu i formy zpracování příběhu.

8. Uvědomění si hmatu jako smyslového vnímání - nerozváděli jsme dále.
9. Obrázek zapadl do atmosféry skupin, nahrávalo tomu i krásné, slunné počasí.

4. LEKCE

1. **Prostorová hra** - členění prostoru: plynulé vytváření dvojic, trojic, kroužků a kruhu.
2. Kruh (na židlích) - obměna hry na jména - př. : Jsem zapomnětlivá Eva a sedím vedle veselé Hany...
3. Dvojice - "loutky" - vzájemné poznávání, současně zkoumání pohybové schopnosti vlastního těla.
4. Kruh (na židlích) - rozvíjení paměti a pohotovosti : Pojedu na dovolenou a vezmu si...
5. Dvojice - partneři zády k sobě (zavřené oči) - jeden z dvojice dostane věc, kterou musí popsat tak, aby druhý z dvojice poznal, co to je. Popisy jsou hlasité, všichni naslouchají.
6. Kruh - všechny věci, které hrály v minulé hře, jsou v kruhu na zemi. Všichni se do hry aktivně zapojí. Probírají se jednotlivé věci a řeší se : a/ jaký to byl člověk,
b/ jaká vlastnost by byla u něho dominantní a proč,
c/ jaké měl zaměstnání.

Vyhodnocení lekce:

1. Úvodní hra motivuje (skoro) všechny ve skupině ke společné práci. Zpřesnilo se rytmické cítění, navázal se vzájemný kontakt v celé skupině.
2. Hra plynula bez většího zastavování, všichni se soustředili.
3. Zpočátku mnohdy velká necitlivost k partnerovi (partnerce), následně soustředění na vlastní tělo a jeho pohybové možnosti.
4. Procvičování paměti, občas se v hovoru objevují i střípky humoru.
5. Skupiny se na tento úkol soustředily; nedostatkem byla malá pohotovost v řeči, malá slovní zásoba, malá schopnost využívat metaforu.
6. V jednotlivých skupinách se zapojovali jen někteří. Nápady na jednotlivé věci byly mnohdy velmi odlišné, zdůvodnění (kde se měl projevit vlastní názor) byla nepřesná, mnohdy mlhavá.

5. LEKCE

1. Hra na babu : dvojice se zachrání objetím, honič se snaží všechny začarovat v kámen.
2. Pohyb v prostoru - štronzo - asociace na sochy.
3. Hra na vraha : rozvíjení příběhu a soustředění ve skupině.
4. Dvojice : jeden z hráčů je sochařem, druhý hmotou, ze které sochař vyrobí sochu s konkrétním výrazem.

5. Dvojice : vedený má zavřené oči a je doveden k 5 věcem, které si musí zapamatovat a okamžitě povyprávět jednoduchý příběh, ve kterém budou ony věci vystupovat.
6. Fantastická slova /viz E. Machková : Zásobník dramatických her, cvičení a improvizací, kapitola VI, č.6/

Vyhodnocení lekce

1. Dynamika hry napomáhá překonávat mnohdy falešný ostych.
2. Problém se zastavením pohybu, aby z "pózy" nevymizela dynamika, napětí a výraz. Nápady naskakovaly více až při opakování hry.
3. Při prvním rozehrání hry bylo větší soustředění na sebe sama; vyznění celé skupiny : všichni se pohybovali po oválu, většinou v jednom směru a ve stejném tempu.
4. Rozdílná intenzita soustředění na partnera. Mnohdy spěch a neuváženost v realizaci nápadu. V druhém kole, při výměně partnerů zapůsobila jistá zkušenost z prvního kola a je i větší zaujatost pro zadaný úkol.
5. Cvičení se odvíjelo ve dvou rovinách : a/ vztah k partnerovi, kterého vedu prostorem se zavřenýma očima,
b/ výběr věcí a předmětů
6. Spolupracovaly čtyřčlenné skupinky. Na závěr byla zveřejňována nová slova i asociace na ně, které zapsali členové skupinky.

6. LEKCE

1. Chůze v prostoru; honička v chůzi
2. Pohyb zastavený v prostoru, asociace, dotváření soch.
3. Dvojice : uvolňovací cvičení na zemi (relaxace).
4. Hmat - hra se zavřenýma očima : hledání nejsympatičtější ruky ve skupině - zdůvodnění (proč?).
5. Kruh (na židlích) - hmat - posílání drobných mincí poslepu. Závěrem vzájemná konfrontace částky.
6. Dvojice - hra na zrcadla - téma : klobouk.
7. Dotazník : použití 12 otázek z V.Leviho + 6 otázek týkajících se semináře.

Vyhodnocení lekce :

1. Bráno jako vstup do semináře, možnost rychlejšího kolektivního soustředění. (Některým studentům nevyhovovalo, hlavně ve dvou skupinách kde seminář začínal v 7.30.)
2. V počátcích se vždy objeví jistý ostych, někdo reaguje jen slovně, někdo pohybem. Pokud je zastavený pohyb hodně inspirující, pak strhne k jednání větší počet lidí ze skupiny.
3. Cvičení bylo přivítáno s velkým ohlasem , zabralo 1/3 lekce. V každém semináři bylo pár jedinců, kterým se uvolnění fyzické i psychické podařilo. Všichni s potěšením přijímali i částečné účinky relaxace.

4. V průběhu hry došlo k maximálnímu soustředění celé skupiny.
Projevily se 2 základní přístupy : 1/ spontánní hledání rukou,
2/ vyčkávání - "Snad si mě někdo najde."
Až následná část - hledání nejsympatičtější ruky - vedla i druhou skupinu, tu vyčkávající, k zvýšené aktivitě. Zdůvodňování (proč jsem si vybral tu a tu ruku) mělo často zobecňující rys - např. "Ruka mi byla sympatická."
5. Cvičení vedlo k soustředění, každý zaujímal osobitý vztah k podaným mincím.
6. Cvičení zaujalo, ale jen ve dvou seminářích byla snaha zachytit nejen přesně pohyb, ale i jistou míru výrazu toho, kdo pohyb vedl.
7. Viz přílohu.

7. LEKCE

1. Chůze, běh - členění prostoru, při štronzu se k sobě sbíhají ti, kteří mají stejnou barvu oblečení, stejnou barvu očí, vlasů, kluci-holky, ti, kteří jsou z města-vesnice...
2. Běh + členění prostoru - štronzo - sochy - asociace.
3. Kruh (na židlích) - (čich) - a/ 3x jiná vůně - asociace,
b/ veškeré asociace na slovně zadávané podněty : potraviny, sklep, vánoce, divadlo,
c/ za jakých okolností je vůně příjemná-nepříjemná : kouř, parfém, citron, cukroví, barva.
4. Hra na hlídače - kolektivní cítění, vztahy /viz. S.Pavelková : Dramatická výchova, KKS, České Budějovice 1983/.
5. Nové dotváření známých i méně známých aforismů. Odpovědi na otázky : Co pro mě znamená aforismus. Jak ho charakterizují.

Vyhodnocení lekce :

1. Toto úvodní cvičení napomáhá k rychlejšímu navázání vzájemných kontaktů ve skupině. Protože se vzájemné poznávání prohlubuje, dochází i k větší spolupráci.
2. Aktivní, nápadití a tvořiví mají slovo, vtahují do hry i ty váhající.
3. Asociace se hůře specifikují jen na čich, vždy do toho vstupují i další smysly. Jen ojediněle se jde jen po čichu. Diskuse je bohatá, studenti se vzájemně doplňují.
4. Dopad hry je jednoznačný - zaujetí, vyvolání asociací. Vzájemné povídání je podnětné, víc se hovoří o vztazích lidí i v obecnější rovině. Téma např.: Můj vztah k lidem; co jsem schopen udělat pro toho druhého; co pro mě znamená kolektiv atd.
5. Úkol zaujal. Ve všech seminářích se všichni spontánně a tvořivě zapojili.

8. LEKCE

1. Chůze - štronzo - rozvíjení jednoho pohybu : jak by se pohyb odvíjel dál (všichni se snaží uplatnit svůj nápad);
honička - zachránit se mohu , když ze sebe udělám : turka, cyklistu, zajíce...
2. Kruh (na židlích) - chuť - a/ všichni sedí v kruhu se zavřenýma očima, dostanou bonbón, povídají své asociace na základě chuti,
b/ dvojice - hra Stolečku, prostří se! -
jeden z dvojice čaruje imaginární jídlo,
druhý vypráví o svém vztahu k danému jídlu a o chuti.
3. Dvojice - hra na zrcadla : téma : ranní toaleta.
4. Kruh (na židlích) - hra asociální řetězec (přidávání podstatných jmen).
5. Citáty - doplňování (z knihy R.Bakaláře: I dospělí si mohou hrát) a základní informace o autorech citátů.
6. Hra - 2 slepé řady + Brána smrti (viz. S.Pavelková : Dramatická výchova, KKS , České Budějovice 1983) - řady jsou vedeny vždy dvěma účastníky semináře. Motivační vstup provede lektorka semináře.

Vyhodnocení lekce:

1. Hra vyvolala zájem, všichni se snažili aktivně zapojit.
2. a/ Rozvinula se opět bohatá diskuse.
b/ Nejzajímavější postřehy se zveřejňovaly pro celý kolektiv.
3. Hra přinesla soustředění a snahu o přesné napodobení pohybu i výrazu.
4. Mnohdy chyběla pohotovost a tok hry se zpomalil.
5. V některých seminářích nebyly vyřešeny všechny citáty.
Při zadání úkolu byl zdůrazněn jeho poznávací charakter, nikoliv soutěživý. Byla dána stručná informace o autorech, mnohdy doplněna i studenty v semináři.
6. Dva vybraní studenti v každém semináři vedli slepé řady. Zbývající studenti se mohli rozhodnout, ke kterému se zapojí do řady. Hra vrcholila bránou, kterou dělal vůdce slepé řady. Někteří v řadě měli zavázané oči a svázané nohy. Na závěr se všichni sesedli do kruhu a sdělovali si vzájemně pocity, nálady a postřehy z obou her, které byly motivačně propojeny.

9. LEKCE

1. Chůze, běh po prostoru - sochy s textem.
2. 2 skupiny - zrak (paměť) - dané téma nebo zvolené téma
ve skupině : jeden ze skupiny (případně 2) jdou za dveře a skupina se ustaví do živého obrazu (do štronza); ten, kdo byl za dveřmi, si živý obraz prohlédne a opět jde za dveře. Obraz se částečně změní. Ten, kdo určuje změnu (byl za dveřmi), se snaží vrátit obraz do původního postavení.
3. Hra celé skupiny : se zavřenýma očima se všichni zúčastnění postaví do řady podle velikosti. V průběhu hry se nepoužívá slovní dorozumívání.

4. Dvojice - hra na autíčka - na slovní pokyn.
5. Trojice - složit rozstříhané obrázky a pak vymyslet příběh, který by vycházel z poetiky obrázku.
6. Trojice (z předcházejícího cvičení) - si zvolí svého mluvčího, který bude 1 minutu hovořit na téma : voda, slunce, oheň (nutno zvolit jedno téma).

Vyhodnocení lekce :

1. Úvodní pohyb v prostoru byl mnohdy brán jako násilný, ale vedl k rychlému soustředění na práci v kolektivu, což studenti následně sami přiznali. (Hru jsem zadávala se současným aktivním zapojením do hry). Stále se ještě projevovala jakási ostražitost a čekání na někoho, kdo aktivně, spontánně a osobitě zareaguje a stane se "odrazovým můstkem" pro ostatní.
2. Skupiny se dělily na 2 kolektivy, které si volily témata nezávisle na sobě. Většina přistupovala k úkolu s nadšením a s chutí, ale někdy se projevovala nerozhodnost v řešení dohodnutého tématu.
3. Každá skupina měla své vůdčí osobnosti, které se snažily řadu "zorganizovat". Po cvičení se vedla diskuse na téma: aktivita a "zúčastněnost" v daném okamžiku.
4. Dvojice byly vytvořeny na základě vzájemných sympatií. Mnohým "řidičům" chyběla slovní pohotovost v některých situacích.
5. Skupinky po třech skládaly rozstříhané obrázky a vymýšlely příběh. U některých příběhů byla patrna stavba, která šla k pointě.
6. Trojice byly zachovány z předchozího cvičení. V krátké přípravné fázi se trojice radily o tématu a volily si mluvčího, který měl zacíleně pohovořit na jedno zvolené téma.

10. LEKCE

V této lekci byl učiněn vzhled do problematiky mluvního projevu, který byl pak součástí II. semestru.

1. Kruh (na židlích) - jednoslovné asociace na slovo vánoce.
2. kolo : stručné zdůvodnění asociace.
2. Cvičení pro celou skupinu : prostorova hra+pohotovost+postřeh:
V místnosti jsou volně položeny 3 věci - všichni je hledají. Kdo je pohledem objeví, snaží se nezareagovat a usedne zpět na židli do kruhu. Na závěr rozprava o cvičení, zveřejnění prožitých pocitů s hrou souvisejících.
3. Kruh - cvičení pro celý kolektiv - hra s říkadlem Ene bene... :
a/ sólo + sbor - část, kterou jsem si zapamatoval,
b/ rytmicky po kruhu po jednotlivých částech,
c/ adresné předávání s výměnou míst v kruhu, motivace : zpráva z novin, kamelot, vtip, tajné sdělení,
d/ po kruhu - po jednotlivých částech - využití změn tempa a dynamiky /př. : při novém otevření říkadla se další řídí výrazem, dynamikou toho, kdo říkadlo otevíral/,
e/ kruh se rozdělí na 4 části, každá skupina má svou část říkadla; části říkadla musí na sebe navazovat, procvičujeme zrychlování a zpomalování.
4. Rozprava o pedagogických výstupech.

Vyhodnocení lekce

1. Vzhledem k doznívání povánoční nálady nebyl problém se soustředěním na dané téma.
2. Hra zaujala, zajímavá byla i diskuse po ní. Prolínala se témata: jak hledám, hledám často - málo, jak na mě hledání působí, jak vnímám ostatní - hledající, mám systém při hledání?, jakou úlohu hraje stres atd.
3. Cvičení zaujalo a strhlo ke spontánní práci celou skupinu.
4. Vedla se vzájemná rozprava o tom, co na jednotlivých výstupech bylo dobré a proč a naopak kde byly chyby a jak bychom je mohli odstraňovat. Na závěr studenti vypracovali stručná hodnocení jednotlivých pedagogických výstupů ve své skupině.

PŘÍLOHA k 6. lekci

Dotazník jsme dali jako jistý doplněk k vlastní aktivní práci v kolektivu. Protože jsme měli zájem /pokud možno/ o pravdivé informace, hlavně v otázkách pod čarou, nemuseli studenti dotazník podepisovat. Na základě součtu jsme zjistili, že se nepodepsalo asi 25% studentů. Z palety odpovědí vyznívá zaujetí a zájem o cvičení v jejich šíři a pestrosti. Otázka č. 4 /Která cvičení mi vadila a proč?/ nedala jednoznačnou odpověď. Skoro každé cvičení mělo mnoho příznivců i několik odpůrců. /Např. slepá řada : "Měla jsem strach a nepříjemný pocit." - "Začal jsem přemýšlet o tom, jak by si lidé měli pomáhat."/ Odpovědi k otázce č. 6 byly někdy velmi stručné : "Fajn." - "Dobré." - "Víc hodin." atd. Zbytek cituji .

Položené otázky /z knihy V.Leviho Já a my/:

1. Máte spoustu známých?
2. Potřebujete neustálý přítok nových informací, zážitků?
3. Zapamatujete si snadno obličeje, co máte vyřídit, hůře teorii, vzorce, cizí slova?
4. Nejdíte rádi sami?
5. Snadno se orientujete v neznámé situaci?
6. Máte pořád spoustu plánů a úmyslů?
7. Noříte se často do vzpomínek?
8. Pamatujete si líp smysl než detaily?
9. Dělá vám potíže přizpůsobit se nové situaci?
10. Dodržujete své zásady stůj co stůj?
11. Stačí vám méně věcí, ale musí zato s vámi vytvářet jakýsi uzavřený celek?
12. Vidíte dvojí smysl tam, kde ostatní vidí jen jeden?

Otázky týkající se cvičení :

1. Která cvičení nebo hry byly pro mne krátké nebo naopak dlouhé?
2. Při kterém cvičení jsem se nesoustředila a proč?
3. Která cvičení mě zaujala a proč?
4. Která cvičení mi vadila a proč?
5. Která cvičení mi vyhovovala : sólová, ve dvojicích, skupině?
6. Moje další postřehy k semináři.

Odpovědi na otázku č.6 - Moje další postřehy k semináři

Skupina : fyzika - základy techniky

- Tento seminář je pro nás /nebo aspoň pro mě/ něčím absolutně novým, s něčím takovým jsem se nikde /na žádném typu školy/ nesetkal a myslím si, že takové setkání nemůže "uškodit" ani na technických školách, které jsou o disciplíny, jako jsou psychologie, estetika apod., vyloženě ochuzeny. To se potom projevuje zákonitě v běžném životě /bezohlednost, nezájem atd./.
- Rád konfrontuju své názory s jinými, takže mi vyhovují nejvíce konce jednotlivých her. Je tu prima kolektiv, připomínky nemám. Zatím jsem si z každého cvičení něco odnesl.
- Ještě pořád mám z něho trochu strach.
- Mohlo by to trvat i déle.
- V první hodině mi připadala cvičení zbytečná - hrát si. Ale touto hrou se člověk někdy pozná více, než když přemýšlí sám o sobě anebo mluví s druhým.
- Aby existoval v takové podobě, v jaké je, a více se zaměřoval na pohyb.
- Uvítal bych víc hodin, baví mě to, jsem velké dítě.
- Víc dalších postřehů nemám.

Skupina : matematika - fyzika

- Většinou se mi to líbí, protože se snad trochu poznávám sama, a hlavně ty ostatní. Myslím, že by bylo skvělé podobné věci dělat i se skupinou /např. třídou/, pokud chci, aby se poznali a sblížili.
- Ubírá se správným směrem, nevím, co bych dodal.
- Jsem příjemně překvapen, neočekával jsem něco takového, sbírám zde zkušenosti a znalosti, poznávám sám sebe.
- Seminář se mi líbí a myslím, že je pro nás velice prospěšný, hodně si z něho odnesu, poznám sám sebe, kamarády.
- Seminář se mi velice líbí, ještě jsem něco takového nezažil.
- Myslím, že by seminář měl mít více semestrů, protože je to obrovská pomoc budoucím učitelům.
- Je rozhodně potřebný a užitečný, možná by však měl být častěji.
- Poznávám sama sebe a mám z toho trochu strach.

- Přináší nové hry a nové nápady.
- Mohl by klidně bývat častěji, mohlo by se více pozornosti věnovat psychologické stránce her a cvičení. Častěji vstupy s literaturou a jiným uměním.
- Myslím si, že seminář hodně přispěje ke zlepšení vztahů v kolektivu. Pomáhá naučit se reagovat v nejrůznějších situacích, kterých by se někdo třeba obával.
- Moc se mi líbí, 1,5 hodiny je málo.
- Mohlo by to být častěji.
- Získávám pouze cenné zkušenosti pro svůj další život.
- Je to dobré, ale je nás ve skupině hodně.
- Je to prima se odreagovat.
- Mohl by být delší nebo častěji než 1x v týdnu.
- Myslím, že se lépe poznám, některé hry odhalí různé stránky druhých lidí, i když si to neuvědomí. Celkem se mi předmět líbí, ale chtělo by to něco i konkrétně pro naše povolání.
- Je to perfektní a na každý čtvrtek se těším. Nutí mě to přemýšlet o svém chování, jednání a pracovat sama na sobě.
- Je to perfektní doba, kdy si člověk ještě může "pohrát" a uvolnit se.
- Měl by být delší.

Skupina : čeština-ruština

- Je to velice zajímavá věc, zavedla bych to i u vyšších ročníků.
- Je to se minář, který se mi moc líbí. Nečekala jsem, že by toto mohlo na VŠ vůbec být, a když je k tomu dobrý učitel, tak je to předmět, do kterého chodí každý rád.
- Seminář se mi líbí.
- Možná trochu více rozvíjet fantazii s důrazem na abstraktnost /barvy, melodie, metafora apod./.
- Mohli bychom se více smát.
- Zjišťuji, že dokážu bez ostychu říct svůj názor, svůj pocit a nevadí mi zbytek spolužáků.
- A další postřehy? Snad bychom se při hrách měli více zaměřit na poznávání dětí a nejen svých kamarádů.
- Seminář nám přináší jakousi změnu v celotýdenním stereotypu, ve škole, je to uvolnění. Možná se k tomu dostaneme později, ale zatím se nezabýváme konkrétně tím, jak vlastně komunikovat s dětmi, jak se chovat ve styku s lidmi.
- V známějším kolektivu by to mohlo být zajímavější.
- Bude mi stačit, když bude probíhat stále v tomto duchu, velice se mi to líbí.
- Líbí se mi, že všechno má svůj skrytý smysl, který nakonec vyjde najevo.

Skupina : čeština-dějepis

- Více zvukových podnětů - HUDBA!
- Asi jsem si myslel, že se tady budeme také zabývat "cestou k duši dítěte", abychom to dovedli pochopit. Toto cvičení má rozhodně vliv, zdá se mi, že se nás snažíte udělat lepší, ale jak vím, někteří to berou jako legraci, což je škoda. Větší smysl kromě působení na nás mi však uniká. Možná kdyby jste to vysvětlila blíže. Pokud jsem se vás svou otevřeností dotkl, tak se omlouvám, nebylo to mým úmyslem.
- Mělo by se končit něčím dobrým, aby když komunikace skončí, si člověk odnášel fakt, že dnešní komunikace byla dobrá.
- Je to něco kouzelného, připadám si jako v pohádce, nelze to popsat slovy.
- Seminář беру jako okrajový, nepřipadá mi, že by měl nějaký větší význam pro další praxi. Uměle vytvořené situace ne vždy odpovídají další realitě, když si na to mnohdy hrajeme.
- Seminář je velmi zajímavý, důležitý pro odreagování. Měli bychom se učit taky více mluvit, vyjadřovat se. Doufám, že mi ten seminář pomůže otevřít se lidem, protože nedovedu vyjádřit vždy své pocity tak, jak bych to chtěla.
- Je to způsob odreagování se, způsob poznávání se.
- Seminář nám určitě pomáhá navzájem se poznat trochu jinak než v jiných hodinách. Je to zajímavé, nečekala jsem to, neměla jsem představy o tom, jak by hodiny mohly probíhat, ale zatím mě to baví.
- Rozvíjet dál skupinová cvičení, a přitom nějak chytře rozvíjet individuality.
- Myslím si, že něco obdobného by mělo být na všech stupních škol. Proč? Obohatilo to a určitě nejen mě o spoustu dalších poznatků v labyrintu psychiky člověka.
- Sama v sobě jsem našla něco, co jsem si myslela, že mi chybí - jistou hravost, větší představivost - a to byl pro mě dost velký šok a to mi připadá strašně fajn, že v podstatě s "téměř" dospělými dokážeme udělat takové věci.
- Napíšu někdy jindy, jsem ve fatálním nedostatku času, musím na seminář.
- Rostřehy k semináři: chybí cvičení postřehu.
- Seminář se mi líbí, je to něco, nač nikdo nebyl zvyklý. Je tady více možností kontaktu s ostatními.
- Brzká ranní hodina.
- Mé tajné přání : aby byl seminář v jinou dobu, neboť po něm následuje pro mě dosti nepříjemný předmět a má dobrá nálada z ranního semináře je rázem /ne úplně!/ pryč.
- Zatím nejsou.
- Po počátečních rozpacích mi připadá, že se seminář ubírá správným směrem. Určitě by se měly dále rozvíjet neobvyklé hry ve dvojicích, skupinách. Zároveň by bylo dobré, kdyby se opakovala cvičení, která nás zaujala.

- Otvíráme k sobě dvířka a poznáváme se, rychleji se v nás vykrystalizuje postoj k sobě /doufejme, že pouze dobrý/.
- Snad by těch her mělo být více, některé se příliš táhnou, ale asi to musí být, aby hra měla smysl.
- Škoda že seminář začíná o půl osmé, já osobně jsem ještě rozespálá.

Skupina : čeština-hudební výchova

- To nechám na vás, myslím, že to děláte pěkně a zajímavě, už jen svou příjemnou osobností, svým pěkným přístupem.
- Myslím, že by měl trvat déle než jeden semestr.
- Psychologie jest mým oblíbeným koníčkem a myslím, že to má v životě své opodstatnění.
- Škoda že je jen 2 hodiny!
- Určitě má seminář velký význam pro nás, protože se zde naučíme jednak uplatňovat tvořivost, fantazii a to je v pedagogické praxi velmi důležité. Moc se mi to líbí a vyhovuje. Mohl by být celých 5 roků.
- Myslím si, že struktura, smysl a náplň semináře je výborná. Podle mého názoru by měla být větší přítomnost takových cvičení, kde by se např. v rozhodující míře uplatňoval slovní postřeh, pohotovost apod.
- Je fajn, že tu máme kluky, přece je tu jiná atmosféra než mezi samými holkama. Vždyť i v normálním životě je budeme potkávat /a docela rády!/.
- Teď asi z toho guláše, co mám v hlavě, nic nevydoluji, ale zaujala mě vlastně všechna cvičení, každé má jiný smysl, každé je k něčemu dobré.
- Je to fajn odreagování.
- Ráda bych věnovala více času rozhovorům, které se vždycky krásně rozvinou.
- Líbí se mi, že při těch hrách se úplně uvolním a přestanu mít trému mluvit a mám také motivace, co bych nohla s těmi dětmi dělat.
- Seminář se mi velmi líbí a zatím k němu nemám připomínky.
- Plná soustředěnost a uvolněnost u mě i ostatních.
- Velmi se mi líbila relaxační cvičení, protože sama na sobě pozoruji, že z toho dnešního shonu, stresů se ani neumím uvolnit a odpočinout si, není na to čas.
- Seminář je vcelku zajímavý, je to jediný seminář, ve kterém si odдыхnu a na který se vždy moc těším. Také se mi líbí nápad s výstupem před dětmi, bude to pro mě šok, ale i velké poučení.
- Seminář se mi jeví jako vynikající věc. Člověk se vydovádí, nemusí mít z něho strach, vůbec se zde nezkouší apod. Zatím jsem vždy odcházel(a) spokojená a můžu říct, že několikrát se zlepšenou náladou. Já osobně si myslím, že tento seminář pomůže každému najít v sobě své nedostatky a snažit se je odstranit. Mám pocit, že každému pomůže najít to své já. Chodím na tyto hodiny ráda.

Eva Polzerová
PF Ostrava

V OLOMOUCI

Seminářem vycházejícím z dramatické výchovy nazvaným Loutky, hra, kreativita prošli v zimním semestru tohoto školního roku 1990/1991 32 studenti. V závěru se k činnostem vedeným metodou tvořivé dramatické hry písemně vyjadřovali. Z jejich prací cituji :

"... Činnost náročná na rytmus, postřeh, fantazii..."

"... Byla jsem překvapena, jakým způsobem lze zapojit všechny smysly..."

"... Každý má možnost dělat po svém, aniž by jedno, nebo druhé bylo nesprávné..."

"... Tato metoda by nevyčleňovala slabší žáky..."

"... Vznikají zajímavá slovní spojení, která navozují neobvyklé představy, vhodné k výtvarnému zpracování..."

"... Důležitá byla pro mě i atmosféra, psychická pohoda..."

"... Člověk si uvědomí sám sebe, získává jistotu vystupování (že by pro práci učitele bylo něco takového důležité?), rozvíjí fantazii, učí se hrát si, uvědomit si a chápat druhé..."

"... Cítila jsem se uvolněně..."

"... Neměla jsem pocitu studu ani trapnosti, jaké jsem zažila na podobně zaměřeném semináři, kdy jsme hovořili o sobě a zdaleka jsme se tehdy sobě tak neotevřeli jako tady..."

"... Uvědomila jsem si, že se vlastně ztrácí hranice mezi hrou, navazováním kontaktů, sebezpoznáním, výtvarnou výchovou a vůbec..."

"... Bylo to důležité pro moje vlastní já..."

"... Semináře mě posunuly blíž

k poznání okolí, spolužáků i mně samotné..."

"... Po semináři téměř vždy mezi spolužáky došlo k diskusi, což je zřejmě znakem zájmu..."

Studenti popsali i konkrétní návrhy využití jednotlivých lekcí v praxi - v hodinách výtvarné výchovy. (Nejčastěji je chápali jako motivační činnost, méně často jako odrazový můstek

pro tvořivý postup žáků; výrazně se však v návrzích projevil kreativní přístup studentů samotných.)

Odhadli a pojmenovali také základní problém, který při uplatňování dramatické hry v současné formě organizace práce na ZŠ vzniká - zvládnutí překážky jednotného fixovaného zařízení učeben a vysokého počtu žáků ve třídách.

Ověřila jsem si, že studentům pedagogické fakulty, kteří se zaměřují na umělecký obor, může seznámení s metodou tvořivé dramatiky (s dramatickou hrou) nabídnout :

- určitou konkrétní možnost sebezpoznání a sebehodnocení, nutného pro učitelství jako dráhu, vyžadující porozumění druhým;
- určitou konkrétní formu uplatnění kreativního přístupu k procesu působení na žáky, a to :
 - v oblasti navazování komunikace se žáky,
 - v oblasti podněcování komplexních aktivit, vycházejících ze zvědavosti a činnostnosti žáků,
 - v oblasti otevírání prostoru pro tvořivý projev žáků jednak činnostním motivová-

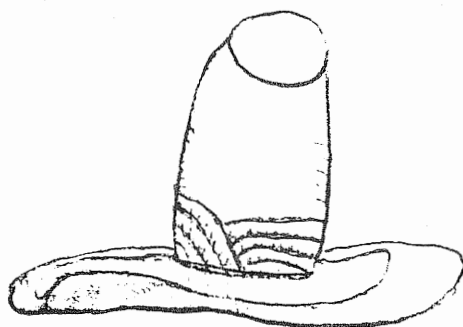
ním, jednak "infikováním" vlastní kreativitou, nabídnutím příležitosti účastnit se společných "tvořivých dobrodružství".

Odůvodnění nacházím mimo jiné ve faktu, že neodmyslitelnou součástí tvořivé dramatiky je využívání lidské schopnosti "dělat jako", být někým nebo něčím jiným - a tím znovuvytvářet jevy, situace, děje, vztahy a reakce na ně. Tím vstupuje nezbytně do většiny dramatických her akt imaginace. Jeho prostřednictvím je pak umožněno

specifickým způsobem zkoumat všechno, co nás obklopuje, včetně lidského vnímání, citění, myšlení a jednání, poznávat, co jak probíhá a kam směřuje. Prostřednictvím tohoto aktu imaginace je ono zkoumání a poznávání nejen zakoušeno a sdíleno, ale i umocňováno otevřením možnosti i zdánlivě všední a známé jevy a děje nahlédnout z nového úhlu.

20.2.1991

Milada Mašatová

Aktuální informace o situaci v Olomouci

Milada Mašatová povede semináře na katedře výtvarné výchovy pro její posluchače. Na katedře speciální pedagogiky se podařilo prosadit do osnov zavedení povinného informativního kursu dramiky v rozsahu 4 seminářů pro studenty 1. ročníku, s tím, že se budou moci ve 2. ročníku zapsat do fakultivního semináře dramiky v rozsahu dvou semestrů. Semináře povedu já, Oldřich Müller, občas si pozvu Annu Přikrylovou ze Svitav a doufám, že mě neodmítnou Milada Mašatová a Alena Petrová.

9.7.1991

Milan Valenta

Studium oboru pedagogika na FF UK v Praze je zatím koncipováno jako studium spíše široce orientující studenta v oboru výchovy a její teorie, přičemž na teorii se tu klade - již vzhledem k profilu celé filozofické fakulty - dosti velký důraz. Tím samozřejmě není míněno, že "aplikace" či prostě prakticky zaměřené kursy katedra nevypisuje. Naopak - takových kursů proti létům minulým přibýlo a těší se přízní jak vyučujících, tak studentů. Leč stále platí tvrzení prvé. Dále pak se studenti nepřipravují principiálně "technologicky" na výkon určité konkrétní pedagogické profese, ale jen široce se zaměřují /ve 2. polovině studia/ na /momentálně/ buď "školní pedagogiku", nebo "poradenskou pedagogiku". Výrazy "zatím" a "momentálně" tu mají signalizovat, že i když je koncepce studia jasná, považuje se za otevřenou a pochopitelně bude v čase doznávat změn.

Mezi podstatnými cíli této koncepce studia je i rozvoj tvořivosti. Míněna je ovšem nejen tvořivost nasedající na emocionalitu, intuici atd., ale silně i "tvořivá racionalita" či kritické myšlení či tvořivé myšlení atd. atd. K naplnění tohoto cíle mají přispět prakticky všechny vyučované disciplíny - tedy nejen ty, které jsou blízké TD.

Budiž tento obšírnější úvod chápán jako nutný ke srozumitelnému vyjádření toho, jak si stojí na katedře pedagogiky FF UK tvořivá dramatika. Nuže pokusím se o výčet - klíčem budou jakési "typy kursů".

1/ Tvořivá hra v širokém slova smyslu vstupuje do řady vyučovaných disciplín jako účelově využívaný prostředek rozvoje studentů. Např. v "metodologii pedagogiky" při tématu "hypotéza" se demonstrují principy "předpokládání" cestou her, např. typu: "Co by se stalo, kdyby..." atd. Podobně někteří vyučující využívají tvořivou hru hojně v didaktice atd. Často tu ovšem vedle sebe stojí /či se prostupují/ prvky tvořivé dramatiky, sociálně psychologického výcviku, didaktických her atd. yto věci jsou ovšem zakomponovány v celku dalších metod výuky na VŠ.

2/ Mnohem specifičtější se prvky tvořivé dramatiky uplatňují v kursech "pedagogické komunikace". Tyto kursy běží u nás asi 9 let jako volitelné /dříve tvořily volitelné kursy asi 5% učebního plánu, nyní cca 50% - jejich "postavení" se výrazně "zlepšilo" - už nejsou pendantem, ale zásadním prostředkem individuální profilace studenta/.

Po celou dobu vedu tyto kursy já - v některých obdobích paralelně se mnou po určitou dobu i někdo z našich psychologů. Z toho vyplývalo i rozdílné pojetí. Kolegyně šly spíše na sociálně psychologický výcvik. Já si to zaměřuji hlavně na utváření osobního výrazu a schopnosti "vidět" a "cítit" jiné lidi. Tvořivá hra až po prvky divadla jako takového je tu tedy základním prostředkem v nonverbální i verbální složce kursu. Pořád to však není tvořivá dramatika, ale "komunikace". Vedle tvořivé hry se tu hojně uplatní např. i vyložený technický výcvik. /Tento kurs i kursy další mohou navštěvovat i studenti jiných oborů - budoucí učitelé třeba češtiny, angličtiny atd. Moc tak však nečiní ani v tomto případě, ani u jiných kursů. Na FF UK totiž již 150 let panuje stále živé mínění, že dobrý učitel musí znát hlavně svůj obor a "nějaké" pedagogiky či psychologie nepotřebuje. Chodí tedy jen na povinné základní pedagogické kursy pro budoucí učitele - a tam platí - podle toho, kdo to učí - to, co bylo řečeno sub 1./

3/ Velmi blízko má k TD i volný kurs Hany Kasíkové "Hra ve vyučování". TD je ovšem jen jednou - byť velmi podstatnou - kapitolou tohoto kursu. V kursu se totiž uplatňuje hra "gruntovně" - jako problém filozofický,

pedagogický, psychologický a své místo tu mají pochopitelně různé další záležitosti /simulačky, inscenační metody atd./. Část o TD ve vyučování vedeme s H.Kasíkovou a snažíme se ukázat základní principy práce s cílem vyučování a učivem ve vztahu k dramatické hře - vše samozřejmě v této kapitole prakticky cestou hry.

Nejde tu ani tak o to, aby si studenti z kapitoly o TD odnesli plný sešit různých her, ale spíše o to, aby pochopili principy kreativity prostřednictvím TD a našli jakési začátky cest, jimiž může TD vstoupit do vyučování.

4/ Vlastní kurs TD chceme otevřít v roce 1991/1992 jako volitelný /až na výjimky jsou volitelné - volné kursy u nás jednosemestrové/. Dělali jsme již dříve s H. Kasíkovou kurs pedagogické tvořivosti. Rádi bychom v tomto případě na něj navázali a rovněž chceme využít ty věci z TD, které jdou nad rámec komunikace či "hry ve vyučování". Hodně nám tu pomohly akce Sdružení pro tvořivou dramaturgii. Byly důležitou zkušeností, která obohatila naše předchozí zkušenosti s výchovou k tvořivosti na fakultě i mimo ni. Pořád tu platí to, co bylo řečeno výše o koncepci studia. Tedy kurs TD je jedním asi z 35 volných kursů, které katedra vypisuje /viz snaha orientovat studenty v různých sférách výchovné činnosti, s tím, že hlubší specializace v dané oblasti dle zájmu studenta sice může, ale taky nemusí být věcí fakulty/. Nebude to tedy zdaleka něco jako brněnská specializace. Podstatnou roli v kursu /samozřejmě praktickém/ má opět sám fenomén tvořivosti - jak jeho "odborné" zvládnutí, tak i jeho osobní prožití a "procvičení" /slovo ne zcela přesné, ale pro zkratku výhodné/. Tedy opět pochopení principů, osobní rozvoj studenta, schopnost s pochopeným pracovat, rozvíjet "to" - vědět "co to je" a "kudy do toho lze jít". Pokud jde o nástin obsahu - vycházíme jednak ze struktury tvořivosti a jednak z návrhů osnov připravených Sdružením pro tvořivou dramaturgii. Určité "základní techniky" vnášíme my, ale brzy přichází řada na vlastní tvořivost studentů, a tedy i na činnost, které do kursu vnesou oni sami.

5/ Jen kratičce na konci zmíním ještě kurs asertivity v pedagogických podmínkách /kol. Vališová/. To je sice sociální psychologický výcvik a s TD má společného málo, ale přece jen "tlačí" k jakési "sociální tvořivosti".

Jinak v našich kursech pravidelně zohledňujeme existenci a akce Sdružení pro tvořivou dramaturgii, upozorňujeme na perspektivu postgraduálů na jiných pracovištích atd. Za výhodné považujeme /viz i diskuse s kolegy z jiných pracovišť/, že prakticky všechny kursy nějak blízké TD jsou u nás "nepovinné". Hlásí se pak skuteční zájemci. To, že se TD netkne všech, má samozřejmě své nevýhody, protože jistě by se "chytil" i někdo z těch, kdo se dobrovolně nepřihlásí. Naopak ovšem - řada studentů by strádala a my s nimi, kdyby "museli" všichni. Přicházejí-li zájemci, je to práce radostná pro obě strany a ještě je zpětná propagace přes tyto zájemce. A nutit ty, kteří si myslí, že tohle na akademickou půdu nepatří, nebo třeba někoho, kdo hodlá zasvětit život bádáním o filozofii výchovy v 19. století, nemá valný význam.

Ještě k jednomu citlivému problému : TD učí často ti, kterým nevyhází úvazek. U nás tomu tak není. H.Kasíková je didaktička, katedra má tradičně zaměření na školní problémy - tedy její vstupy do oblasti TD jsou zcela logické. Pro mne je komunikace léta pevnou součástí úvazku a vstupy do TD jsou buď rozšířením, nebo transformací toho, co jsem dělal či dělám. A naopak - žádné "centrum" pro TD na FF nevznikne. Nehodláme ani konkurovat pedagogické fakultě, kde má TD své zřejmé a nezastupitelné místo. To vyplývá z koncepce katedry a studia.

Pedagogická fakulta v Hradci Králové a dramatická výchova

V uplynulém semestru proběhlo "zahřívací kolo" a na výuce se podíleli dva externisté - Anna Kučerová a Vladimír Zajíc. Učili 1 hodinu týdně (resp. 2 hod. 1x za 14 dní) ve 3. ročníku. Z důvodů finančních se dramatická výchova nerealizovala u všech studijních skupin. Jejich dojmy byly různorodé :

- Základní rozpor je v nutnosti být fyzicky na seminářích přítomen a tendencí velmi "volné" (dobrovolné) docházky do školy; jde tedy o problém motivace studenta. Vtip je v tom, že v jiných předmětech - zcela zásadně odlišných - "donucený" student neváhá. Zde samozřejmě ano. **Despekt**, nedůvěra, nechut' dělat něco pouze z donucení - to vše může vytvářet bariery, které se obtížně překonávají.
- Existují velké rozdíly mezi studijními skupinami (nejlépe se jeví aprobace s českým jazykem, výtvarnou výchovou a hudební výchovou). Naopak nejhůře se pracovalo se studenty tělesné výchovy, lépe s děvčaty, hůře s chlapci.
- Příští rok počítáme s dramatickou výchovou v 1. ročníku v letním semestru (pro všechny studenty 5-12). Dále pak ve 3. ročníku v podobě výběrového semináře pro zájemce. Zajímavý projekt se rýsuje u studentů DS obor vychovatelství, kteří v rámci své specializace si domlouvají s prof. Janem Cisařem, Vladimírem Zajícem a dalšími blok literárně dramatických disciplín. Sami si budou lektory financovat. Vše bude předmětem dalšího jednání.

Musím konstatovat, že naším základním problémem v současnosti je doslova boj mezi zastánci úzce resortního (oborového) přístupu (nešťastně podporovaného ministrem Vopěnkou a jeho matematiky a fyziky vůkol) a komplexního (integrovaného) přístupu k výchově a vzdělávání. Názory některých mých kolegů z tzv. odborných kateder jsou jakoby z minulého století... Vlastně zde je i linie boje o dramatickou výchovu. Snad po volbách....

..4.7.1991

Pavel Vacek

LISTOVÁNÍ DIVADELNÍ VÝCHOVOU LISTOVÁNÍ DIVADELNÍ VÝCHOVOU LISTOVÁNÍ DIVAD

Abychom neobjevovali Ameriky, stojí za to ohlédnout se čas od času zpátky. A tak nejen pro inspiraci - ale už pro prostou informaci je užitečné se podívat na to, co se psalo v periodiku, na které programově Tvořivá dramatika navazuje, v Divadelní výchově před necelými dvaceti lety o situaci dramatické výchovy na anglických vysokých školách a možnosti získat kvalifikaci v tomto oboru.

Redakce

Jak jsme již v četných článcích informovali čtenáře Divadelní výchovy, je dramatická výchova ve Velké Británii - v rámci školní výuky i v mimoškolní práci s dětmi - velmi bohatě rozvinuta. Přestože asi polovina vysokých pedagogických škol poskytuje ve větší či menší míře kvalifikaci pro dramatickou výchovu, je stále ještě mnoho učitelů dramatu, jejichž průprava pro tuto disciplínu je nedostatečná nebo zastaralá a charakter dramatické výchovy na různých školách i v různých klubových zařízeních je velmi různorodý a nesměruje vždy k žádoucímu cíli. Proto Dramatická rada vypracovala a vyhlásila statut "Diplomu dramatické výchovy", který má zvýšit úroveň kvalifikace učitelů pro dramatickou výchovu na školách i mimo ně. Protože osnova kursu, jeho uspořádání i požadavky pro udělení diplomu vycházejí z dlouholetých a bohatých zkušeností s výchovným dramatem, otiskujeme zde podstatný výťah směrnic a studijního programu pro "Diplom dramatické výchovy", platný od roku 1970.

Diplomní kursy jsou určeny učitelům, kteří již s dramatem pracují. Aby byla zajištěna vysoká úroveň diplomu, budou kursy pořádány jen v těch oblastech, kde jsou pro tuto práci podmínky. Obvykle to budou ty oblasti, kde působí na školském úřadě inspektor pro dramatickou výchovu nebo kde je tradice školní dramatické činnosti.

Cvičný kurs, povinný pro každého kandidáta, je převážně dálkový, ale každý uchazeč musí povinně projít i jistým procentem

internátního studia, protože diskuse a intenzivní práce ve víkendových nebo letních soutěžních má daleko větší hodnotu než stejný rozsah večerních lekcí. Hlavní období přípravy trvá dva roky, třetí rok věnuje kandidát přípravě odborné studie. Kurs tedy svým rozsahem a náplní odpovídá roční asistentuře /stáži/ na universitě nebo odborné koleji.

Místo obvyklého zkoušení s jeho napětím a nejistotami bylo voleno průběžné hodnocení frekventantů kursu, protože touto metodou lze rozvoj studenta během tří let zhodnotit přesněji. Míra tohoto rozvoje se projeví v odborné studii, kterou každý student odevzdá na konci kursu.

Požadovaná kvalifikace : 3 roky učitelské praxe na plný úvazek nebo odpovídající částečný úvazek během nejvýše šesti let. Účastník kursu musí mít školní kvalifikaci požadovanou pro výkon učitelského povolání a musí být zaměstnán jako učitel.

Kursy jsou tříleté a zahrnují praktickou práci, studium pod odborným vedením, semináře a samostatné studium. Ve třetím roce studium pod vedením odborných lektorů zaměřeného hlavně k vypracování odborné studie, která má vycházet z vlastní učitelské praxe frekventanta. V prvních dvou letech musí mít kurs minimálně 120 hodin výuky pod vedením pedagogů, ve třetím roce 60 hodin a k tomu řízenou praxi v kursu.

Kursy jsou obvykle oblastní

a jsou pořádány ve středisku, které má pro tuto práci dobré vybavení. Styk s pedagogy a studium literatury se neomezují jen na dobu konsultací, a ve spolupráci s místními školskými úřady bude studentům umožněna hospitace na vybraných školách.

Každý kurs musí mít nejméně dva trvalé lektory, z nichž jeden je tajemníkem kursu. Tajemník a druhý trvalý lektor mají mít zpravidla jedno z následujících zaměstnání :

- a/ inspektor pro drama místního školského úřadu,
- b/ pedagog z vysoké školy pedagogické,
- c/ pedagog vysoké nebo střední školy dramatické, který získal učitelskou aprobaci,
- d/ pedagog kterékoli jiné vyšší školy pořádající kursy pro pracující.

Druhý trvalý lektor by neměl patřit do stejné skupiny jako tajemník.

Tajemník odpovídá Dramatické radě za výběr dalších lektorů a za učební plán kursu. Jakákoli odchylka od doporučeného učebního plánu musí být projednána s Radou.

V obou prvních ročnících má být alespoň po 30 hodinách internátních soustředění, zbytek může být uspořádán formou večerního, víkendového nebo denního studia s uvolněním.

V třetím ročníku mají všichni studenti absolvovat internátní kurs nebo kursy v rozsahu alespoň 60 hodin. K tomu budou uspořádány nejméně dvě konzultace během každého semestru.

Na konci každého semestru předloží tajemník Dramatické radě podrobný záznam o kursu a zhodnocení vykonané práce.

V každém roce studia navštíví každého studenta lektor nebo

lektori v jeho škole nebo koleji; účelem této návštěvy je pomoc studentovi při aplikaci vědomostí získaných v kursu na každodenní práci. Tyto hospitace se považují za neoddelitelnou součást výcviku v kursu.

Student je hodnocen a kontrolován během kursu lektorským sborem.

1. Kontrola v prvním a druhém roce :

- a/ písemná práce v rozsahu nejméně 3 000 slov /každoročně/, téma podle dohody mezi lektorem a studentem;
- b/ práce studenta v kursu a ve vlastní třídě.

2. Konečné hodnocení je založeno na učitelské práci a práci v kursu v průběhu tří let a na odborné studii.

3. Student, který nedosáhne plně úrovně požadované pro udělení diplomu, může podat Radě žádost o povolení dalšího termínu. Jestliže Rada žádosti vyhoví, může si vyhradit právo dalších zkušebních požadavků.

Učební plán kursu je rozdělen do tří oddílů.

Oddíl 1

Je povinný v plném rozsahu pro všechny studenty. Zkušenosti zde získané mají studentovi vypěstovat schopnost určit cíle výchovného dramatu /dramatické výchovy/ a jejich vztah k učebnímu plánu školy jako celku, pochopit hlavní principy dramatu ve výchově a dosáhnout dostatečné schopnosti aplikace těchto principů na praxi ve třídě. Kromě všeobecného porozumění dramatu na všech úrovních výchovy má být student připraven i speciálně pro oblast /stupeň školy atp./, v níž pracuje.

Tento oddíl zahrnuje :

a/ Zkoumání podstaty dramatu a jeho různých forem /od tvořivé hry předškolního dítěte až k interpretaci textu/, metodou studia je četba odborné literatury, pozorování, praxe a diskuse. Student má získat :

Učitelskou dovednost - strukturovat specifické dramatické činnosti podle stanovení cílů, podle výběru materiálu a podle volby stupně a míry učitelova podílu /v rozsahu od přímé instrukce na jedné straně přes celou škálu stupňů interakce s žáky až po úplné zdržení se spoluúčasti na druhé straně/.

Pozorovatelskou dovednost - analyzovat specifické dramatické aktivity /cíle, výběr materiálu, stupeň učitelova podílu/.

Dovednost pozorovat a interpretovat individuální a skupinové chování v dramatických situacích.

b/ Cvičení v tradičních dovednostech řeči, pohybu, tance a mimu jakožto pomůcek výchovného dramatu

c/ Vlastní praxe /na úrovni dospělého/ v těchto disciplínách:

1. improvizace /jako účastník i jako vedoucí/,
2. pomůcky tvořivého dramatu, tj. improvizovaný kostým a rekvizity, obraz a zvuk,
3. divadelní techniky a řemesla tj. osvětlování, kostým, zvuk,
4. režie.

Oddíl 2

Nabízí řadu předmětů, z nichž sbor lektorů vybere pro určitý kurs alespoň čtyři předměty ze tří skupin /a - e/; studium těchto předmětů má být v úzkém vztahu k práci v oddíle 1 pro některé kursy lze zvolit i předměty, které nejsou v seznamu uvedeny. Široká škála předmětů umožňuje lektorům sestavit program kursu podle potřeb studentů i podle toho, jací odborníci jsou pro kurs k dispozici.

a/ Pedagogika a psychologie

- vývoj dítěte včetně intelektuálního, emočního a morálního růstu;
- mezosobní chování;
- vývoj řeči;
- teorie výchovy;
- dětská hra.

b/ Vztahy mezi dramatem ve výchově a divadlem

- studium prvků společných dětskému dramatu a divadlu v určitých stádiích jeho vývoje;
- rituál v dětském dramatu a v divadle;
- tvary dětského dramatu a formy divadla;
- divadlo ve výchově.

c/ Praktické činnosti ve vztahu k dramatu ve výchově

- filmování;
- příprava programu pro uzavřené televizní okruhy;
- příprava programu pro místní rozhlas;
- smíšené prostředky;
- pohyb;
- ústní komunikace;
- školní hra.

d/ Různá témata

- sociodrama;
- skupinová dynamika;
- současné směry teorie dramatické výchovy;
- drama a problematické dítě;
- drama a nadané dítě;
- vybavení pro dramatickou výchovu /prostor, pomůcky atp./;
- stimuly a motivace uvádění do dětského dramatu;
- drama v přípravě učitelů;
- drama ve službě jiných odborných předmětů.

e/ Obecná problematika školství a učitelství /tyto předměty se nemusí nutně vztahovat k dramatu/

- směry ve vývoji učebního plánu;
- týmové učení;
- práce školských rad;
- masová komunikace;
- péče o mládež a dětské organizace;
- pedagogická dokumentace, přehledy, zprávy, statistiky.

Oddíl 3

Jejím obsahem je odborná studie, jejíž téma si frekventant vybere na konci 2. ročníku po konzultaci s lektorem a které lektor schválí. Studie má mít osobní význam pro studenta a má odpovídat jeho učitelské praxi, konfrontované s poznatky získanými v kursu. Studie může být celá zpracována písemně nebo může zčásti zahrnovat film, magnetofonový záznam, diapozitivy nebo jiný ilustrující a dokumentační materiál. Na práci na této odborné studii má student celý třetí rok, práce musí být odevzdána nejpozději v posledním týdnu kursu.

Překlad Eva Machková

/Divadelní výchova X, 1973,č.3/

PUBLIKACE

PERIODIKA

BIBLIOGRAFIE

OBSAH PERIODIKA DIVADELNÍ VÝCHOVA
1964 - 1974 /I. část/

Divadelní výchova vycházela jako bulletin Ústředního domu lidové umělecké tvořivosti, od roku 1972 Ústavu pro kulturně výchovnou činnost, útvaru ZUČ. Odpovědnou redaktorkou všech ročníků byla Eva Machková.

ROČ. I (1964)

č. 1

Redakce: Úvodem

Zdeněk Srna: Školení, nebo divadelní výchova?

RECENZE S UKÁZKAMI

em /= Eva Machková/: M. N. Simkovsij: Universita umělecké výchovy, Práce, Praha 1960

ANKETA - 1. Je pro výchovu herce nutná také výchova v uměleckém přednesu? A proč? - 2. Má být výchova herce v uměleckém přednesu zcela totožná s výchovou toho, kdo se chce věnovat pouze recitaci? Jsou-li nutné difference /zesílení či zeslabení významu některých postupů či principů tvůrčí práce přednášeče pro hereckou práci/ - čeho se týkají? - Odpovědi: Lola Skrbková, Vladimír Halada, Eva Seemannová, Jiří Hraše

PRAMENY

Studio při D 34 /Zkrácený záznam diskuse na Divadelním festivalu a semináři D34 v Karlových Varech v srpnu 1958/ Citovaní účastníci diskuse: E.F. Burinan, Cernescu, Skolimowski, Kočová, Müllerstahl

VÝCHOVA V ZAHRANIČÍ

Rámcový program školení v Divadelním studiu
poradnia amaterskiego ruchu artystycznego/

CPARA /Centralna

ZPRÁVY

Na katedře loutkářství

Vyšlo v ÚDLUT

BIBLIOGRAFIE

Osvetový ústav v Bratislavě...

č. 2

Karel Martínek: Mejercholdova předrevoluční studia

RECENZE

Vladimír Halada: E. F. Saričeva: Jevištní řeč, JAMU, Brno 1963

Otto Rödl: Kurs pro učitele loutkářství

LITERATURA

em /= Eva Machková/: Institut osvěty a novinářství vydal letos v zimě ve SPN skripta doc. dr. Františka Hyhlíka Základy pedagogiky a úvod do výchovy dospělých...

PRAMENY

Konference o pantomimě /Záznam z konference, kterou uspořádala JAMU v Brně 9. listopadu 1959/ Citovaní účastníci: Antonín Kurš, Jiřina Ryšánková, Eva Kröschlová, Karel Bundálek

VÝCHOVA V ZAHRANIČÍ

Šestnáctý celodenní kurs pro režiséry a instruktory amatérského divadla
/Britské dramatické ligy/. 24. dubna - 29. června 1962
Divadelní sbor /výtah z ustanovení o zkouškách pro rok 1962/

EDICE ÚDLUT

Vyšlo

V tisku

Připravujeme

BIBLIOGRAFIE /KARTOTÉKA/

č. 3

Daniela Musilová: Poznámky k metodě práce v uměleckém přednesu
Tříletý seminář uměleckého přednesu, který v současné době probíhá
ve Východočeském kraji...

Hana Budínská : Loutkové divadlo jako prostředek všestranné výchovy
dětí

Seminář o estetické výchově dětí /Diskusní příspěvky ze sekce recitační
a výňatek z diskuse v sekci loutkářské./ Citovaní účastníci
diskuse : V. Kubálek, Kühnel, Sirná, Filipi, Hradská, Mezerová,
Siková, Z. Vykopal

ANKETA - Lidové školy umění...

PRAMENY

Miroslav Rutte: Myšlenky o herecké výchově /Z knihy O umění hereckém/

VÝCHOVA V ZAHRANIČÍ

Holandsko - Základní školení pro režiséry-amatéry

BIBLIOGRAFIE /KARTOTÉKA/

č. 4

Milan Obst : Výchova herce a režiséra v pojetí Jindřicha Honzla

PRAMENY

Výňatky z brožury Navrhujeme školu pro výchovu filmového dorostu,
kterou vydali Jindřich Honzl a Otakar Vávra v dubnu 1939 ve
Zlíně - Z úvodu Jindřicha Honzla

ANKETA / o LŠU/

Odpovědi : Jaroslav Němeček, Běla Tringlerová-Zdenkovičová, Jana
Vobrubová

Jan Votruba : Psychologie ochotníků - a proč? /recenze skript:

Hugo Široký : Úvod do herecké psychologie, SPN, Praha 1964;

Ivo Pondělíček : Psychologie ve vztahu k umění, SPN, Praha 1964/

EDICE ÚDLT

Vyšlo

BIBLIOGRAFIE /KARTOTÉKA/

č. 5

Eva Machková : Amatérská studia při profesionálních divadlech

Otvíráme dnes diskusi k studiím při profesionálních divadlech...

Kamil Marek - Zdeněk Kokta : Metodika výchovné a vzdělávací práce
v amatérském studiu při profesionálním divadle

INFORMACE

Schůzka učitelů literárně dramatických oddělení LŠU...

VÝCHOVA V ZAHRANIČÍ

V roce 1963 se konala v Moskvě všesvazová konference vědeckých a vysokoškolských pracovníků na téma Estetická výchova pracujících v období rozvinuté výstavby komunistické společnosti...

A.S.Molčanova : K otázce psychologické podstaty estetického vkusu

PRAMENY

Z Režisérova zápisníku Jiřího Mahena

PEDAGOGICKÝ SLOVNÍČEK

Vědomosti

Dovednosti

Návyky

BIBLIOGRAFIE /KARTOTÉKA/

/Pokračování příště/

PUBLIKACE, KTERÉ SI MŮŽETE OBJEDNAT

Eva Machková : Zásobník dramatických her, cvičení a improvizací

Nové vydání stále žádané publikace zásadního významu, která obsahuje desítky her a cvičení pro všechny, kdo pracují v oblasti dramatické výchovy /tvořivé dramatiky/ - ať už vedou dětské divadelní, loutkářské nebo recitační soubory, nebo používají tvořivé dramatiky ve škole - v MŠ, ZŠ atd. a samozřejmě v ZUŠ. Kniha je vhodná jako učebnice rovněž pro pedagogy a studenty SPgŠ a vysokých škol pedagogického zaměření. /Vydalo SKKS, vydání převzala a distribuje ARTAMA-IPOS MK/
Cena : 20,-Kčs

Milada Mašatová : Dramatika s loutkou

Ojedinelá praktická publikace, obsahující cvičení, hry, metodické rady atp., je určena vedoucím dětských kolektivů divadelních, loutkářských a recitačních, učitelům literárně dramatických oborů ZUŠ i dalším pedagogům, kteří chtějí obohatit svou práci s dětmi o tvořivé hry s materiálem, předměty a jednoduchými loutkami. Z obsahu : Rytmus. Smysly; představivost, obrazotvornost, fantazie. Výraz, vztah. Práce s loutkou.

/Vydalo STD/

Cena : 12,-Kčs

Výchova dětského přednášeče

Základní publikace pro vedoucí dětských recitačních souborů a pro ty, kdo pracují s dětskými solovými recitátory. Z obsahu : Nejčastější prohrěšky v dětském přednesu. Dramaturgie. Interpretace textu. Kolektivní práce s přednášečem. Ukázka aplikací obecných principů na práci s nejnižší věkovou skupinou. Autory publikace jsou přední odborníci na dramatickou výchovu a dětský přednes :

Sárka Štembergová-Kratochvílová, Soňa Pavelková a Jana Vobrubová.

/Vydal ÚKVČ, převzala a distribuje ARTAMA-IPOS MK/

Cena 7,-Kčs

20. kaplických let

Knížka shrnující všechny ročníky národních přehlídek dětských divadelních souborů v Kaplici. Autory statí o různých aspektech dětského divadla a dramatické výchovy /metodika práce s dětmi, dramaturgie, problematika loutkářských souborů, organizace a náplň seminářů atd./ jsou přední odborníci na dramatickou výchovu : Eva Machková, Milada Mašatová, Soňa Pavelková, Jana Vobrubová, Zdena Josková, Josef Mlejnek, Jaroslav Provazník aj. Součástí publikace je kompletní dokumentace národních přehlídek /soubory, inscenace, semináře, lektori, porotci/ a fotografická příloha /Karel Kerlický/.

/Vydaly Koordinační centrum pro dramatickou výchovu ÚKVČ, organizační štáb KDL a STD/

S ohledem na možnosti využití publikace i v zahraničí rozesíláme publikaci zdarma.

Kolektiv autorů pod vedením Evy Machkové : Malý průvodce dramatickou výchovou v mateřské škole /pracovní název/

První práce věnovaná praktickému využívání dramatických a dalších tvořivých her a cvičení v předškolní výchově. Publikace bude neocenitelným praktickým pomocníkem každé tvořivé učitelce MŠ a neměla by chybět ani učitelům 1. stupně ZŠ a rodičům malých dětí.

/Vydává ARTAMA-IPOS MK a STD v roce 1992/

Předpokládaná cena : 18,-Kčs

Eva Machková : Drama v anglické škole

První práce svého druhu u nás představuje a komentuje výuku dramatické výchovy /"dramatu"/ na různých typech škol ve Velké Británii. Publikaci přivítají nejen ti, kdo už dnes pracují v oblasti dramatické výchovy, dětského divadla a dětského přednesu, ale hlavně všichni učitelé, ředitelé, inspektoři a další školští pracovníci, kteří jsou nespokojeni se stavem našeho školství a hledají možnosti jak proměnit naši školu na Komenského školu hrou, a především "dílnu lidskosti".

/Vydává ARTAMA-IPOS MK a STD/

Předpokládaná cena : 20,- Kčs

Jiří Brabec-Jiří Holý-Aleš Zach: Tabuizovaná literatura posledních dvaceti let

Publikace přináší souhrnnou informaci o české samizdatové literatuře a exilových nakladatelstvích v uplynulém dvacetiletí.

/Vydalo ÚKVČ, převzala

ARTAMA-IPOS MK/

Cena : 12,-Kčs

Václav Königsmark-Jan Vedral : Bloudění a východiska dramatiky 60.-80.let

Úvod do problematiky českého dramatu a divadla uplynulého dvacetiletí.

/Vydala ARTAMA-IPOS MK/

Cena : 12,-Kčs

Objednávky na všechny uvedené publikace a objednávky předplatného na celý ročník Tvořivé dramatiky nebo i na jednotlivá čísla posílejte na adresu redakce :

ARTAMA, Centrum pro dětské aktivity, Sněmovní 7, 118 22 Praha 1.

TVOŘIVÁ DRAMATIKA, roč. II, dvojčíslo 2-3

/Divadelní výchova, roč. XIII/

Říjen 1991

Vydávají Sdružení pro tvořivou dramatiku a ARTAMA

/pracoviště Informačního a poradenského střediska
pro místní kulturu/

Odpovědný redaktor : Jaroslav Provazník

Adresa redakce : Centrum pro dětské aktivity, ARTAMA, Sněmovní 7,
118 22 Praha 1, tel. 53 68 46

S použitím kreseb Jiřího Kalouska graficky upravil Jiří Příhoda

Tisk : Informační a poradenské středisko
pro místní kulturu, Praha

Praha 1991

Náklad : 1 500 výtisků

Cena tohoto dvojčísla : 20,-Kčs

Cena ročního předplatného za čtyři čísla : 35,-Kčs

Vychází čtyřikrát do roka

IPOS

ARTAMA